

Izvestje

c. kr. II. državne gimnazije

v Ljubljani

o šolskem letu 1901./1902.

Na svetto dal c. kr. ravnatelj

Fran Wiesthaler.

Vsebina:

- 1.) O gostosti prebivalstva in krajev na Kranjskem. Spisal *dr. Dragotin Lantar.*
- 2.) Šolska poročila. Sestavil *ravnatelj.*

V Ljubljani 1902.

Založila c. kr. II. državna gimnazija.

Natisnila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

Izvestje

c. kr. II. državne gimnazije

v Ljubljani

o šolskem letu 1901./1902.

Na svetlo dal c. kr. ravnatelj

Fran Wiesthaler.

Vsebina.

- 1.) O gostosti prebivalstva in krajev na Kranjskem. Spisal *dr. Dragotin Lončar.*
- 2.) Šolska poročila. Sestavil *ravnatelj.*

V Ljubljani 1902.

Založila c. kr. II. državna gimnazija.

Natisnila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

D 8586/1948

O gostosti prebivalstva in krajev
na Kranjskem.

Spisal

dr. Dragotin Lončar.

Uvod.¹

Gostost prebivalstva (krajev) je poprečno število prebivalstva (krajev) na ploskovni enoti, navadno na km². Gostost ali tudi relativno število prebivalstva (krajev) imenovano dobimo z navadno matematično operacijo kot kvocient absolutnega števila prebivalstva (krajev) in obsega ploskve. Namen tega spisa je, da pokaže, od česa je odvisna gostost prebivalstva in krajev na Kranjskem, to se pravi: ali vplivajo na razdelitev prebivalstva in krajev orografične in hidrografične razmere, nadmorska višina, podnebje, kakovost in način obdelovanja zemlje, prometna sredstva, obrt in trgovina. Ti činitelji se izražajo v večji ali manjši meri v gostosti prebivalstva in krajev; nekateri zopet sploh nič ne vplivajo. Naloga anthropogeografije je, da to konstatira in pokaže vzajemno razmerje.

Kranjsko delimo navadno na tri dele: *Gorenjsko, Dolenjsko in Notranjsko.* Ta razdelitev je utemeljena v zemljepisni legi dežele, v kakovosti zemlje in v podnebnih razmerah. Gorenjsko je severozapadni del dežele, Dolenjsko jugovzhodni, Notranjsko južni in jugozapadni.

V anthropogeografično svrhu porabimo razdelitev teh treh zemljepisnih delov Kranjskega po mejah, ki nam jih dajejo gospodarske razmere. H Gorenjskemu prištevamo po tem okrajna glavarstva Kannik, Kranj, Radovljico ter sodna okraja Litijo in Ljubljano (okolico); k Dolenjskemu okrajna glavarstva Črnomelj, Kočevje, Krško, Novo mesto ter sodni okraj Zatičino²; Notranjsko obsega okrajni glavarstvi Logatec, Postojno ter sodni okraj Vrhniko. Del litijskega okrajnega glavarstva (sodni okraj Litija) je uvrščen h Gorenjskemu, in sicer severnejši ob Savi, dočim južnejši k Dolenjskemu (sodni okraj Zatičina). Enako je okrajno glavarstvo Ljubljanska okolica razdeljeno na dvoje: del (sodni okraj Ljubljana) spada h Gorenjskemu in drugi del (sodni okraj Vrhnika) k Notranjskemu.³ Kake določne meje sploh ne moremo postaviti; obedve okrajni glavarstvi, litijsko in ljubljansko, tvorita prehod.

Za enoto naseljenja nam rabijo *kraji*, in sicer iz tega razloga, ker so naravna topografična enota, dočim so občine že bolj umetna. Občine so upravna enota, zato ni vsak kraj že tudi občina, ampak več krajev skupaj je navadno šele občina. Pravzaprav pa niti kraji niso v strogem pomenu topografična enota naseljenja; kajti dostikrat spada h kakemu kraju več topografično samostojnih zaselj, ki imajo s krajem skupne hišne številke. Morali bi vzeti za enoto naseljenja pravzaprav ta poedina zaselja, in kolikor

¹ Za mnoge nasvete sem hvaležen gg. dr. V. Švamperi, docentu geografije na češki univerzi v Pragi, in prof. S. Rutarju v Ljubljani; poslednjemu zlasti, da mi je pomagal pri terminologiji.

² Sedež sodnega okraja se je 1. januarja 1901 prenesel iz Zatičine v Višnjo goro.

³ Zgodovinska meja med Gorenjskim in Notranjskim je Razkovec.

je bilo mogoče, sem to tudi storil; toda o tem, katere skupine hiš naj bi bile s samostojnim numeriranjem združene v en kraj, nimamo nikakšnega merila, zasnovanega na kakem določenem in jasnem pravilu. Zaraditega pa so vendar kraji veliko bolj naravna in zanesljiva enota naseljenja nego občine. V razmerju z občinami je veliko število krajev s poprečno malo prebivalci znamenje manjše aglomeracije, ki je odvisna glavno od posameznih zaselj, to je od več ali manj od sebe oddaljenih posameznih hiš in skupin hiš; nasprotno razmerje pomenja večjo kompaktnost, ki se kaže v mestih in v onih vaseh, kjer se hiše drže druga druge.⁴

Naznačim, kako sem postopal pri sestavljanju spisa.

Na podlagi specialnega repertorija krajev na Kranjskem,⁵ izdelanega po štetju prebivalstva leta 1890., sem iz osemnajstih specialnih map,⁶ obsegajočih Kranjsko, določil, kako visoko nad morjem leže posamezni kraji⁷ in koliko imajo prebivalcev, pri čemer znaša višinska stopinja 100 m, t. j. razloček med posameznimi višinami je določen na 100 m. Oni kraji, ki leže v isti višini nad morjem, torej na isti isohipsi, so uvrščeni v dotično višinsko stopinjo. Vseh stopinj je skupaj dvanajst od 100 do 1200 m in od 1300 do 1400 m, v višini 1200 do 1300 m nisem našel nobenega kraja. Enako je razdeljeno tudi število prebivalstva na dvanajst višinskih stopinj.

Na koncu podajam pregledne tabele o tem.

Tabela I. podaja *razdelitev krajev po nadmorski višini* za posamezna okrajna glavarstva in sodne okraje, za dotični del dežele (Gorenjsko, Dolenjsko in Notranjsko) in naposled za Kranjsko sploh razen glavnega mesta Ljubljane, o katerem govorim posebej. Tabela II. podaja *razdelitev prebivalstva v enakem obsegu*. Tabeli III. in IV. naznanjata *število krajev in prebivalcev v procentih*. Tabela V. predočuje *poprečno število prebivalstva v kraju*. Tabela VI. pa kaže *razdelitev krajev po velikosti v celoti in v procentih*. Za velikost krajev je določenih osem vrst: kraji z 1 do 50 prebivalci, 50 do 100, 100 do 200, 200 do 300, 300 do 500, 500 do 1000, 1000 do 2000 in kraji z več nego 2000 prebivalci.

Glede *načina naseljenja* predstavljajo kraji z 1 do 2000 prebivalci *kmetsko prebivalstvo*, kraji z več nego 2000 prebivalci pa tvorijo *mestno prebivalstvo*; kajti v anthropogeografičnem zmislu smatramo za mesto vsak kraj, ki ima nad 2000 prebivalcev.

Vojaštvo kot pregibljivo prebivalstvo v številu 2255 mož ne prihaja v poštev.

Pri kmetskem prebivalstvu na Kranjskem nam predstavljajo kraji do 200 prebivalcev *posamezna zaselja*, kraji z 200 do 500 prebivalci *vasi*, to je že kompaktnjša naselitev, kraji s 500 do 2000 prebivalci pa tvorijo *večje vasi, trge in mesteca*, ki imajo z ozirom na glavno mesto napol mestni značaj, kjer se prebivalci pečajo poleg poljedelstva tudi že z obrtom in trgovino, kjer vaški, kmetski značaj polagoma prehaja v mestni.

⁴ Rauchberg, Die Bevölkerung Österreichs, Dunaj 1895.

⁵ Spezial-Ortsrepertorium von Krain, Dunaj 1894 (izdaja c. kr. statistična centralna komisija nemško in slovensko).

⁶ Spezialkarte der österreichisch-ungarischen Monarchie und anschließender Gebiete (1:75.000), listi: Pas 19 kolona IX, 20 IX, 20 X, 20 XI, 20 XII, 21 X, 21 XI, 21 XII, 22 X, 22 XI, 22 XII, 22 XIII, 23 X, 23 XI, 23 XII, 23 XIII, 24 XII in 24 XIII.

⁷ Merjenje po specialnih mapah se ne ujema vedno z naravno višino zaradi nepopolnosti opazovanj.

Ta razdelitev na štiri vrste (posamezna zaselja, vasi, večje vasi s trgi in mesteci) se razločuje od Rauchbergove⁸ razdelitve, ker tu začenja najnižja vrsta (do 500 prebivalcev) tam, kjer na Kranjskem predzadnja. Rauchbergova razdelitev na šest vrst je umestna glavno za industrijske dežele z velikimi središči; za naše razmere popolnoma zadoščajo štiri vrste glede načina naseljenja.

Tako sem si pripravil potrebni material. Iz rezultatov, ki so mi jih dali ti podatki, sem skušal pokazati, v kakšni zvezi je gostost prebivalstva in krajev z navedenimi činitelji, o katerih govorim o vsakem posebej.⁹

Gorenjsko.

Severozapadni del Kranjskega, t. zv. Gorenjsko, to je gorenji del, ločita od Dolenjskega reki Sava in Ljubljana, od Notranjskega Razkovec, od Štajerskega, Koroškega in Goriško-Gradišanske deželna meja.

Gorenjsko ima *alpski značaj*, tu se končuje *južni pas Vzhodnih Apneniških Alp*, ki se začenjajo v okolici Mangarta (2678 m) cepiti na dvoje panog. Ena panoga jugovzhodne, jugozapadne in naposled južne smeri, obsegajoča Mangartsko in Triglavsko skupino, so *Julijske Alpe* z najvišjim vrhom Triglav (2864 m), višina Julijskih Alp je poprečno 2200 do 2800 m. Druga panoga začenja ob Ziljici (pri Trbižu na Koroškem), to so *Karavanke*, od katerih pa spada h Kranjskemu kot mejno pogorje le ono pobočje, ki je obrnjeno proti Savi; Karavanke nadaljujejo kot samostojna skupina med Kokro in Savinjo v jugovzhodni smeri *Savinjske ali Kamniške Alpe* s poprečno višino 2000 do 2500 m.

Karavanke nimajo enakomernega orografičnega značaja: severni obronek pogorja je skalnat, na južnem nasprotno se nahajajo travniki.¹⁰ Karavanke krijejo mnogo koristnih rud (zlasti srebra in železa), že v starodavnih časih je bilo zaradi tega tu zelo razširjeno rudarstvo, dandanes pa se je znatno omejilo. Čez Karavanke vodi znan prelaz Ljubelj (1368 m), ki je bil že za Rimljanov važen prehod na poti iz Akvileje preko Emone v Virunum. V srednjem veku so ga malo rabili, promet se je zopet oživil, ko je potoval tod cesar Leopold I. l. 1660. in ko je zgradil Karol VI. cesto (1728).¹¹

Kamniške Alpe imajo zlasti bogato rastlinstvo. Najvišji vrh je Grintovec (2559 m), potem pa pada višina v jugovzhodni smeri do sedla Trojane (609 m). Od Kamniških Alp pa do Ljubljanske ravnine se vlečejo na severu in vzhodu kot odrastki nižja pogorja.

Kar se tiče *geološke sestave*,¹² manjkajo pragore in starejši paleozoik (kambrij, silur, devon). Silur se nahaja na obmejnih krajih Karavank. K

⁸ Rauchberg, Die Bevölkerung Österreichs, Dunaj 1895

⁹ Iz gmotnih vzrokov ni bilo že letos mogoče izdati mape, ki bi nazorno izražala, o čemer govori spis.

¹⁰ Richter, Die Erschließung der Ostalpen, III zvezek, 1894, str. 602.

¹¹ Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Kärnten und Krain. Dunaj 1891, str. 267 (navajam skrajšano »Monarchie«).

¹² Hauer, Die Geologie der österreichisch-ungarischen Monarchie, Dunaj 1875; Hauer, Geologische Karte von Österreich-Ungarn (1:2,016.000), Dunaj 1884.

mlajšemu paleozoiku spada na Gorenjskem karbon, n. pr. okrog Ljubljane, drugod zopet kakor v Kamniških Alpah nahajamo skriljevece in apnenec deloma karbonske formacije, izvečine pa trias.¹³

Zgornji apneniški trias se nahaja v jugovzhodnih Alpah in Karavankah, sadra v Bohinju. Apneneci, ki spadajo k najvišji stopinji triasa, z dolomitom sestavljajo Triglav. V Julijskih Alpah so že za rimsko-noriške dobe kopali železno rudo.¹⁴ Jurska formacija je razvita v Bohinjski dolini, krede in cocena na Gorenjskem ni. Neogen sega po Savski dolini navzgor do Mojstrane, v Bohinjski kotlini s fosilijami. H kvarteru spada terra rossa, često v zvezi z železnimi rudami kakor v Bohinju; glavno pa prištevamo sem obširna šotišča ob dolnji Ljubljani.

*Vodovje*¹⁵ Gorenjskega spada k porečju reke Save, k pomorju Črnega morja; neznatn del spada tudi k porečju Drave. K pomorju Črnega morja spada na Kranjskem sploh 76·4 % površja ali 9013 km², in sicer znaša porečje Save 8951 km² in porečje Drave 62 km².

Gorenjske vode imajo velik strmec in deroč tek, kar naznanja pri mnogih že njih ime Bistrica. Geologična sestava nam pojasnjuje, zakaj tekó v Črno in ne v Jadransko morje. Te vode iz Julijskih in Kamniških Alp ter Karavank so se nekoč iztekale v Gorenjsko kotlino ter so laže prodrle na vzhod skozi skriljevece in peščence, ki še dajo lahko razkrojiti in napravljajo široke doline, nego skozi trde apnenec k Jadranskemu morju.

Največja kranjska reka sploh in glavna gorenjska reka posebej je *Sava*, ki nastaja iz dveh virov: iz *Bohinjske in Dolinske Save*.

Bohinjska Sava (tek 38 km, strmec 380 m, torej 10 m na km, porečje 420 km²), južni vir, napravlja takoj pri svojem izviru v Triglavski skupini 60 m visok slap (Savica), napolnjuje *Bohinjsko jezero*, teče skozi Bohinjsko dolino in se združi pri Radovljici s severnim virom, z Dolinsko Savo. Njena leva pritoka sta: Ribnica, Belica; desni: Bistrica in drugi.

Dolinska Sava (pravi vir se zove Nadiža, tek 45 km, strmec 340 m, torej 8 m na km, porečje 473 km²) izvira v Planici izpod gore Ponca, teče nevidno pod krednim peskom ter se med Ratečami in Podkorenem nenadoma prikaže iz neke lokve in zbira številne alpske potoke, zlasti Radovino, ki napravlja slikovite slapove, dalje Bistrico, Belico, Jesenico, Javornik in druge.

Dolini obeh virov sta podolžnici, ozki in alpskega značaja. Med obema izvirkoma blizu tam, kjer se združita, leži v Blejski kotlini (490 m nad morjem) *Blejsko jezero* z znanim letoviščem Bledom. Od Radovljice teče Sava v jugovzhodni smeri po Kranjski ravnini (60 km²) in prehaja skozi sotesko Preseko v Ljubljansko ravnino (500 km²), ki meji na severu s Kamniško ravnino (70 km²). Kranjska, Kamniška in Ljubljanska ravnina tvorijo obširno *Gorenjsko kotlino* (630 km², dolžina 45 km, širina 2 do 4 km). Na severu in vzhodu obroblyajo Gorenjsko kotlino visoke planine, na jugu in zapadu izvečine nižja pogorja.

V Ljubljanski ravnini se obrne Sava proti vzhodu in teče zožena med strmimi bregi do štajerske meje (pri železnični postaji Trbovlje), kjer znaša

¹³ *Lipold*, Die Sulzbacher und Steiner Alpen (Mitteilungen des Österreichischen Alpenvereines, I. 1863, str. 38).

¹⁴ *Peters*, Ein Blick auf die Karavanken und die Hauptkette der Julischen Alpen (Mitteilungen des Österreichischen Alpenvereines, I. 1863).

¹⁵ *Urban*, Die Gewässer von Krain (Zeitschrift des Deutschen und österreichischen Alpenvereines, 1877, VIII. zvezek); *Becker*, Die Gewässer in Österreich, Dunaj 1890, I. in II. zvezek.

njena dolžina 85 km, strmec 175 m, torej 2 m na km. Odtod se obrne proti jugovzhodu in dela mejo med Štajerskim in Hrvaškim v dolžini 64 km in dalje med Kranjskim in Hrvaškim v dolžini 5 km, kjer znaša strmec 102 m.

Desni pritoki Save na Gorenjskem so:

a) *Sora* (40 km) s *Poljansčico* (30 km) ali *Poljansko Soro*, ki teče skozi Poljansko dolino. Skozi to dolino je vodila rimska tovarna pot od Čedadu čez Tolminsko, kjer vodi še sedaj stara cesta za tovarno živino, ki je v poznejših časih spajala Benetke z notranjeavstrijskimi deželami;

b) *Ljubljanica*.

Levi pritoki Save na Gorenjskem so:

a) *Tržiška Bistrica*;

b) *Kokra*, ki teče po Kokrski dolini in se izliva pri mestu Kranju;

c) *Kamniška Bistrica*, ki teče izpod Grintovca po romantični Bistriški dolini in se izliva v Savo nasproti Ljubljani s pritoki Nevljico (izliv pri Kamniku), Radomljo in Račo;

d) *Medija*, izlivajoča se v Savo pod Zagorjem.

Ljubljanica spada h Gorenjskemu samo v svojem dolenjem teku, ko se na južnem koncu Ljubljanske ravnine prikaže kot plovna reka, teče proti severovzhodu po Ljubljanskem barju, dela pri Fužinah lepe slapove in se izliva pod Zalogom v Savo. Ljubljanica je pravi tip kraških rek, zato natančneje izpregovorimo o njej pri notranjskem vodovju. Tu omenjam toliko, da nima Ljubljanica v svojem teku po Ljubljanskem barju po mnenju Putickovem¹⁶ naravne struge, ampak zdi se jako verjetno, da je bila struga precej globoko in skoro brez strmea umetno izkopana, ker teče tu reka nenavadno premočrtno in se skrbno izogiba zaprek terena. Kot dokaz svoje trditve navaja Putick to, da je konstatiral preložitve enega dela Ljubljani, ko so gradili južno železnico. To strugo so gotovo rabili že Rimljani na svojih vojnih ekspedicijah kot vodno pot. Da je bila struga Ljubljani vsaj ponekod popravljena, vidimo pri kamenolomu Podpečjo, kjer je bila umetno napeljana reka prav do južnega roba kotline, da so mogli izvažati kamenje iz kamenoloma, in kjer še dandanes lahko vidimo staro strugo, imenovano »Stara Ljubljanica«, skoro ravno sredi med Podpečjo in Notranjo Gorico.¹⁷

Ljubljanska ravnina je posledica kontrakcije zemeljske skorje, ki se vsled ohlajanja krči in tako zvišuje ali znižuje. To je posledica *dislokacijske sile*. Pri tem je mogoče delovala tudi izprememba prostora, ki je nastala vsled delovanja podzemeljske vode. Ta izprememba prostora je provzročila, da so se ponižala triasova gorovja, ki so nekdanj spajala Kamniške Alpe s Krasom. Dokaz tega sta nam triasov apnence in dolomit, ki kažeta enako geologično starost i v Karavankah i v onih gričih, ki molé iz Ljubljanske ravnine kakor osamljeni otoki. Ves čas mesozojske dobe so bile Kamniške Alpe s Krasom združene. Na koncu kredne formacije ali v začetku terciarne dobe se je dovršilo ono znižanje (useda), da je med obema pogorjema nastala ravnina. Nizki griči sredi te ravnine so najvišje točke sesedlega površja.¹⁸

¹⁶ *Putick*, Die unterirdischen Flußläufe von Innerkrain, das Flußgebiet von Laibach. (Mitteilungen der k. k. Geographischen Gesellschaft in Wien, 1887, str. 288.)

¹⁷ *Rutar*, Zur Schifffahrt auf der Laibach (Mitteilungen des Musealvereines für Krain, 1892, str. 65)

¹⁸ *Pelkovšek*, Das Laibacher Moor in Krain (Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik, XIX. letnik, 1887, str. 21, 22).

Ljubljana in Ljubljanska ravnina ne ležita torej med dvema samostojnima pogorjema, ampak na starejšem peščenem pogorju, ki se je pogreznilo. Ta geološki pojav nam pojasnjuje postanek Ljubljanskega barja in kakovost zemlje v ljubljanski okolici.

Ljubljansko barje je bilo prvotno jezero, ki se je polagoma izpreminjalo v močvirje. Tu so bile stavbe na koléh, kar nam dokazujejo bogate arheološke izkopine. Pri oranju često naletimo na štore mogočnih dreves (brez, hrastov in jels), iz česar moremo soditi, da se je potem, ko se je odtekla diluvialna voda, razprostiral tu obširen gozd. Te štore bi lahko rabili za mizarske izdelke.¹⁹

Ljubljansko barje se razprostira med Ljubljano, Vrhniko (stari Navport) in Borovnico, postajo južne železnice, ter obsega 160 km². Že Valvazor iz 17. stoletja (1641 do 1693) pripoveduje, da so poskušali z osušenjem barja leta 1554. Leta 1780. pa so napravili po navodilu jezuita Tobije Gruberja kanal, t. zv. Gruberjev kanal, ki odvaja vodo iz barja v Ljubljano. Sedaj je barje skoro osušeno, samo povodnji še nastopajo; z osušenjem izginja šota, ki se je tu napravljala. Šoto rabijo od nekdaj kot kurivo, tudi v tovarnah in opekarnah, dela se iz nje celo papir, preproge, svetilni plin, melja za stranišča. Najbrže so že za rimskih časov kurili s šoto. Rimski pisatelji pripovedujejo o «barbarih», ki si pri goreči prsti ogrevajo svoja telesa in si z njo kuhajo tudi svoja jedila.²⁰

Rimljani so pospeševali obdelovanje barja. Naselili so se tu veteranci treh rimskih legij, ki so bile nastanjene v Ljubljani in okolici. Na vse strani so gradili ceste. Omenjeni štori dreves pričajo, da je bilo barje pred in ob rimski dobi pokrito z gozdi. Po Rimljanih so nastali žalostni časi. Tolpe divjih narodov so se drville tod proti Italiji. Barje se je vedno bolj izpreminjalo v močvirje, ki je bivalo tri četrt leta pod vodo. To je trajalo dotlej, ko se je napravil Gruberjev prekop. Z osušenjem se je zemlja vedno bolj obdelovala.²¹ V zadnjih letih se je s kanalizacijo povzdignilo poljedelstvo, kajti seje se poleg ovsa, rži, krompirja, sočivja in ajde tudi ječmen, pšenica in koruza. Poskusi z umetnim gnojem so se jako dobro obnesli.

Na Ljubljanskem barju se izliva v Ljubljano ali pa izgublja v močvirje okrog 50 večjih ali manjših potokov, n. pr. Lubija, Bistra, Borovnica, Iška, Iščica (z desne strani), Gradaščica (z leve strani) in drugi.

Okrog Motnika spada 44 km² površja k porečju *Savinje*, ki se pri Zidanem mostu izliva v Savo.

K *porečju Drave* spada na Kranjskem 62 km² površja, in sicer severo-zahodni roglj Gorenjskega pri Fužinah (Beli peči). Med Ratečami in Fužinami je Rateško razvodje, ki loči Dravsko in Savsko porečje. V tem roglju sta *Klaniški jezerj*, iz Dolenjega Klaniškega jezera se odteka Klaniški potok, ki se izliva v Črni potok, ta pa v *Beli potok*, ki izvira ob goriški meji in se izliva na Koroškem v Ziljico, tekočo v Ziljo, pritok Drave.²²

Izmed gorenjskih toplíc omenjam *Medijske toplice* nedaleč od Valvazorjevega rodnega gradu Medije.

¹⁹ *Petkovšek*, Das Laibacher Moor in Krain, str. 26.

²⁰ *Petkovšek*, Das Laibacher Moor in Krain, str. 70.

²¹ *Peruzzi*, Die Kultur des Laibacher Moores («Österreichisch-ungarische Revue», 1899, str. 274 do 290).

²² *Orožen*, Vojvodina Kranjska (Slovenska zemlja IV. del. Izdala «Matica Slovenska». Ljubljana 1901, str. 110).

Podnebjje je na Kranjskem različno in se ne ujema niti z južno lego dežele niti z bližino morja. Toplota je skoro povsod nižja nego bi morala biti z ozirom na nadmorsko višino.

Tu podajam splošen pregled podnebnih razmer na Kranjskem (*toplote in padavin*). Pri posameznih oddelkih se potem povrnem k temu pregledu. Metereološko gradivo sem črpal iz znamenitega spisa za kranjsko klimatologijo od prof. *Seidla*.²³

Na Kranjskem imamo 26 metereoloških opazovalnic, izmed teh so na Gorenjskem: Kranjska gora, Jesenice, Bled, Gorje, Bohinjska Bistrica, Sv. Katarina pri Trziču, Kranj, Kamnik, Ljubljana, Hotič pri Litiji in Sveta gora pri Litiji; k Dolenjskemu prištevamo opazovalnice: Krško, Novo mesto, Črnomelj in Gradac; k Notranjskemu pa: Idrijo, Sv. Magdaleno nad Idrijo, Snežnik pri Ložu, Kočevje, Glažuto, Gomanjče, Mašun, Leskovo dolino, Krekovše, Dol (Pred mejo, leži na kranjski deželni meji že na Primorskem) in Vipavo.

V novejšem času ima Slovensko planinsko društvo dve opazovalnici: na Sv. Joštu nad Kranjem in na Kredarici pod vrhom Triglava.²⁴

Med gorenjskimi opazovalnicami se nahajajo v alpskih dolinah: Kranjska gora, Jesenice, Bled, Gorje, Bohinjska Bistrica, Sv. Katarina; v Ljubljanski kotlini: Kranj, Kamnik in Ljubljana; v sredogorju na jugu Kamniških Alp se je na Sveti gori opazovalo le štiri mesece, v tabelah se navaja opazovalnica Janče; Hotič leži v Savski dolini nad Litijo.

Vse metereološke opazovalnice so reducirane na poprečna števila ljubljanske opazovalnice za dobo 30 let (1851 do 1880). Naslednja tabela nam kaže *srednjo letno, zimsko, pomladansko, poletno in jesensko toploto*.

Srednja toplota (C°).

Metereološke opazovalnice	Nadmorska višina (m)	Po zimi	Pomladi	Po letu	Jeseni	Letno
Kranjska gora	812	-4.3	5.2	15.3	6.4	5.7
Bled	478	-1.2	8.3	18.2	9.7	8.8
Bohinjska Bistrica	544	-2.7	8.0	17.6	8.3	7.8
Sv. Katarina	692	-1.5	7.1	16.8	8.5	7.7
Kranj	379	-1.5	8.6	18.2	9.2	8.6
Kamnik	380	-2.1	7.9	17.3	8.6	7.9
Ljubljana	297	-1.3	9.1	18.7	9.6	9.0
Hotič	282	0.2	9.1	18.1	10.0	9.2
Janče	793	-1.9	6.2	15.7	7.5	6.9
Krško	179	-0.3	9.8	19.2	10.2	9.7
Novo mesto	190	-0.7	9.4	19.1	9.8	9.4
Črnomelj	156	0.0	10.0	19.7	10.7	10.1
Gradac	168	-0.03	9.8	19.4	10.5	9.9
Idrija	333	-0.6	8.4	17.9	9.8	8.8
Sv. Magdalena	855	-2.3	6.4	15.7	7.6	6.8
Snežnik	590	-1.6	7.6	16.9	8.4	7.8
Kočevje	474	-2.0	7.6	17.2	8.7	7.9
Vipava	104	3.6	13.2	22.8	13.7	13.3

²³ *Seidl*, Das Klima von Krain (Mitteilungen des Musealvereines für Krain, rabil sem letnika 1891 in 1894).

²⁴ *Orožen*, Vojvodina Kranjska (Slovenska zemlja IV. del, Izdala «Matica Slovenska», Ljubljana 1901, str. 130).

Nekatere opazovalnice so zaradi nepopolnih in nezadostnih opazovanj izpuščene iz pregleda. Ako primerjamo opazovalnico Vipavo (104 m nad morjem) z opazovalnico Sv. Magdaleno (855 m nad morjem), ki imata najnižjo in najvišjo nadmorsko višino (razložek je 751 m), najdemo, da se na vsakih 100 m višine znižuje toplota:

po zimi za 0.8°C	po obratnem sorazmerju	$x : 5.9 = 100 : 751$
pomladi » 0.9°C	»	$x : 6.8 = 100 : 751$
po letu » 1.0°C	»	$x : 7.1 = 100 : 751$
jeseni » 0.8°C	»	$x : 6.1 = 100 : 751$
letno » 0.9°C	»	$x : 6.5 = 100 : 751$.

Iz tega moremo določiti *normalno toploto za posamezne višinske stopinje* (višinska stopinja 100 m), kakor kaže sledeča tabela.

Normalna toplota višinskih stopinj ($^{\circ}\text{C}$).

Višinska stopinja (m)	Po zimi	Pomladi	Po letu	Jeseni	Letno
1400	-7.6	1.5	9.8	3.3	1.6
1300	-6.8	2.4	10.8	4.1	2.5
1200	-6.0	3.3	11.8	4.9	3.4
1100	-5.2	4.2	12.8	5.7	4.3
1000	-4.4	5.1	13.8	6.5	5.2
900	-3.6	6.0	14.8	7.3	6.1
800	-2.8	6.9	15.8	8.1	7.0
700	-2.0	7.8	16.8	8.9	7.9
600	-1.2	8.7	17.8	9.7	8.8
500	0.4	9.6	18.8	10.5	9.7
400	1.2	10.5	19.8	11.3	10.6
300	2.0	11.4	20.8	12.1	11.5
200	2.8	12.3	21.8	12.9	12.4
100	3.6	13.2	22.8	13.7	13.3

Po tej tabeli moremo potem določiti *normalno toploto posameznih meteoroloških opazovalnic* in, ako sedaj primerjamo to normalno toploto s pravo srednjo toploto, dobimo razliko, ki jo imenujemo *krajevno razliko ali lokalno diferencijo*.

O tem tabela na strani 13.

Poglejmo nekatere podrobnosti v podnebnih razmerah Gorenjskega! Na prvi pogled vidimo, da imamo nižjo toploto, nego bi jo morali imeti z ozirom na lego. Na Gorenjskem sta le dve meteorološki opazovalnici (Janče in Sv. Katarina) z višjo toploto, a še to samo po zimi. Dalje opažamo, kako neenakomerno toploto imajo kraji, ki leže v isti nadmorski višini, n. pr. Kranj in Kamnik, Ljubljana in Hotič. *Podnebje Gorenjskega je mrzlo, alpsko*, ki kaže pri tem n. pr. to abnormalnost, da ima Ljubljana (297 m n. m., opazuje pa se v višini 306.2 m n. m.) po zimi -1.3°C srednje toplote, Sv. Katarina (692 m n. m.) pa samo -1.5°C , torej za 0.2°C več, dasi leži 395 m više pod južnim obronkom Karavank, kjer bi bila normalna toplota $2.0 : -1.9^{\circ}\text{C}$. Najnižjo letno toploto imajo kraji v alpskih dolinah, za njimi sredogorje na jugu Kamniških Alp; najvišjo kraji v Savski dolini, v smeri proti Litiji in Ljubljanska kotlina. Jesen je na Gorenjskem razen v gorskih dolinah za poljedelstvo še tako ugodna, da dopušča dvojno setev, pomladansko in jesensko. V tem oziru je jesen za gorenjskega poljedelca važen letni čas.

Normalna toplota in krajevne razlike (C°).²⁵

Meteoreološke opazovalnice	Nadmorska višina (m)	Po zimi		Pomladi		Po letu		Jeseni		Letno	
		norm. toplota	krajevna razlika	norm. toplota	krajevna razlika	norm. toplota	krajevna razlika	norm. toplota	krajevna razlika	norm. toplota	krajevna razlika
Kranjska gora	812	-2.9	-1.4	6.8	-1.6	15.7	-0.4	8.0	-1.6	6.9	-1.2
Bled	478	0.5	-1.7	9.8	-1.5	19.0	-0.8	10.6	-0.9	9.9	-1.1
Boh. Bistrica	544	0.0	-2.7	9.2	-1.2	18.4	-0.8	10.1	-1.8	9.3	-1.5
Sv. Katarina	692	-1.9	+0.4	7.9	-0.8	16.9	-0.1	9.0	-0.5	8.0	-0.3
Kranj	379	1.3	-2.8	10.7	-2.1	20.0	-1.8	11.4	-2.2	10.8	-2.2
Kamnik	380	1.2	-3.4	10.7	-2.8	20.0	-2.7	11.4	-2.8	10.8	-2.9
Ljubljana	297	2.0	-3.3	11.4	-2.3	20.8	-2.1	12.1	-2.5	11.5	-2.5
Hotič	282	2.1	-1.9	11.5	-2.4	21.0	-2.9	12.2	-2.2	11.6	-2.4
Janče	793	-2.8	+0.9	7.0	-0.8	15.9	-0.2	8.1	-0.6	7.1	-0.2
Krško	179	2.9	-3.2	12.5	-2.7	22.0	-2.8	13.0	-2.8	12.6	-2.9
Novo mesto	190	2.9	-3.6	12.4	-3.0	21.9	-2.8	13.0	-3.2	12.5	-3.1
Črnomelj	156	3.1	-3.1	12.7	-2.7	22.2	-2.5	13.2	-2.5	12.8	-2.7
Gradac	168	3.0	-3.03	12.6	-2.8	22.1	-2.7	13.1	-2.6	12.7	-2.8
Sv. Magdalena	855	-3.3	+1.0	6.4	0.0	15.2	+0.5	7.6	0.0	6.5	+0.3
Idrija	333	1.7	-2.3	11.1	-2.7	20.5	-2.6	11.8	-2.0	11.2	-2.4
Snežnik	590	-1.2	-0.4	8.8	-1.2	17.9	-1.0	9.7	-1.3	8.9	-1.1
Kočevo	474	0.6	-2.6	9.8	-2.2	19.1	-1.9	10.7	-2.0	9.9	-2.0
Vipava	104	3.6	0.0	13.2	0.0	22.8	0.0	13.7	0.0	13.3	0.0

Kar se tiče *padavin*, moremo reči, da *spada Kranjsko k najbolj deževnim avstrijskim deželam*. O tem podajam zopet splošen pregled, in sicer po tabeli prof. Seidla v omenjenem spisu. Prištete so tudi nekatere sosedne meteoreološke opazovalnice, ker klimatične meje niso vselej iste kakor politične in ker moramo časih seči preko političnih mej zato, da se jasneje pokažejo razločki.

Sledeča tabela kaže srednjo višino padavin v milimetrih za dobo 1851 do 1880. Mesec se je računal na 30.44 dni.

Meteoreološke opazovalnice	Nadmorska višina (m)	Decembar	Januar	Februar	Marec	April	Maj	Junij	Julij	Avgust	September	Oktober	November	Na leto
Jesenice	585	119	105	98	139	134	164	143	148	146	187	195	172	1755
Kranj	387	108	85	85	121	114	138	120	108	123	148	184	152	1484
Kamnik	380	91	68	67	88	95	131	131	120	115	140	158	136	1339
Ljubljana	298	101	78	78	94	97	127	120	122	125	143	165	151	1402
Hotič	291	80	61	63	84	94	123	114	117	119	127	135	121	1242
Krško	179	67	52	56	62	76	100	97	97	101	110	128	110	1058
Novo mesto	190	85	58	60	87	83	108	107	91	98	107	124	110	1120
Črnomelj	156	105	89	94	107	100	128	111	85	107	133	177	167	1403
Kočevo	474	121	103	107	127	116	135	142	95	80	154	183	167	1529
Snežnik	583	123	101	107	138	130	137	130	94	84	166	196	177	1580
Mašun	1030	154	113	111	156	166	160	148	106	135	189	213	231	1882
Leskova dolina	800	175	146	147	189	179	157	137	104	150	227	256	256	2123
Gomanjce	940	317	257	219	263	300	269	209	106	218	306	383	446	3293
Krekovoše	677	240	197	215	251	225	216	182	149	180	270	372	338	2835
Idrija	333	181	148	164	199	172	186	162	140	170	234	296	252	2304

²⁵ Pozitivni znak (+) krajevne razlike pomenja, da ima dotična meteoreološka opazovalnica višjo toploto nego bi jo morala imeti z ozirom na nadmorsko višino; negativni znak (-) pomenja, da ima nižjo toploto nego bi jo morala imeti po svoji legi; znak 0.0 pa pomenja, da dotična meteoreološka opazovalnica sploh nima nikake krajevne razlike, da ima torej normalno toploto.

Na Gorenjskem sta najbolj suha meseca januar in februar (okrog $5\frac{1}{2}\%$ letne višine padavin); v naslednjih mesecih višina padavin narašča, dokler ne doseže v oktobru letnega maksima (11 do $12\frac{1}{2}\%$). November znaša okrog 1% manj, potem pa višina hitro pada.

Razdelitev padavin, izražena v tisočinkah letne vsote.

Metereološki opazovalnice	Po zimi	Pomlad	Po leta	Jeseni	Metereološki opazovalnice	Po zimi	Pomlad	Po leta	Jeseni
Celovec	135	230	337	295	Črnomelj	205	238	216	340
Obir	173	269	296	263	Kočevo	217	247	207	330
Zabnica	162	254	275	308	Snežnik	210	256	194	341
Rabelj	163	248	249	341	Mašun	220	247	185	349
Jesenice	142	249	250	316	Leskova dolina	218	266	164	353
Kranj	187	251	237	327	Gomanjce	240	255	162	345
Kamnik	168	234	273	323	Trst	195	224	235	346
Ljubljana	183	227	263	328	Reka	233	219	175	373
Hotič	164	244	282	309	Gorica	186	226	245	345
Krško	166	224	280	329	Krekovše	231	244	181	345
Novo mesto	181	249	264	305	Idrija	214	242	205	343

Iz predstojee tabele, ki kaže *razdelitev padavin, izraženo v tisočinkah letne vsote*, spoznamo, da ima pod severnim obronkom Karavank v Celovski kotlini poletje s 34% maksimum padavin, zima svoj minimum s 14% . Južni obronek Karavank dela mejo. Velik del dežele ima maksimum padavin v jeseni s 30 do 35% , nasproti po zimi svoj minimum s 16 do 19% . Take razmere nahajamo v Julijskih Alpah, v Gorenjski kotlini, na Dolenjskem do Gorjancev, v Vipavski dolini, kakor tudi okoli Jadranskega morja pri Trstu.²⁶

Sljedeča tabela nam kaže, *koliko površine ima Gorenjsko, koliko prebivalcev in kako velika je gostost prebivalstva*.

Okrajna glavarstva in sodni okraji	Površje v km ²	Prebivalstvo	Prebivalci na 1 km ²
Kamnik	611	40179	65·81
Kranj	1022	52625	51·49
Litija	450	23724	52·72
Ljubljana (okolica)	592	42179	71·25
Radovljica	1075	26497	24·65
Gorenjsko	3750	185204	49·39

Najbolj obljudena sta ljubljanski sodni okraj in kamniško okrajno glavarstvo, najmanj radovljiško okrajno glavarstvo, ki ima za polovico manjšo gostost prebivalstva nego znaša srednja gostost na Gorenjskem.

Na Gorenjskem je *1767 krajev*, ki leže v *višini 200 do 1400 m*, na isohipsi 1200 do 1300 m nisem našel nobenega kraja. *Največje število krajev (525) nahajamo v kamniškem okrajnem glavarstvu, najmanjše (168) v radovljiškem*; ljubljanski sodni okraj prihaja v tretji vrsti, prekaša ga

²⁶ Seidl, Das Klima von Krain (Mitteilungen des Musealvereines für Krain, 1894).

kranjsko okrajno glavarstvo. Največ krajev leži med 300 do 400 m isohipso, dosti mnogo še med 400 do 500 m, 500 do 600 m in 600 do 700 m, nato število pada, po en kraj leži med 1100 do 1200 m in 1300 do 1400 m isohipso v radovljiškem okrajnem glavarstvu, kjer imamo sploh najvišje prebivališče na Kranjskem (Črni vrh 1362 m nad morjem).

V kamniškem okrajnem glavarstvu in ljubljanskem sodnem okraju je največ krajev med 300 do 400 m isohipso; v kranjskem okrajnem glavarstvu in litijskem sodnem okraju med 400 do 500 m, radovljiško okrajno glavarstvo pa ima svoj maksimum med 500 do 600 m isohipso. Kar se tiče prebivalstva, kaže največ kranjsko okrajno glavarstvo, najmanj litijski sodni okraj. Glavna množina je v višinah 300 do 400 m, 400 do 500 m, 500 do 600 m in 200 do 300 m; isohipsa 1300 do 1400 m ima le 12 prebivalcev.

V kamniškem okrajnem glavarstvu (kraji med 200 do 1000 m) je večina prebivalstva v višini 300 do 400 m, potem slede isohipse 400 do 500 m 200 do 300 m, 500 do 600 m in 600 do 700 m. V kranjskem okrajnem glavarstvu (kraji med 300 do 1200 m) stanuje največ prebivalcev med 300 do 400 m, 400 do 500 m, 500 do 600 m, 800 do 900 m, 600 do 700 m in 700 do 800 m, isohipsa 1000 do 1100 m ima še znatno število 1318 prebivalcev. V radovljiškem okrajnem glavarstvu (kraji med 300 do 1400 m) je maksimum prebivalcev med 500 do 600 m, 400 do 500 m, 600 do 700 m, 800 do 900 m in 700 do 800 m. Litijski sodni okraj (kraji med 200 do 900 m) ima maksimum prebivalcev med 200 do 300 m, 400 do 500 m, 500 do 600 m, 300 do 400 m in 600 do 700 m; ljubljanski sodni okraj (kraji med 200 do 1000 m) med isohipsama 300 do 400 m in 200 do 300 m, nato število prebivalcev rapidno pada.

Pri razdelitvi prebivalstva v odstotkih zapazimo n. pr., da pade prebivalstvo v ljubljanskem sodnem okraju od 51·91% in 31·52% takoj na 5·71%. Vzrok tega je *privlačnost glavnega mesta Ljubljane*, da je 89·43% prebivalstva osredotočenega v ravnini okrog Ljubljane, dočim znašajo prebivalci na višjih isohipsah bližnjih gričev samo 10·57%. V tem vidimo *vpliv večjega mesta na razdelitev prebivalstva*.

Manjša mesta in kraji imajo napol mestni, napol vaški značaj in ne delujejo tako različno, dasi se razloček tudi pozna, n. pr. v kamniškem okrajnem glavarstvu kaže isohipsa 300 do 400 m, kjer leži mesto Kamnik, trg Mengeš i. t. d., 47·63% prebivalstva, isohipsa 400 do 500 m ima pa že samo 14·55%, ali pa v litijskem sodnem okraju je razdelitev prebivalstva poleg maksima 27·85% med 200 do 300 m, kjer se nahaja Zagorski rudnik, trg Litija i. t. d., do isohipse 600 do 700 m dosti enakomerna, ker v teh višinah ni znatnih središč. V radovljiškem okrajnem glavarstvu kaže 500 do 600 m isohipsa 43·37% vsega prebivalstva. Tu se javlja vpliv obrtnih krajev Jesenic, Save, Javornika, ki leže na tej isohipsi. Isto vidimo pri Trziču (kranjsko okrajno glavarstvo).

Prihajamo do vprašanja, *s čim se peča gorenjsko prebivalstvo*. Sem spadajoče podatke sem povzel iz Rauchbergovega spisa «Die Bevölkerung Österreichs», urejene po posameznih okrajnih glavarstvih in ne po sodnih okrajih, vsled česar ni možno podati natančnega pregleda; vendar v celoti je tudi ta veljaven.

Tabela na strani 16 podaja pregled za vso deželo z glavnim mestom Ljubljano vred.

Izmed 10.000 prebivalcev se je pečalo leta 1890.:

Okrajna glavarstva	Poljedelstvo	Obrt	Trgovina	Javna služba, vojaška in draga opravila
Ŕrnomelj	9184	329	82	405
Kamnik	7943	1213	267	577
Koĉevje	8240	738	153	869
Kranj	7078	1620	494	808
Krško	8623	546	126	705
Litija	7929	1165	152	754
Logatec	7448	1393	225	934
Ljubljana (mesto)	488	3147	1836	4529
Ljubljana (okolica)	7053	1583	352	1012
Novo mesto	8551	564	92	793
Postojna	8052	705	298	945
Radovljica	6828	1976	262	934
Kranjsko	7468	1188	328	1016

Pretežna večina gorenjskega prebivalstva se peĉa s *poljedelstvom*, kjer še na mnogih krajih vlada *naturalno gospodarstvo*. Tu je gostost prebivalstva odvisna glavno od rodovitnosti zemlje.

Sledeĉa tabela pojasnjuje, *koliko obdelane zemlje obsegajo polja, travniki, vrtovi in vinogradi*; toda i ti podatki imajo le splošno vrednost, ker so iz leta 1899. in ne iz leta 1890.²⁷ Za planine, gozde, moĉvirja, ribnike in pašnike pa v obĉe nimam natanĉnejših podatkov.

Okrajna glavarstva in sodni okraji	Obdelana zemlja				Površje sploh
	Polja	Travniki	Vrtovi	Vinogradi	
	ha				
Kamnik	13962	7150	907		61100
Kranj	16503	12313	1239		102200
Litija	6886	5470	225	638	45000
Ljubljana (okolica)	13777	12901	736		59200
Radovljica	4776	13358	311		107500
Gorenjsko	55904	51192	3418	638	375000

Vidimo, da *prevladujejo polja*. Glavni poljski pridelki so: pšenica, rŕ, oves, jeĉmen, turšĉica, ajda, krompir, detelja, repa in fiŕol.²⁸

Tudi vinograde nahajamo v litijskem sodnem okraju, kjer prehaja Gorenjsko v Dolenjsko.

Gorenjsko ima teŕke konje, zlasti radovljiško okrajno glavarstvo; v ljubljanski okolici so laŕji. Ljubljanska okolica prodaja mnogo mleka, glavno v Ljubljano.

Na Gorenjskem dobivamo *ŕivo srebro, ŕelezo, mangan, cink, svinec* z *znaĉno mnoŕino srebra in rujavi premog*. ŕivo srebro dajeta rudnika Sv. Ana pri Trŕiĉu (kranjsko okrajno glavarstvo) in Litija. Pri Sv. Ani so

²⁷ Pregled o obdelovanju zemlje na Kranjskem mi je preskrbel adjunkt kmetijske druŕbe v Ljubljani, gospod *Fr. Stupar*, za kar se mu zahvaljujem.

²⁸ *Statistisches Jahrbuch des k.k. Ackerbauministeriums* für das Jahr 1899. Dunaj 1900.

privikrat kopali v letih 1761 do 1770, leta 1837. in 1855. so ponovili in leta 1872. so krepko nadaljevali, da se je leta 1886. izkopal 147·9 q živega srebra in je imelo opraviti 146 delavcev.

Železo, zlasti jeklenece, dobivamo na Savi in v Javorniku (radovljiško okrajno glavarstvo). Magnezija ali mangan se izdeluje največ v Begunjsčici, na južni strani Karavank, in na Jesenovecu pri Železnikih. Cink se dobiva v Zagorju, kakor tudi svinec kot postranski produkt cinka. Svinec obsega tudi litijski rudnik in železni rudnik Savska Jama pri Jesenicah (radovljiško okrajno glavarstvo). Rujavi premog dobivamo v zagorskem rudniku, ki se porabi nekaj doma, nekaj se pa izvažata v sosednje dežele. Srebro daje litijski rudnik. V Bohinjskih Alpah se dobiva t. zv. bohinjka, glinasti oksid, iz katere se izdelujejo različni glinasti preparati in aluminij.²⁹

Na Kranjskem prevladuje *domača obrt*. *Veleobrt* je osredotočena glavno na Gorenjskem ob Savi in njenih pritokih, v Ljubljani in ljubljanski okolici ter v nekaterih dolenskih krajih.

Že za Rimljanov so bile na Gorenjskem fužine, v 9. stoletju se je izdelovalo v škofjeloški okolici sukno in platno, trgovina v Italijo z železnimi izdelki in tkaninami je cvetla že v 12. stoletju. V 13. in 14. stoletju je bila zelo razvita železna obrt v Železnikih in Tržiču. V 16. stoletju so bile v Kamniku fužine. Strojarsstvo je bilo razširjeno v Tržiču, v Šmartnem pri Litiji i. t. d. Današnja obrt ni tako razvita, kakor bi bilo pričakovati z ozirom na naravno lego (znatne vodne sile) in z ozirom na razvoj v preteklosti.³⁰

Železna obrt je najbolj razširjena v radovljiškem okrajnem glavarstvu v krajih: Bela peč, Mojstrana, Sava, Javornik, Bohinjska Bistrica, Stara Fužina, Kropa, Kamna gorica, Podnart. Radovljiško okrajno glavarstvo ima sploh največ obrti; da pa ima kljub temu najmanjšo gostost prebivalstva, tega sta kriva gorati svet in ostro podnebje, ki onemogočujeta gostejšo naselitev.

V kranjskem okrajnem glavarstvu so obrtni kraji: Železniki, kjer izdelujejo žreblje, dasi je ta obrt tu zelo padla v zadnjih časih; v Tržiču se izdelujejo žage, kose, sekire, poleg tega se pečajo prebivalci s črevljarstvom in tekstilno obrtnostjo. Važno je izdelovanje rešet in konjske žime v Kokrški dolini, v Kranju, Stražišču i. t. d. Ta obrt je bila tu razvita že v 16. stoletju. S suknarstvom se peča škofjeloška okolica. Parkete delajo v kranjskem in ljubljanskem okrajnem glavarstvu, kjer sploh izdelujejo pohištvo.

Za kamniško okrajno glavarstvo je značilna obrt *slamnikarstvo*. Iz domače, florenške, beneške, švicarske in kitajske pletenine narede v Domžalah, Viru, Stobu in Mengšu na leto okrog 1·5 milijona slamnikov. Slamo plete v t. zv. kite poleg tovarniških delavcev na tisoče ljudi, ki prodajajo pletenino ali naravnost tovarni, ali pa prekupcem, t. zv. kitarjem. Ta obrt traja že nad sto let, že v začetku preteklega stoletja se je finejše blago izvažalo na Nemško. Od leta 1867. so naseljeni v teh krajih tirolski tovarnarji. V kamniškem okrajnem glavarstvu se izdeluje kakor v radovljiškem lončeno blago kot domača obrt, dalje prašek za čiščenje, smodnik in cement (v Kamniku, Šmarci), ki se napravlja tudi v Zagorju. Ljubljansko okrajno glavarstvo ima velike opekarne, kemično, lesno, tekstilno in strojarsko obrt, pivovarne. V litijskem okrajnem glavarstvu omenjamo steklarsko (tovarna v Toplicah pri Mediji) in tekstilno obrt, sicer pa kaže to okrajno glavarstvo najmanj obrti, a skoro največ poljedelstva.³¹

²⁹ *Monarchie*, str. 497 in nasl. ³⁰ *Monarchie*, str. 500. ³¹ *Monarchie*, str. 502 in nasl.

Trgovina na Kranjskem je *jako stara*, zlasti z jantarom in lepotinami iz stekla, trgovali so tod že narodi pred Rimljani. Nauportus (današnja Vrhnika) je bilo važno trgovsko središče med zapadom in vzhodom. Rimljani so zgradili mnogo cest, seveda v prvi vrsti v vojne namene. Tako je začel že Julij Cezar graditi cesto preko Julijskih Alp. Kot vodne ceste so rabile Sava, Ljubljana, Krka in Kolpa. Zlasti je bila imenitna vodna cesta Ljubljana za vse blago, ki je prihajalo iz Italije ali je bilo tja namenjeno. Mesto Ljubljana se je dvignilo ravno zaradi Ljubljane. Sava je bila sicer mnogo daljša vodna cesta kakor Ljubljana, toda za brodarjenje ni bila tako ugodna v prvi vrsti zavoljo svojega deročega teka in neštevilnih, zelo nevarnih skal v svoji strugi. Za cesarja Karola VI. se je začelo uravnavanje Save.³² Iz Aemone, današnje Ljubljane, so vodile ceste Celeia-Aemona-Aquileia in Aemona-Siscia s celo vrsto tržišč, ki so se ohranila i v srednjem veku, dasi se je v tem času začela trgovina iz Benetek do južne Nemčije preko Kranja-Škofje Loke-Ljubljane. Karol VI. je dal graditi cesto čez Ljubelj in t. zv. Dunajsko cesto, ki spaja Dunaj in Trst. Velik pomen je imela prej, ko še ni bilo južne železnice. Leta 1724. je bil postavljen Črnuški most čez Savo, in kmalu potem (1732) je bila reka regulirana.³³

Poleg omenjene *južne železnice* (Ljubljana-Zidani most, Ljubljana-Št. Peter-Trst in Št. Peter-Reka) imamo na Kranjskem še sledeče železnice: *Cesarjeviča Rudolfa železnica*, ki teče po Savski dolini od Trbiža dalje mimo Radovljice in Kranja; *Kamniško* (Ljubljana-Kamnik); *Dolenjsko* (Ljubljana-Grosuplje-Novo mesto-Straža in Ljubljana-Grosuplje-Kočevje) in najnovejšo *Vrhniško* (Ljubljana-Vrhnika). Zadnje tri železnice so lokalne. Gradi se *Bohinjska železnica*, ki bo druga in krajša zveza zahodnih avstrijskih dežel s Trstom.

Na Kranjskem izvažamo gospodarske, rudarske in obrtne izdelke. Veletrgovine nimamo.

Vrnimo se zopet k razmeram prebivalstva in krajev.

Na Gorenjskem ima kraj poprečno 104·81 prebivaleev. Manj imata kamniško okrajno glavarstvo in litijski sodni okraj. Največje število kaže isohipsa 1000 do 1100 m, in sicer 219·67 (kranjsko okrajno glavarstvo), najmanjše 6 isohipsa 900 do 1000 m (v ljubljanskem sodnem okraju).

Posledica obširnih ploskev neobdelane zemlje je ekstenzivno gospodarstvo in vsled tega redkejša naselitev. Kraj sestaja iz posameznih raztresenih hiš in skupin hiš; več krajev skupaj daje šele občino. Prva tabela na strani 19 predočuje to naseljenje bolj podrobno.

V celoti ima na Gorenjskem občina 11·63 krajev, največ v litijskem sodnem okraju, najmanj v radovljiškem okrajnem glavarstvu. *Najbolj raztresene kraje in občine kaže radovljiško okrajno glavarstvo* (6·4 km² na kraj, 53·75 km² na občino), *najbolj kompaktno naseljenje ima kamniško okrajno glavarstvo* (1·17 km² na kraj, 10·18 km² na občino).

Kar se tiče velikosti, ima največ krajev (42·78%) 1 do 50 prebivaleev, dosti krajev še (26·1%) od 50 do 100 prebivaleev, 18·11% krajev šteje 100 do 200 prebivaleev, več nego 2000 prebivaleev ima samo en kraj (0·06%).

Način naseljenja podaja pregledno druga tabela na strani 19.

³² *Vrhovec*, Colnarji in brodniki na Ljubljani in Savi (Zabavna knjižnica, IX. zv., izdala «Slovenska Matica» 1895, str. 97 do 143).

³³ *Profeld*, Krajina (Ponatiske iz «Ottovega naučnega slovnika», Praga 1899, str. 14 in 15).

Okrajna glavarstva in sodni okraji	Število občin	V občini je krajev	Občina obsega km ²	Prebivalci v občini	Kraj obsega km ²
Gorenjsko					
Kamnik	60	8·75	10·18	669·65	1·17
Kranj	26	14·77	39·3	2024	2·66
Litija	17	20	26·47	1395·53	1·32
Ljubljana (okolica)	29	12·1	20·41	1454·45	1·69
Radovljica	20	8·4	53·75	1324·85	6·4
Skupaj	152	11·63	24·67	1218·45	2·12
Dolenjsko					
Črnomelj	31	9·39	17·61	918	1·88
Kočevo	39	10·87	29·69	1097·59	2·73
Krško	18	32·72	48·28	2957·61	1·48
Novo mesto	20	32·2	46·7	2417·3	1·45
Zaticina	24	8	9·83	546·96	1·23
Skupaj	132	16·21	28·36	1408·91	1·75
Notranjsko					
Logatec	17	22·76	71·12	2369	3·12
Postojna	37	5·92	24·27	1121·05	4·1
Vrhnika	7	11·71	46	2205·29	3·93
Skupaj	61	11·28	39·82	1593·26	3·53
Kranjsko	345	13·32	28·76	1357·59	2·16

Med 100 prebivalci jih prebiva v krajih z

Okrajna glavarstva in sodni okraji	Kmetско prebivalstvo			Mestno prebivalstvo
	do 200	200 do 500	500 do 2000	nad 2000
prebivalci				
Kamnik	65·02	24·63	10·35	3·99
Kranj	47·48	36·64	11·89	
Litija	72·76	12·54	14·7	
Ljubljana (okolica)	48·62	37·73	13·65	
Radovljica	37·62	34·9	27·48	
Gorenjsko	53·42	30·95	14·5	1·13
Črnomelj	63·61	29·66	6·73	
Kočevo	54·25	30·21	15·54	
Krško	73·09	19·12	7·79	
Novo mesto	76·27	17·75	5·98	
Zaticina	85·38	14·62		
Dolenjsko	69·0	22·61	8·39	
Logatec	43·96	33·04	10·82	12·18
Postojna	31·03	47·97	21·0	
Vrhnika	39·30	29·53	31·17	
Notranjsko	37·69	38·86	18·4	5·05
Kranjsko	56·33	29·28	12·9	1·49

Na Gorenjskem prevladujejo zaselja s 53·42% prebivalstva, vasi imajo 30·95%, večji kraji (večje vasi, trgi, mesteca) 14·5%, mesta pa samo 1·13% prebivalcev. Na Gorenjskem imamo v anthropogeografičnem zmislu samo eno mesto, Tržič, v kranjskem okrajnem glavarstvu; v političnem zmislu so štiri mesta: Kamnik, Kranj, Radovljica in Škofja Loka, Tržič je politično trg.

Katero okrajno glavarstvo ima večjo obrt, to spoznamo že po načinu naseljenja, n. pr. v radovljiškem okrajnem glavarstvu kaže vrsta večjih krajev (500 do 2000 prebivalcev) najvišji odstotek.

Neobljudeni zaselji sta bili na Gorenjskem leta 1890. dve: Selo, ki spada k občini Šmartno v litijskem sodnem okraju, in Ostri vrh v občini Devica Marija v Polju v ljubljanskem sodnem okraju.

Dolenjsko.

Dolenjsko se razprostira proti jugovzhodu od stoka Save in Ljubljance. Od Ljubljanske ravnine preko Šmarij in gorenjega teka Krke se deli Dolenjsko v dva bistveno različna dela: po *vzhodnem* delu se razprostirajo pogorja, ki se vlečejo od zapada proti vzhodu, polna podolžnic in poprečnic. Ta karbonska in triasova pogorja so gozdnata in pokrita z vinogradi — to je *predalpsko* pogorje; *zapadni* del s številnimi razpoklinami spada h kredni formaciji in ima že *kraški značaj* sosednjega Notranjskega.

V vzhodnem delu razločujemo petero pogorij: Litijske, Trebenjske, Mokronoške gore, Gorjance in Metliško-Črnomeljske gore.

Litijske gore se vlečejo v dveh vzporednih panogah na desnem bregu Save. V severni se nahaja najvišji vrh Dolenjskega, Kum (1219 m). *Trebenjske gore* (Kulova Sela 597 m) se razprostirajo med Krko in Temenico ter med Višnjo goro in Novim mestom; imajo mnogo dolin, gozdov in vinogradov. *Mokronoško pogorje* med Temenico in Savo, Mirno in Krko obroblija v južnem delu kotlino dolenje Krke. Na desnem bregu Krke v jugovzhodnem delu Kranjskega se vzdigajo *Gorjanci* (630 do 790 m), južno od njih se vleče do reke Kolpe *Metliško-Črnomeljski gorati svet*, ki dela mejo med Kranjskim in Hrvaškim ter ima ponekod že kraški značaj.³⁴

*Gorjanci*³⁵ se vlečejo med rekami Krko, Savo in Kolpo od jugozapada proti severovzhodu, porastli so z gozdi in oddeljeni od kočevskih gričev s cesto Novo mesto-Metlika. Pogorje je sestavljeno iz triasovih apnencev. Na južni strani (od Metlike preko Kostonjeveca) se nahaja mnogo krednih apnencev. V višjih legah je nekaj vrelcev, katerih pa ni mogoče najti brez spremstva domačinov, n. pr. presihajoči vrelec Bandirjevka pod Sv. Miklavžem (960 m) in pod najvišjim vrhom v Gorjancih, Sv. Jero (1181 m), se nahaja vrelec Gospodična. Nad Bandirjevko proti hrvaški meji sta bili v višini 687 m in 743 m prazgodovinski bivališči. Na kranjski strani se imenuje pogorje *Gorjanci*, na hrvaški strani *Žumberak*. Severni obronek kaže *alpski značaj*, južni je že bolj podoben *gozdnatemu Krasu*.

³⁴ *Monarchie*, str. 275 in nasl.

³⁵ *Frischauf*, Das Uskokengebirge (Zeitschrift des Deutschen und österreichischen Alpenvereines, 1890, XXI. zvezek, str. 419 do 429).

*Kočevski svet*³⁶ v zapadnem delu Dolenjskega je skalnat, težko pristopen. V večini je gozdnati Kras, okrog in okrog se vlečejo pogorja, ki obrobajo kotlinaste doline in ravnine, lepe in prijetne, toda nedostaja vode, da morajo ljudje rabiti snežinko in deževnico zase in za živino, ker le po kotlinah teče voda na površju, večinoma pa pod zemljo. Ribniško in Velikolaško dolino obrobja brazdovita Ribniška planota.

Na Dolenjskem so najbolj razširjene sekundarne tvorbe: triasove v kočevski okolici, severno odtod pri Ribnici, okrog Turjaka, Vidma, Mokronoga, pri Novem mestu; kreda se nahaja med Krko in srednjo Kolpo (Žužemperk, Metlika, Črnomelj). Karbon se kaže vzhodno od Ljubljane za Savo, pri gorenji Kolpi in dr.; neogen pri Novem mestu.³⁷

Izmed dolenjskih rek,³⁸ ki se kot desni pritoki vlivajo v Savo, omenjam: *Mirno* (50 km dolžine), ki teče po Mirenski in Mokronoški dolini, *Krko* in *Kolpo*.

Krka je največja dolenjska reka. Kot prava njena vira se smatrata Račina in Raščica. Prikaže se stalno na dan pri kraju Krka in teče 76 km daleč (sprva strmec 2 m, potem 1 m na kilometer) po rodovitni Šentjernejski dolini in obširni Kostanjeviški ravnini, pribirajoč številne pritoke, kakor Temenico, ki dvakrat pretrga svoj nadzemjski tek ter se kot Prečina izliva v Krko; Radovljo, Poljansčico, Radečo, Senušo (izliv pri Novem mestu). Porečje Krke znaša 1806 km².

Kolpa (porečje 1524 km²) ima svoj izvir in dolnji tek na Hrvaškem, srednji in gorenji tek v dolžini preko 100 km pa dela mejo med Kranjskim in Hrvaškim. Levi njeni pritoki so: Čabranka, Lahinja, Sušica in Kamenica. Po stoku s Kamenico zapušča Kolpa deželno mejo.

Na Dolenjskem imamo v onem delu, ki prehaja že v kraški svet, v takozvani Suhi krajini celo vrsto potokov, o katerih teku ne vemo nič gotovega. Večina teče v Kolpo, kar sodimo po tem, kam je zemlja nagnjena, v kaki smeri tekó te vode in po tem, ker leži struga Kolpe v primeri s temi potoki najbolj nizko. Take ponikalnice so n. pr. v Ribniški kotlini Bistrica, Ribnica, Sajavec; v Kočevski kotlini Črni potok (Rinnsee). Na gorenjsko-dolenjski meji med Želimičami in Turjakom blizu ceste se nahaja presihajoči studenec Hudournik, iz katerega teče voda na vsakih šest ur po kake pol ure.

Mineralne vrelce imajo *Toplice* (36° C) pri Novem mestu, znane že v srednjem veku; *Šmarjetske toplice* pri Beli cerkvi so priproste in spadajo med mlačne vrelce, ker ne dosejajo toplote 30° C, *Čateške toplice* ob Savi imajo veliko zdravilno moč, samo da so še tudi jako priproste in jih zato uporabljajo le bolj domačini in okoličani.

Meteorologičnih opazovalnic je malo na Dolenjskem. Savska dolina na kranjsko-štajerski meji ima opazovalnico Krško, v dolini Krke leži opazovalnica Novo mesto, za dolino Kolpe dajeta meteorologično gradivo opazovalnici Črnomelj in Gradac; opazovalnice v kočevski okolici pa so uvrščene med notranjske opazovalnice, ker kažejo že kraško podnebje. Upoštevam jih pa tudi tu, da tem bolj vidimo razloček onih dveh delov, na katera smo bili Dolenjsko razdelili.³⁹

³⁶ *Monarchie*, str. 417.

³⁷ *Hauer*, Die Geologie der österreichisch-ungarischen Monarchie.

³⁸ *Urbas*, Die Gewässer von Krain (Zeitschrift des Deutschen und österreichischen Alpenvereines, 1877); *Becker*, Die Gewässer in Österreich. Dunaj, 1890.

³⁹ O podnebju glej tabele na strani 11 do 14!

Vzhodni del (opazovalnice Krško, Novo mesto, Črnomelj in Gradac) ima *prijetno podnebje*, dasi kaže temeljni znak kranjske klime, to abnormalnost, da se ne ujema z lego dežele. Gorka jesen omogočuje kakor na Gorenjskem jesensko setev. V tem delu Dolenjskega uspeva vinska trta. Najvišjo toploto ima črnomeljska okolica, le Vipavska dolina ima na Kranjskem še prijetnejše podnebje.

Kar se tiče *padavin*, so razmere do Gorjancev iste, kakor na Gorenjskem. Na južni strani Gorjancev pa so padavine po zimi in jeseni večje, po letu manjše; minimum v januarju znaša 6.2%, maksimum v oktobru 12%. *Poleg zimskega minima se nahaja južno od Gorjancev tudi poletni sekundarni minimum*, ki pa tvori v Kočevju, v okolici Snežnika, na Trnovski in Hruški planoti glavni minimum in izpodriva zimski minimum.⁴⁰

Zapadni del Dolenjskega ima ostrejšo podnebje (opazovalnica Kočevje). Zima se začinja že v oktobru in pomlad šele sredi maja. Zimske padavine se povečajo, poletne nasproti temu se zmanjšajo. Vlažna pomlad s slano škodljivo vpliva.

Sljedeća tabela podaja pregled o velikosti, prebivalstvu in njegovi gostoti:

Okrajna glavarstva in sodni okraji	Površina v km ²	Pre- bivalstvo	Prebivalci na km ²
Črnomelj	546	28460	52.12
Kočevje	1158	42806	36.97
Krško	869	53237	61.26
Novo mesto	934	48946	51.76
Zatičina	236	13127	55.62
Dolenjsko	3743	185976	49.69

V primeri z Gorenjskim je Dolenjsko za 7 km² manjše, toda ima več prebivalstva in večjo gostost. *Najbolj je obljudeno krško okrajno glavarstvo, najmanj sodni okraj Zatičina*. Zatičina ima večjo gostost nego k istemu okrajnemu glavarstvu spadajoči litijski sodni okraj.

Na Dolenjskem je 2140 krajev, ki leže v višini 100 do 1100 m. *Največ krajev (644) ima novomeško okrajno glavarstvo, najmanj (192) zatičinski sodni okraj*, krško okrajno glavarstvo prihaja takoj za novomeškim. Največ krajev leži med 200 do 300 m isohipso, po tej slede isohipse 300 do 400 m, 100 do 200 m, 400 do 500 m in 500 do 600 m, potem je vedno manj krajev, v višini 1000 do 1100 m se nahaja še en kraj (Ključevica 1089 m v krškem okrajnem glavarstvu).

Črnomeljsko okrajno glavarstvo (kraji med 100 do 900 m) ima največ krajev med 100 do 200 m in 200 do 300 m, pri naslednjih isohipsah število krajev rapidno pada. Kočevsko okrajno glavarstvo (kraji med 200 do 1000 m) ima svoj maksimum v višini 500 do 600 m, isohipse 400 do 500 m, 600 do 700 m in 700 do 800 m so še dosti znatno obljudene; sploh je to okrajno glavarstvo v višjih legah najbolj naseljeno. V krškem okrajnem glavarstvu (kraji med 100 do 1100 m) je maksimum med 200 do 300 m isohipso, tej slede isohipse 100 do 200 m, 300 do 400 m in 400 do 500 m. Novomeško okrajno glavarstvo (kraji med 100 do 1000 m) ima največ krajev med 200 do 300 m isohipso, potem med 300 do 400 m, 100 do 200 m in precejšnje

⁴⁰ Seidl, Das Klima von Krain (Mitteilungen des Musealvereines für Krain, 1894).

število še med 400 do 500 m. V zatičinskem sodnem okraju (kraji med 200 do 700 m) je znatno število krajev le v višini 300 do 400 m, druge isohipse prispevajo malo.

Glede *prebivalstva* stoji na prvem mestu krško okrajno glavarstvo, najmanj prebivalcev je v zatičinskem sodnem okraju. Glavna množina prebiva med 200 do 300 m isohipso ter med 100 do 200 m, 300 do 400 m in 400 do 500 m.

V črnomeljskem in krškem okrajnem glavarstvu je največ prebivalcev med 100 do 200 m isohipso, v kočevskem med 400 do 500 m in 500 do 600 m, v novomeškem med 200 do 300 m in v zatičinskem sodnem okraju med 300 do 400 m isohipso, kjer prebivalstvo z 62·85% takoj pri naslednji isohipsi pade na 14·15%. V kočevskem okrajnem glavarstvu prebiva v višini 400 do 500 m 15877 prebivalcev (37·09% vsega prebivalstva) ali poprečno 174·47 prebivalcev v kraju. Tu vpliva mesto Kočevje, ki leži v tej višini.

Dolenjsko je še bolj *poljedelska pokrajina* nego Gorenjsko. Poljedelstvo povsod daleč nadkriljuje druga opravila.⁴¹

O tem, kako se obdeluje zemlja, poučuje sledeča tabela:

Okrajna glavarstva in sodni okraji	Obdelana zemlja				Površje sploh
	Polja	Travniki	Vrtovi	Vinogradi	
	ha				
Črnomelj	10253	11771	556	2190	54600
Kočevje	12122	26370	614	86	115800
Krško	19491	9338	750	4521	86900
Novo mesto	19001	12065	736	2972	93400
Zatičina	6595	2916	105	72	23600
Dolenjsko	67462	62460	2761	9791	374300

Na prvem mestu so polja, potem travniki in vinogradi. Največ vinogradov je v krškem okrajnem glavarstvu, najmanj v kočevskem.

Rud ni na Dolenjskem, le v Kočevju se dobiva rujavi premog. Obrt je mala. Navajam tovarno za lito in kovno železo v Dvoru pri Žužemperku. Domača lesna obrt za domače orodje, rešeta, žlice cvete glavno v ribniškem kraju (kočevsko okrajno glavarstvo) in je znana daleč po svetu.

Lončeno blago se izdeluje tudi glavno v ribniškem sodnem okraju in v krškem okrajnem glavarstvu. V Radečah je tovarna za papir. S suknarstvom se pečajo v Kočevju.

Trgovina je še neznatnejša nego obrt. Znani so Kočevci s svojim krošnjarstvom. Važna zlasti za kočevski rudnik je Dolenjska železnica, katero nameravajo spojiti s sosednjim Hrvaškim.

Na Dolenjskem ima kraj poprečno 86·9 prebivalcev, manj nego na Gorenjskem. Maksimum (100·96) je v kočevskem okrajnem glavarstvu, minimum (68·37) v zatičinskem sodnem okraju. Največje število ima isohipsa 1000 do 1100 m (204 v krškem okrajnem glavarstvu), najmanjše (20 v novomeškem okrajnem glavarstvu) isohipsa 900 do 1000 m kakor na Gorenjskem.

Občina ima poprečno 16·21 krajev, največ v krškem okrajnem glavarstvu (32·72), najmanj v zatičinskem sodnem okraju (8). Najbolj raztresene kraje ima kočevsko okrajno glavarstvo (2·73 km² na kraj), najbolj kompaktno je obljuden zatičinski sodni okraj (1·23 km² na kraj).

⁴¹ Glej dotično tabelo na strani 16!

43·93% vseh krajev (940) ima do 50 prebivalcev, od 50 do 100 prebivalcev 27·06% ali 579 krajev in od 100 do 200 prebivalcev 20·93% (448 krajev), nato pade odstotek na 5·05, od 1000 do 2000 prebivalcev imajo štiri kraji (0·18%), nad 2000 ni nobenega kraja, tako da *Dolenjsko nima čisto mestnega prebivalstva*. V političnem zmislu je sedem mest: Črnomelj, Kočevje, Kostanjevica, Krško, Metlika, Novo mesto in Višnja gora.

Še bolj nego na Gorenjskem prevladujejo zaselja. V krajih do 200 prebivalcev stanuje 69% vsega prebivalstva, v krajih z 200 do 500 prebivalci se nahaja 22·61% in v krajih s 500 do 2000 prebivalci 8·39% prebivalstva. Največji odstotek (15·54) v krajih s 500 do 2000 prebivalci kaže kočevsko okrajno glavarstvo, kjer je največ obrti; zatičinski sodni okraj tako velikih krajev sploh nima.

Na Dolenjskem je bil leta 1890. en kraj neobljuden, in sicer Petrovna v občini Lužarji v kočevskem okrajnem glavarstvu.

Notranjsko.

Notranjsko, južni in jugozapadni del dežele, ima kraški značaj. Kranjski Kras začenja na severozapadu s *Hrušico*, vzhodnim razrastkom Trnovskega gozda; najvišja vrha sta Nanos (1300 m) in Suhi vrh (1315 m). Jugovzhodno odtod se razprostira *Pivška planota* z najvišjim vrhom Cerkniški Javornik (1270 m), kjer se nahajajo polhi, ki dajejo kmetom kožuhe za zimo. Odtod se vleče pogorje čez Stanovnik (985 m) in Bičko goro (1238 m) jugovzhodno do grmade Loškega Snežnika (1796 m), najvišjega vrha kranjskega Krasa, in od tu dalje do Hrvaškega. Kras ima zaprte doline (kotline), več ali manj okrogle vdrtine, t. zv. dole, dolce, dolčiče, mnogo podzemeljskih jam, rup (skalnate jame), okapnic, ledenic, ponikalnic in občasnih jezerskih kotlin. Vzrok, da ima Kras tako različno površje od alpskega, dasi spada geografično pravzaprav k Alpam, je kemično delovanje vode ter nadzemeljska in podzemeljska erozija. Na Kranjskem Kras še ne kaže z malo izjemo svojega tipičnega značaja, ker ga nekoliko zakriva bujna gozdna vegetacija, pri nas imamo še gozdnati Kras; dalje proti jugu pa že vidimo golo skalovje, katerega ne pokrivajo gozdi.⁴²

*Geologično*⁴³ spada Notranjsko glavno h kredni formaciji. Največji del kranjskega Krasa je složen iz turona, iz gorenje krede. Okoli Idrije spadajo najnižje in najstarejše plasti h karbonu (skriljavec in peščeneec). Te dve plasti obsegata kovinsko čisto živo srebro in deloma cinober. Najvišje plasti so sestavljene iz triasovih alpskih apnencev, dolomitov in peščencev. Tudi kredna formacija se nahaja v večji množini in je v zvezi s krednim terénom Krasa. Svet južno od Idrije, kjer se nahaja kredni apnenec, kaže nedostatek vode s tem, da je malo vrelcev in da se čisto po kratkem teku posuše. Terciarnih plasti, ki prevladujejo v ozemlju od Vipave in Postojne na jug do Istrije, okrog Idrije ni, pač pa so kvartarne plasti.⁴⁴

⁴² *Monarchie*, str. 285 do 304.

⁴³ *Hauer*, Die Geologie der österreichisch-ungarischen Monarchie.

⁴⁴ *Pelkovešek*, Die Bergstadt Idria in Krain (Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik, XIX. letnik, 1897, str. 338 in 339).

*Kraško vodovje*⁴⁵ označuje *Ljubljanica*, tip ponornic ali jamaric. Pravi izvir Ljubljanice je ob severnem in zapadnem obronku Snežnika. Jugovzhodno od vasi Prezid na Hrvaškem deli 928 m visoko sedlo Kozji vrh porečje Kolpe od porečja Ljubljanice. Jugovzhodno od te razvodnice teče potok Sušica v Čabranko, ki se izliva v Kolpo; na nasprotno stran proti severozapadu pa teče *Prezidski potok*, ki se že po 2 km dolgem teku izgublja pod zemljo, kjer teče 8 km. Pod vasjo Vrh v Loški dolini pa prihaja v višini 580 m zopet na dan, teče po Loški dolini 7·8 km daleč pod imenom *Obrh*, nato zopet poniceuje. Po 2 km dolgem podzemeljskem teku se prikaže voda v višini 555 m zopet na dan, teče kot *Jezerski potok* skozi Cerkniško dolino in Cerkniško jezero 18 km daleč do jame Karlovica, kjer poniceuje ter teče pod zemljo 2·8 km daleč do občinske meje med Sélícamí in Rakekom. Kmalu potem se prikaže izpod velikanskih skal, teče 2 km daleč pod imenom *Rak* po Rakovski dolini, kjer se nahajata dva prirodna mosta, imenovana *Škocijanska mosta*. Pri drugem mostu (z ozirom na smer reke drugi most) *Rak* poniceuje in teče 3·2 km daleč pod zemljo. V Planinsko kotlino prihaja odtok Cerkniškega jezera nekoliko skozi Mlinsko dolino, nekoliko iz Malograjske jame, ki ima dva rokava: po vzhodnem teče *Rak*, po zahodnem *Pivka*.

Pivka izvira pod Devinom (1145 m) na zapadni strani Snežnika, se izgublja nekolikokrat pod zemljo, nato teče zdržema nad zemljo 19·5 km po Postojnski kotlini, dokler se ne izliva pri Otoku (501 m) v Postojnsko jamo. Odtod teče 7 km pod zemljo in prihaja skozi Malograjsko jamo v Planinsko kotlino.

Vse vode, ki so se izgubile v Karlovico in Postojnsko jamo, prihajajo zopet na dan pri Planini ter teko 18·5 km daleč pod skupnim imenom *Unica* z zelo zavitim tekom. Na severni strani Planinske kotline se izgublja *Unica* v ponore (bednje) ter se vije 9·7 km pod zemljo. Pri Vrhniku se zopet pokaže kot *Ljubljanica*, ki izvira 296 do 300 m nad morsko gladino iz devetih večjih vrelcev, katerim se pozneje pridružita še dva, izvirajoča na Bistri.

Po Ljubljanskem barju teče *Ljubljanica* jako počasi, na mnogih krajih se skoro ne peregiba. Njeno porečje znaša 1855 km². Od Verda do izliva v Savo je dolga 45 km. Ves njen tek od Prezida dalje znaša 119 ali 120 km (po Supanu samo 85 km), od te dolgosti teče pod zemljo 25·8 km (po Supanu le 20 km). *Ljubljanica* obteka z Gruberjevim prekopom Ljubljanski grad kakor otok.

Druge notranjske reke spadajo k pomorju Jadranskega morja. To so *Idrija*, *Vipava* ali *Vipavščica* in *Reka*.

Idrija je polnila nekoč pri Idriji jezero, teče po Kranjskem v dolžini 19 km in dobiva z leve strani Nikovo in Kanomljo. Njeno porečje znaša na Kranjskem 228 km².

Vipava ali *Vipavščica* je takoj pri izvihu pod Nanosom močen potok, da goni mlino, ter zapušča z nekoliko pritoki po 11 km dolgem teku deželno mejo.

Idrija in *Vipava* se izlivata v Sočo.

Reka izvira v Istriji, teče po Kranjskem preko 45 km in se izgublja v Škocijanski jami pri Divači na Goriškem.

⁴⁵ *Rutar*, Vodne razmere na Notranjskem (Ljubljanski Zvon, XI. letnik, 1891).

*Razvodnica*⁴⁶ med *Jadranskim in Črnim morjem* se začenja na Kranjskem v Julijskih Alpah pri Mangartu, se vleče po grebenu Julijskih Alp ob kranjsko-goriški meji do Javorjevega dola, severno od Spodnje Idrije. Odtod gre proti jugu do Jeličnega vrha pri Idriji, odtod jugovzhodno do Mravljinskega vrha, proti jugu čez Godovič in Hrušico do Razdrtega; tu se obrne proti jugovzhodu in sega čez Št. Peter in Tabor (Šilertabor) do Snežnika.

Notranjsko ima vse polno kotlin, ki so bile nekdanje jezera. Med njimi je najznamenitejša *Cerkniška kotlina*, kjer se nahaja še dandanes *presihajoče* ali *periodično jezero*.

*Cerkniško jezero*⁴⁷ meri ob visoki vodi 26 km². Spomladi ima navadno malo vode, ki se ob suhem vremenu popolnoma izgubi v podzemeljske votline, v požiralnike in bljuvalnike. Ko pa začne jeseni močno deževati, prestopi jezero bregove. To se lahko zgodi v 14 dneh, pri nenavadnih nalivih pa celo v treh dneh. Voda dosega nižje hiše v nekaterih vaseh deloma ali pa celo do strehe, dasi so vasi zidane na nekoliko vzvišenih mestih. Ljudje občujejo med seboj le v čolnih. Voda odnaša gnoj in zemljo, končuje ozimino in škoduje celo travnikom, ako traja povodenj predolgo. Odtoka se 14 do 25 dni in začne padati, ko doseže najvišje ležeča požiralnika *Veliko in Malo Karlovico*. Tla Cerkniškega jezera se dajo izkoriščati po letu za poljedelstvo, jeseni za lov na povodne ptice, zlasti race, in po zimi, ko se jezero zopet napolni, za ribarjenje. Zemeljska tla so razdeljena med posamezne lastnike, da jih začno obdelovati, kedar so suha. Ko odteče namreč voda, izgine tudi močvirje, tla se usuše in utrde ter zarastejo s travo. Ljudje hite na «blata», da spravijo ob pravem času mrvo domov; kajti že majhen dež jim lahko vse pokvari.

Jezerska tla ostanejo navadno suha do konca septembra. Ob jesenskem deževju nagloma priteka voda po dotokih nad zemljo in z bobnenjem iz podzemeljskih jam in votlin, iz bljuvalnikov, ki vodo bljujejo in pozneje zopet požirajo. Taki bljuvalniki so *Bobnarica*, *Suhodolica* in *Vranja jama*. Ob suši so bljuvalniki prazni, ob deževju pa bruhajo velikansko množino vode iz sebe z grmenjem in šumenjem.

Ribji lov je bil od nekdanj imeniten v Cerkniškem jezeru in je bil v lasti raznih grajščakov in bližnjih samostanov.

Izmed kraških podzemeljskih jam je najznamenitejša okapnica *Postojnska jama*, svetovnoznana po svojih kapnikih, dalje *Pivka jama*, *Črna* ali *Magdalenska jama* in druge. V mnogih jamah se nahajajo kosti diluvialnih živali. V Črni jami živi človeška ribica (*Proteus anguineus*), ki se pa nahaja tudi v drugih jamah, kakor v Kočevju, Logatecu, Planini, pri Vrhniku. Ledenice so najbolj razširjene po kočevskem okrajnem glavarstvu.

Kar se tiče *podnebja*, ima Kras dolga poletja, kratke in mirne zime, mnogo izpodnebne moče spomladi in v pozni jeseni. Po letu vlada velika suša in ostri vetrovi, zlasti često razsaja tako zvana *bora*. Kraški kmet mora upoštevati te podnebne razmere, poletno sušo in boro, ter po tem uravnavati svoje gospodarstvo. *Posebno klimatično oazo tvori Vipavska dolina*,⁴⁸ kjer nahajamo že italško podnebje. Srednja letna toplota znaša 13,3° C, poletna

⁴⁶ *Urban*, Die Gewässer von Krain (Zeitschrift des Deutschen und österreichischen Alpenvereines, 1877).

⁴⁷ *Butar*, Rakovska dolina in Cerkniško jezero (Ponatisek iz Planinskega Vestnika, Ljubljana, 1900).

⁴⁸ Glej dotične tabele na strani 11 do 14!

22·8°, zimska 3·6°. Tu je edin kraj, ki ima povsod normalno toploto, to je toploto, odgovarjajočo legi; lokalne razlike ni tukaj. V Vipavski dolini uspeva južno sadje, vino i. t. d. Jeseni relativno več dežuje nego na Gorenjskem in Dolenjskem, ker dež prinašajoči vetrovi laže prekoračijo Kraško pogorje nego dvakrat tako visoke Karavanke in Kamniške Alpe. *Maksimum padavin na Kranjskem sploh imajo Gomanjčce na jugu Snežnika* (3293 mm). Ako gremo od srednjih Alp proti jugu, vidimo, da zimske padavine naraščajo (Celovec 14%, Ljubljana 18%, Reka 23%), poletne pa se zmanjšujejo (Celovec 34%, Ljubljana 26%, Reka 18%). Na obeh straneh Krasa, nekako med Gorico in Novim mestom, so v enaki zemljepisni širini zimske padavine skoro popolnoma enake, pomladanske in poletne pa so v dolini Krke za 2% višje, jesenske za 4% nižje nego na koncu Vipavske doline v Gorici.⁴⁹

O površini, prebivalstvu in njegovi gostosti poučuje sledeča tabela:

Okrajna glavarstva in sodni okraji	Površje v km ²	Pre- bivalstvo	Prebivalci na km ²
Logatec	1209	40273	33·31
Postojna	898	41479	46·19
Vrhnika	322	15437	47·94
Notranjsko	2429	97189	40·01

Notranjsko je po obsegu, prebivalstvu in gostosti manjše nego druga dva dela Kranjskega. *Najbolj obljuden je vrhniški sodni okraj, najmanj logaško okrajno glavarstvo.*

Krajev je 644, ki leže v višini 100 do 1200 m. Največ krajev je v logaškem okrajnem glavarstvu, najmanj v vrhniškem sodnem okraju. Maksimum krajev se nahaja med 500 do 600 m isohipso, 1100 do 1200 m isohipsa ima en kraj (Jelenj vrh v logaškem okrajnem glavarstvu 1147 m); precej krajev imata tudi isohipsi 700 do 800 m in 600 do 700 m.

V logaškem okrajnem glavarstvu (kraji med 300 do 1200 m) je maksimum krajev v višini 700 do 800 m. večje število še v višinah 600 do 700 m, 500 do 600 m in 800 do 900 m. V postojnskem okrajnem glavarstvu (kraji med 100 do 1000 m) se nahaja največ krajev v višini 500 do 600 m, 400 do 500 m in 100 do 200 m; med drugimi isohipsami so kraji raztreseni. Vrhniški sodni okraj (kraji med 200 do 900 m) ima precejšnje število krajev le v višini 300 do 400 m (56·1%), med ostalimi šestimi isohipsami ni razven ene nobene, ki bi imela vsaj deset krajev.

Največ prebivalstva ima postojnsko okrajno glavarstvo, nekoliko manj logaško. Isohipsa 500 do 600 m kaže maksimum prebivalstva (30·31%), minimum (0·04%) leži v višini 1100 do 1200 m. V logaškem okrajnem glavarstvu ima 300 do 400 m isohipsa šest krajev s 5361 prebivalci ali poprečno 893·5 prebivalcev v kraju. Tu se kaže vpliv obrtnega mesta Idrije, ki se nahaja v tej višini s 4906 prebivalci. V vrhniškem sodnem okraju pade 300 do 400 m isohipsa z maksima 53·53% na 19·47% v višini 200 do 300 m, kjer leži trg Vrhnika, dočim nobena druga isohipsa nima niti 10% prebivalstva. *S čim se notranjsko prebivalstvo peča,* o tem poučuje tabela na strani 16.

⁴⁹ *Seidl, Das Klima von Krain (Mitteilungen des Musealvereines für Krain, 1894).*

Zemlja se obdeluje, kakor kaže sledeča tabela:

Okrajna glavarstva in sodni okraji	Obdelana zemlja				Površje sploh
	Polja	Travniki	Vrtovi	Vinogradi	
	ha				
Logatec	9342	24646	355		120900
Postojna	9435	24560	476	1202	89800
Vrhnika	4264	6518	317		32200
Notranjsko	23041	55724	1148	1202	242900

Največ zemlje obsegajo travniki in polja, vinogradi so razširjeni v postojnskem okrajnem glavarstvu (Vipavska dolina).

Obrt je na Notranjskem še bolj neznatna nego na Dolenjskem. Vzrok je nedostatek vodne sile.

Važno je pridobivanje živega srebra in cinobra v Idriji. Živo srebro so odkrili leta 1497. Leta 1580. je postal rudnik državen. V prvih 250. letih se je pridobivalo 600 do 1800 q živega srebra, proti koncu XVIII. stoletja 5000 do 6000 q, potem manj, v zadnjih letih pa zopet poprečno 5000 q. V svetovni produkciji je Idrija na tretjem mestu: Almaden (Špansko) poprečno 11000 q, Novi Almaden (Kalifornija) 9000 q, Idrija 5000 q, Nova Idrija (Kalifornija) 3000 q i. t. d.⁵⁰

Cinober se izdeluje na mokri in suhi način. Okrog 8% živega srebra se porabi za cinober, ki prihaja v trgovino kot krasno barvilo. V prvih letih je proizvajala Idrija največ cinobra, kolikor ga je potrebovala Evropa, v današnjem času ji dela konkurencijo Nemško.⁵¹

V Idriji cvete kot domača obrt čipkarstvo, s čimer se pečajo žene in dekleta. Blago se izvažata glavno na Dunaj in v Trst.

Na Notranjskem se nahaja nekoliko večjih vodnih in parnih žag. Mnogo se trguje z lesom.

Kraj ima poprečno 141·26 prebivalcev, več nego na Gorenjskem in Dolenjskem; maksimum je v postojnskem okrajnem glavarstvu (189·4), minimum v logaškem (104·06). Največje število (893·5) se nahaja v višini 300 do 400 m (logaško okrajno glavarstvo), najmanjše (42) v višini 1100 do 1200 m (logaško okrajno glavarstvo). Občina ima poprečno 11·28 krajev, največ v logaškem okrajnem glavarstvu (22·76), najmanj v postojnskem (5·92). Najbolj raztresene kraje ima postojnsko okrajno glavarstvo (4·1 km² na kraj), najbolj kompaktne logaško (3·12 km² na kraj).

Kar se tiče velikosti krajev, prebiva v 40·2% vseh krajev do 50 ljudi, v 21·05% od 100 do 200 in v 18·15% od 50 do 100, nato se odstotki manjšajo, nad 2000 prebivalcev ima le en kraj (0·14%). Samo postojnsko okrajno glavarstvo ima še 14·61% krajev z 200 do 300 prebivalci in 14·16% s 300 do 500.

Maksimum prebivalcev (38·86%) prebiva v krajih z 200 do 500 prebivalci, 37·69% v krajih z 1 do 200 in 18·4% v krajih s 500 do 2000 prebivalci. Mesto se nahaja na Notranjskem samo eno, Idrija, ki tvori 5·05% vsega prebivalstva. Politično je še mesto Lož.

⁵⁰ Petkovšek, Die Bergstadt Idria in Krain (Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik, 1897, str. 343).

⁵¹ Monarchie, str. 496.

Mesto Ljubljana.

Ljubljana, *glavno mesto Kranjskega*, leži na obeh bregih plovne Ljubljanice okrog «gradu», odkoder je lep razgled po okolici. Na jugu se razprostira barje, po Gruberjevem kanalu že precej posušeno in izpremenjeno v rodovitno zemljo.

Podnebje je v Ljubljani dosti mrzlo. Srednja zimska toplota znaša -1.3°C , dočim ima za 395 m višje ležeča Sv. Katarina v kranjskem okrajnem glavarstvu le -1.5°C , kakor je bilo že omenjeno. Krajevna razlika je povsod precejšna. Padavin ima Ljubljana na leto 1402 mm, maksimum jeseni, minimum po zimi. Neprijetna je pogostna *gosta megla*, prihajajoča iz barja.

Ljubljana je obsegala 1890. l. 34 km² površja in štela štiri mestne okraje ter šest predmestnih krajev (Hauptmanica, Hradeckega vas, Kurja vas, Ilovica, Karolinska zemlja in Črna vas). Civilnega prebivalstva je imela 28.334, tako da je stanovalo *na km² 833.35 prebivalcev*; vojakov je bilo 2171 mož. Izmed 10.000 prebivalcev se jih je pečalo s poljedelstvom 488, z obrtjo 3147, s trgovino 1836, javno in vojaško službo je opravljalo 4529 oseb.

Polja so obsegala 975 ha, travniki 1823 ha in vrtovi 86 ha. Prebivalci Krakovskega okraja se pečajo zlasti z *zelenjarstvom*.

Iz industrije navajam predilnico in tkalnico bombaža, zvonarnico, vlivnico železa, tovarne za stroje, vžigalice, papir, glinaste izdelke, peči, sveče, parno žago in parni mlin, pivovarnice, plinarnico, c. kr. tabačno tovarno, tiskarne, izdelovanje gasilnega orodja, pohištva i. t. d.

Ljubljana je bila *že od nekdaj važno trgovsko središče*, kjer so se križale glavne ceste, kakor dandanes. *Že zgodaj so morale biti zveze med zapadom in vzhodom, kakor kaže pripovedka o Jazonu, ki je baje plul po Ljubljani in ustanovil naselbino, kjer je danes mesto.*

Kranjsko.

Kranjsko je imelo 1890. l. 4595 krajev poleg Ljubljane z njenimi šestimi predmestnimi kraji. Ti kraji so se razprostirali *med 100 do 1400 m isohipso*. *Največ krajev* (1087 ali 23.66%) se je nahajalo *med 300 do 400 m isohipso*, z naraščajočo višino se je zmanjševalo število krajev, rapidno od 900 do 1000 m dalje, med 1300 do 1400 m sem našel samo en kraj.

Civilnega prebivalstva je bilo brez Ljubljane 468.369, z Ljubljano 496.703, glavna množina je prebivala med 300 do 400 m isohipso. Srednje število prebivalcev v kraju je znašalo 101.93, maksimum 118.32 v višini 500 do 600, minimum 12 v višini 1300 do 1400 m.

88.16% vseh krajev je imelo 1 do 200 prebivalcev, 10.19% od 200 do 500, 1.61% od 500 do 2000 in 0.04% nad 2000. Med 100 prebivalci jih je prebivalo 56.33 v krajih z 1 do 200 ljudi, 29.28 z 200 do 500, 12.9 s 500 do 2000 in 1.49 v krajih z več nego 2000 prebivalci. *Na Kranjskem prevladujejo zaselja in manjši kraji (vasi), mesti sta samo dve poleg Ljubljane; v političnem zmislu je trinajst mest, z Ljubljano štirinajst.*

Brez Ljubljane obsega Kranjsko 9922 km², km² ima 47·2 prebivalcev, z Ljubljano 9956 km² ali 49·9 prebivalcev na km².

Gostost prebivalstva moremo računati na 50.

Občin je bilo 345, občina je imela poprečno 13·32 krajev, 28·76 km² površja in 1357·59 prebivalcev.

Kraj je obsegal 2·16 km², to je gostost krajev.

Okrajna glavarstva in sodni okraji so sledili z ozirom na gostost prebivalstva in krajev drug za drugim v naslednjem redu:

Okrajna glavarstva in sodni okraji	Gostost pre- bivalstva	Okrajna glavarstva in sodni okraji	Gostost krajev
Ljubljana (okolica) . .	71·25	Kamnik	1·17
Kamnik	65·81	Zatičina	1·23
Krško	61·26	Litija	1·32
Zatičina	55·62	Novo mesto	1·45
Litija	52·72	Krško	1·48
Črnomelj	52·12	Ljubljana (okolica) . .	1·69
Novo mesto	51·76	Črnomelj	1·88
Kranj	51·49	Kranj	2·66
Vrhnika	47·94	Kočevje	2·73
Postojna	46·19	Logatec	3·12
Kočevje	36·97	Vrhnika	3·93
Logatec	33·31	Postojna	4·1
Radovljica	24·65	Radovljica	6·4

Največjo gostost prebivalstva ima ljubljanski sodni okraj, najmanjšo radovljiško okrajno glavarstvo; največjo gostost krajev ima kamniško okrajno glavarstvo, najmanjšo radovljiško. Najbolj je obljudena ljubljansko-kamniška ravnina, potem jugovzhodni kraji v porečju rek Save (od konca Ljubljanske ravnine dalje), Krke in Kolpe; kranjsko okrajno glavarstvo je zadnje, čegar gostost prebivalstva je večja nego srednja gostost dežele, odtod se gostost zmanjšuje v smeri proti severozapadu in jugozapadu.

Pri gostosti krajev je nasprotno kranjsko okrajno glavarstvo prvo, ki ne dosega srednje gostosti dežele.

Z ozirom na gostost prebivalstva moremo razločevati dva različna dela, mejo med njima tvori poševna črta, ki si jo mislimo potegneno nekako od severozapada proti jugovzhodu. Kraji, ki leže severovzhodno od te črte, imajo večjo gostost prebivalstva nego je srednja gostost dežele in kraji jugozapadno od te črte gostosti dežele ne dosegaajo.

V glavnih potezah velja ta razdelitev tudi za gostost krajev, samo ne tako nepretgoma, ker dela nekoliko napotja kranjsko okrajno glavarstvo.

Kaj vpliva glavno na gostost prebivalstva in krajev na Kranjskem?

Primarni vpliv imajo orografske, hipsometrične, hidrografske in klimatološke razmere. Od teh činiteljev sta odvisni kakovost in obdelovanje zemlje. Kraji, ki leže jugozapadno od omenjene črte, so ravno visoko gorati ali kraškega značaja z ostrim podnebjem in nedostatkom vode. Izjemo dela Vipavska dolina, in pri gostosti krajev ne moremo tega popolnoma trditi o kranjskem okrajnem glavarstvu. Kar je na Kranjskem neobdelane zemlje, spada v prvi vrsti k temu jugozapadnemu delu.

Drugi vplivi v celoti ne odločujejo.

Posamezni obrtni kraji, kakor Jesenice, Tržič, Idrija, Litija, Zagorje, Kočevje vplivajo na gostost prebivalstva in krajev, toda v celoti se ta vpliv izgublja. Za Ljubljano in deloma za ljubljansko okolico, kjer se kaže vpliv glavnega mesta, to ne velja. Radovljiško okrajno glavarstvo n. pr. ima poleg Ljubljane relativno največ obrtnega prebivalstva, za njim kranjsko, za kranjskim je na drugem mestu logaško, toda o gostosti odločujejo močnejši primarni vplivi. Nasprotno imata krško in črnomeljsko okrajno glavarstvo relativno najmanj obrtnega prebivalstva, kar zopet ne kaže posebnega vpliva na gostost.

Velikih trgovskih središč na Kranjskem ni, z veletrštvom se pečajo le nekatere trgovske firme posebno v Ljubljani. Po vsem Kranjskem je približno 4000 trgovskih podjetij, izmed katerih pa trguje velika večina le v domačem kraju.

Kupčija in promet ne prihajata pri gostosti prebivalstva in krajev v poštev, razven pri Ljubljani in deloma njeni okolici. Relativno največ trgovskega prebivalstva poleg Ljubljane imata kranjsko okrajno glavarstvo in ljubljanska okolica, najmanj novomeško in črnomeljsko.

Sedaj se grade ali pa se še razpravlja o raznih železniških zvezah, ki bi vezale posamezne pokrajine s sosednjim svetom, kakor n. pr. Karavanška in Bohinjska železnica (radovljiško okrajno glavarstvo), ki se bo pa *ognila ravno večjih in obrtnih krajev* (Borovelj na Koroškem, Tržiča na Kranjskem, Bolca, Kobarida in Tolmina na Goriškem), Vipavska železnica (postojnsko okrajno glavarstvo), Belokranjska železnica (črnomeljsko okrajno glavarstvo) kot podaljšanje Dolenjske železnice proti Hrvaškemu, podaljšanje Kamniške železnice na Štajersko, železnica Tržič-Kranj.

Tabela I.

Razdelitev krajev po nadmorski višini.

Okrajna glavarstva in sodni okraji	100 - 200 m	200 - 300 m	300 - 400 m	400 - 500 m	500 - 600 m	600 - 700 m	700 - 800 m	800 - 900 m	900 - 1000 m	1000 - 1100 m	1100 - 1200 m	1200 - 1300 m	1300 - 1400 m	Skupaj
	Gorenjsko													
Kamnik		36	190	92	85	76	29	13	4	6				525
Kranj			91	120	42	44	36	34	10		1			384
Litija		42	47	97	68	51	31	4						340
Ljubljana (okolica)		84	201	34	10	16	4	1						350
Radovljica			2	45	67	21	9	11	10	2		1		168
Skupaj		162	531	388	272	208	109	62	25	8	1			1767
Dolenjsko														
Črnomelj	112	110	30	21	12	3	1	2						291
Kočevje		31	26	91	134	63	54	22	3					424
Krško	152	161	132	95	24	8	14	2		1				589
Novo mesto	102	253	168	75	23	13	5	4	1					644
Zaticina		12	128	26	18	8								192
Skupaj	366	567	484	308	211	95	74	30	4	1				2140
Notranjsko														
Logatec			6	42	55	96	117	52	6	12	1			387
Postojna	30	15	20	48	82	14	7	2	1					219
Vrhnika		9	46	6	3	6	10	2						82
Skupaj	30	24	72	96	140	116	134	56	7	12	1			688
Kranjsko	396	753	1087	792	623	419	317	148	86	21	2	1		4595

Tabela II. Razdelitev prebivalstva po nadmorski višini.

Okrajna glavarstva in sodni okraji	100 - 200 m	200 - 300 m	300 - 400 m	400 - 500 m	500 - 600 m	600 - 700 m	700 - 800 m	800 - 900 m	900 - 1000 m	1000 - 1100 m	1100 - 1200 m	1200 - 1300 m	1300 - 1400 m	Skupaj
	Gorenjsko													
Kamnik		5599	19136	5846	4526	3311	1112	497	152					40179
Krauj			18439	15433	5988	3611	2604	3636	1363	1318	33			52625
Litija			6607	4036	4621	2885	1180	301						23724
Ljubljana (okolica)		13294	24426	2406	790	987	270		6					42179
Radovljica			141	5744	11493	3879	1635	2179	1181	233		12		26497
Skupaj		25500	66178	34050	26891	14673	6801	6813	2702	1551	33	12		185204
Dolenjsko														
Črnomelj	12424	9113	4239	1643	658	118	171	94						28460
Kočevje		1661	1258	15877	12222	4686	4637	2216	249					42306
Krsko	18155	14915	9826	5838	1476	1125	1560	138		204				53237
Novo mesto	7985	21037	10934	5237	1728	694	438	273	20					48946
Zatečna		1317	8250	1858	1282	420								13127
Skupaj	38564	48043	34507	30453	17366	7043	6806	2721	269	204				185976
Notranjsko														
Logatec			5361	6303	11223	7168	6962	2235	328	651	42			40273
Postojna	5984	2255	1760	9475	17338	2576	1147	339	105					41479
Vrhnika		3006	8264	512	398	1023	1486	748						15437
Skupaj	5984	5261	15385	16230	29459	10767	9595	3322	433	651	42			97189
Kranjsko	44548	78804	116070	80793	73716	32433	23202	12856	3404	2406	75	12		468369

Tabela III. Število krajev v procentih.

Okrajno glavarstvo in sodni okraji	100 - 200 m	200 - 300 m	300 - 400 m	400 - 500 m	500 - 600 m	600 - 700 m	700 - 800 m	800 - 900 m	900 - 1000 m	1000 - 1100 m	1100 - 1200 m	1200 - 1300 m	1300 - 1400 m
	Gorenjsko												
Kamnik		6·9	36·2	17·52	16·19	14·41	5·52	2·5	0·76				
Kranj			23·44	31·3	11·0	11·46	9·4	8·9	2·6	1·6	0·3		
Litija		12·85	18·82	28·53	20·0	15·0	9·1	1·2					
Ljubljana (okolica)		24	57·43	9·71	2·86	4·6	1·1		0·3				
Radovljica			1·13	26·79	39·88	12·5	5·4	6·5	6·0	1·2			0·6
Skupaj		9·2	30·1	22·0	15·39	11·7	6·1	3·51	1·4	0·4	0·1		0·1
Dolenjsko													
Črnomelj	38·4	37·8	10·31	7·22	4·2	1·03	0·34	0·7					
Kočevarje		7·31	6·13	21·5	31·6	14·86	12·7	5·2	0·7				
Krško	25·8	27·33	22·4	16·1	4·07	1·4	2·4	0·3		0·2			
Novo mesto	15·8	39·3	26·1	11·6	3·6	2·02	0·78	0·6	0·2				
Začičina		6·25	66·67	13·54	9·37	4·17							
Skupaj	17·1	26·5	22·6	14·4	9·86	4·44	3·46	1·4	0·19	0·05			
Notranjsko													
Logatec			1·55	10·85	14·21	24·81	30·23	13·44	1·55	3·1	0·26		
Postojna	13·7	6·85	9·13	21·92	37·44	6·39	3·2	0·91	0·46				
Vrhnika		11·0	56·1	7·32	3·66	7·32	12·2	2·4					
Skupaj	4·38	3·5	10·47	13·9	20·35	16·86	19·48	8·15	1·02	1·74	0·15		
Kranjsko	8·62	16·89	23·66	17·23	13·56	9·12	6·9	3·22	0·78	0·46	0·04		0·02

Tabela IV.

Število prebivalstva v procentih.

Okrajno glavarstvo in sodni okraj	100 - 200 m	200 - 300 m	300 - 400 m	400 - 500 m	500 - 600 m	600 - 700 m	700 - 800 m	800 - 900 m	900 - 1000 m	1000 - 1100 m	1100 - 1200 m	1200 - 1300 m	1300 - 1400 m
	Gorenjsko												
Kamnik		13·93	47·63	14·55	11·26	8·24	2·77	1·24	0·38				
Kranj			35·04	29·3	11·4	6·8	5·0	7·3	2·6	2·5	0·06		
Litija		27·85	17·01	19·5	17·3	12·17	4·9	1·27					
Ljubljana (okolica)		31·52	57·91	5·71	1·87	2·34	0·64		0·01				
Radovljica			0·53	21·68	43·37	14·64	6·17	8·23	4·46	0·88			0·04
Skupaj		13·77	35·73	18·38	14·52	7·92	3·67	3·68	1·46	0·84	0·02		0·01
Dolenjsko													
Črnomelj	43·65	32·02	14·89	5·77	2·3	0·41	0·6	0·36					
Kočevo		3·88	2·94	37·09	28·55	10·95	10·83	5·18	0·58				
Krsko	3·41	28·02	18·46	10·97	2·77	2·11	2·93	0·26		0·38			
Novo mesto	16·52	43·51	22·62	10·83	3·57	1·44	0·91	0·56	0·04				
Začučina		10·03	62·85	14·15	9·77	3·2							
Skupaj	20·74	25·83	18·55	16·37	9·34	3·8	3·66	1·46	0·14	0·11			
Notranjsko													
Logatec			13·31	15·7	27·87	17·8	17·3	5·5	0·8	1·62	0·1		
Postojna	14·43	5·44	4·24	22·84	43·0	6·21	2·77	0·82	0·25				
Vrhnika		19·47	53·53	3·32	2·58	6·63	9·63	4·84					
Skupaj	6·16	5·41	15·83	16·76	30·31	11·08	9·87	3·42	0·45	0·67	0·04		
Kranjsko	9·51	16·8	24·78	17·25	15·75	6·95	4·95	2·74	0·73	0·51	0·02		0·01

Tabela V. Poprečno število prebivalstva v kraju.

Okrajna glavarstva in sodni okraj	100 - 200 m	200 - 300 m	300 - 400 m	400 - 500 m	500 - 600 m	600 - 700 m	700 - 800 m	800 - 900 m	900 - 1000 m	1000 - 1100 m	1100 - 1200 m	1200 - 1300 m	1300 - 1400 m	Skupaj
	Gorenjsko													
Kamnik	155-53	100-72	63-54	53-25	43-57	38-34	38-23	38	38					76-53
Kranj	202-63	128-61	142-57	82-07	72-33	112-82	136-3	219-67	33					137-04
Litija	157-3	85-87	47-64	60-2	56-57	38	75-25	6						69-78
Ljubljana (okolica)	158-26	121-52	70-76	79	61-69	67-5							12	120-51
Radovljica	70-5	127-64	171-54	184-71	181-67	198	118-1	116-5						157-72
Skupaj														104-81
Dolenjsko														
Črnomelj	110-93	82-85	141-3	78-24	54-83	39-33	171	47	83					97-8
Kočevo		53-58	48-88	174-47	91-21	74-38	85-87	100-73						100-96
Krško	119-44	92-64	74-43	61-45	61-5	140-63	111-43	69	204					90-39
Novo mesto	78-28	83-15	65-08	69-83	75-13	53-38	87-6	68-25	20					75-07
Začična		109-75	64-45	71-46	71-2	52-5								68-37
Skupaj														86-9
Notranjsko														
Logatec		893-5	150-07	204-05	74-67	59-5	42-98	54-67	54-25	42				104-06
Postojna	199-46	150-33	88	197-4	217-54	184	163-86	169-5	105					189-4
Vrhnika		334	179-65	85-3	132-6	170-5	148-6	374						188-26
Skupaj														141-26
Kranjsko	112-49	104-65	106-78	102-01	118-32	77-53	73-19	86-86	94-55	114-57	37-5	12		101-93

Tabela VI. Razdelitev krajev po velikosti v celoti in procentih.

Okrajna glavarstva in sodni okraji	1-50	%	50-100	%	100-200	%	200-300	%	300-500	%	500-1000	%	1000-2000	%	2000+	%	Skupaj
	prebivalcev		prebivalcev		prebivalcev		prebivalcev		prebivalcev		prebivalcev		prebivalcev		prebivalcev		
Gorenjsko																	
Kamnik	250	53:33	134	25:52	70	13:33	23	4:38	12	2:3	6	1:14	2	0:52	1	0:26	525
Kranj	103	26:82	114	29:69	95	24:74	36	9:38	28	7:29	5	1:3	2	0:52	1	0:26	384
Litija	196	57:65	86	25:29	43	12:65	7	2:06	4	1:18	3	0:88	1	0:29			340
Ljubljana (okolica)	130	37:14	88	25:14	71	20:29	35	10:0	19	5:43	6	1:71	1	0:29			350
Radovljica	47	27:98	39	23:21	41	24:4	18	10:71	12	7:1	11	6:6					168
Skupaj	756	42:78	461	26:1	320	18:11	119	6:73	75	4:24	31	1:75	4	0:23	1	0:06	1767
Dolenjsko																	
Órnomenj	106	36:43	88	30:24	64	21:99	21	7:22	10	3:44	1	0:34	1	0:34			291
Koçevje	196	46:23	99	23:35	74	17:45	29	6:84	17	4:01	7	1:65	2	0:47			424
Krško	228	38:72	173	29:37	144	24:45	29	4:92	9	1:52	6	1:02					589
Novo mesto	321	49:84	157	24:37	132	20:5	24	3:73	8	1:24	1	0:16	1	0:16			644
Zaticina	89	46:35	62	32:3	34	17:71	5	2:6	2	1:04							192
Skupaj	940	43:93	579	27:06	448	20:93	108	5:06	46	2:15	15	0:7	4	0:18			2140
Notranjsko																	
Logatec	211	54:53	77	19:9	52	13:43	18	4:65	23	5:94	4	1:03	1	0:26	1	0:26	387
Postojna	48	21:92	35	15:98	62	28:31	32	14:61	31	14:16	9	4:11	2	0:91			219
Vrhnika	18	21:95	13	15:85	31	37:8	6	7:32	8	9:76	5	6:1	1	1:22			82
Skupaj	277	40:2	125	18:15	145	21:05	56	8:14	62	9:01	18	2:73	4	0:58	1	0:14	688
Kranjsko	1973	42:94	1165	25:35	913	19:87	283	6:16	183	3:98	64	1:4	12	0:26	2	0:04	4595

Šolska poročila.

I.

Učiteljstvo.

a) Izpremembe.

Pred začetkom šolskega leta 1901./1902. so izstopili iz učiteljskega zbora:
dr. Vladimir Herle, namestni učitelj, imenovan rednim učiteljem na občinski nižji realki v Idriji;

dr. Josip Komljanec, namestni učitelj;

Julij Krek, namestni učitelj, z razpisom c. kr. naučnega ministerstva z dne 31. avgusta 1901, šte. 25.051, imenovan rednim gimnazijskim učiteljem na državni gimnaziji v Novem mestu;

Ivan Maselj, namestni učitelj, z razpisom c. kr. naučnega ministerstva z dne 28. junija 1901, šte. 17.348, imenovan rednim gimnazijskim učiteljem na državni gimnaziji v Novem mestu;

Josip Petrič, namestni učitelj.

Vstopili pa so v učiteljski zbor:

dr. Ivan Tertnik, profesor na državni gimnaziji v Mariboru, imenovan z razpisom c. kr. naučnega ministerstva z dne 11. junija 1901, šte. 13.187;

dr. Josip Pipenbacher, profesor na državni gimnaziji v Novem mestu, imenovan z razpisom naučnega ministerstva z dne 28. junija 1901, šte. 17.348;

dr. Dragotin Lončar, učiteljski pripravnik;

Davorin Majcen, učiteljski pripravnik.

Omenjena pripravnika je potrdil c. kr. deželni šolski svet kranjski za namestna učitelja z razpisom z dne 25. septembra 1901, šte. 2818.

b) Dopusti.

Z razpisom z dne 11. aprila 1901, šte. 4792, je dalo c. kr. naučno ministerstvo docelen dopust prof. dru. **Lovru Požarju**, da prevzame i v šolskem letu 1901./1902. začasno vodstvo in pouk (12 do 15 ur na teden) na tukajšnji mestni višji dekliški šoli.

Učiteljsko osebje koncem šolskega leta.

A. Za obvezne predmete.

	Ime in značaj	Razrednik v razredu	Učil v razredu	Število ur na teden
1	Fran Wiesthaler , c. kr. ravnatelj VI. činovn. reda	—	Latinščino v VI.	6
2	Vinko Borštner , c. kr. profesor VII. činovn. reda, varuh prirodoslovnim učilom	VI.	Matematiko v I. a. in b., IV., V. in VI. — Prirodoslovje v IV.	19
3	Davorin Karlin , c. kr. profesor VII. činovn. reda	IV.	Latinščino v III. in IV. — Grščino v III. in IV.	21
4	Gregorij Pečjak , dr. bogoslovja, c. kr. redni učitelj verouka, svetni duhovnik, propovednik, varuh knjižnici podpornega zaloga	—	Verouk v vseh razredih	16
5	Josip Pipenbacher , dr. modroslovja, c. kr. profesor, varuh dijaški knjižnici, c. kr. voj. oskrb. akcesist v rezervi	V.	Latinščino, grščino in slovenščino v V. — Nemščino v I. a. in V.	20
6	Lovro Požar , dr. modroslovja, c. kr. profesor VIII. činovn. reda, začasni vodja mestni višji dekliški šoli, mestni odbornik	—	Za celo šolsko leto na dopustu	—
7	Simon Rutar , c. kr. profesor VII. činovn. reda, varuh zemljepisnim in zgodovinskim učilom, konservator osrednjega poverjenstva za preiskovanje in ohranjevanje umetniških in zgodovinskih spomenikov, dopisujoči član kralj. akademije srbske	—	Zemljepis v I. a. in b. — Zgodovino in zemljepis v III., IV., V. in VI.	20
8	Davorin Sinković , c. kr. profesor, varuh prirodopisnim učilom	III.	Matematiko v II. a. in b., III. — Prirodopis v I. a. in b., II. a. in b., III., V. in VI.	23

	Ime in značaj	Razrednik v razredu	Učil v razredu	Število ur na teden
9	Ivan Tertnik, dr. modroslovja, c. kr. profesor, varuh učiteljski knjižnici	I. a.	Latinščino v I. a. — Grščino in nemščino v VI. — Slovenščino v I. a. in VI.	21
10	Ivan Koštiál, izprašan namestni učitelj, voditelj šolskih iger	II. a.	Latinščino v II. a. in b. — Nemščino v IV. — Slovenščino v II. a.	22
11	Dragotin Lončar, dr. modroslovja, namestni učitelj	II. b.	Zgodovino in zemljepis v II. a. in b. — Nemščino v II. a. in b. — Slovenščino v II. b. in III.	21
12	Davorin Majcen, namestni učitelj	I. b.	Latinščino v I. b. — Nemščino v I. b. in III. — Slovenščino v I. b. in IV.	20

B. Za neobvezne predmete.

1. *Fran Brunet*, c. kr. telovadni učitelj na državni višji realki, je učil *telovadbo* v 2 oddelkih po 2 uri na teden.

2. *Anton Foerster*, glasbeni vodja v stolnici, je učil *petje* v 2 tečajih po 2 uri na teden.

3. *Anton Laharner*, c. kr. profesor na državni višji realki, je učil (do 21. aprila) *laščino* v 3 tečajih, 5 ur na teden.

4. *Avgust Nemeček*, c. kr. profesor na državni višji realki, je učil *francoščino* v 2 tečajih po 2 uri na teden.

5. *Fran Novak*, c. kr. profesor na I. državni gimnaziji, je učil *stenografijo* (v 1 tečaju) 2 uri na teden.

6. *Davorin Sinkovič*, c. kr. profesor (gl. A, štev. 8.), je učil *lepopisje* v 2 tečajih po 1 uro na teden.

7. *Fran Suher*, c. kr. glavni učitelj na učiteljsišču, je učil *risanje* v 3 tečajih po 2 uri na teden.

*
Pomožni sluga: *Ivan Gril*.

II.

Učni načrt.

Podlaga pouku v obveznih predmetih je v obče splošno veljavni učni načrt (objavljen v 2. izdaji z razpisom c. kr. naučnega ministerstva z dne 23. februarja 1900, štev. 5146). Učni načrt za nemščino v I. in II. razredu določuje naučnega ministerstva razpis z dne 6. julija 1892, štev. 11.297. Gledé na učni jezik v

4 nižjih razredih veljajo za zavod pravila, ki jih je izdalo c. kr. naučno ministerstvo za slovenske oddelke tukajšnje I. državne gimnazije z naredbo z dne 22. julija 1882, šte. 10.820. Po tej je:

- a) V I. in II. razredu slovenščina učni jezik pri vseh učnih predmetih izvzemši deloma nemščino, kateri so odločene 4 ure na teden.
- b) V III. in IV. razredu je nemščina učni jezik pri nemščini in grščini. Pri predlaganju iz Cezarja v IV. razredu se sme poleg slovenščine uporabljati tudi nemščina. V III. razredu se uči nemščina 3, v IV. razredu 4 ure na teden.
- c) V odnosno-obveznih ali na izvoljo danih predmetih razen petja je učni jezik nemški, imenstvo je podajati sploh v obeh jezikih.

Razredom višje gimnazije določuje ministerska naredba z dne 4. avgusta 1900, šte. 22.102, nemščino kot učni jezik pri vseh predmetih izvzemši slovenščino, pri katere pouku služi slovenščina kot učni jezik (v zmislu razpisa c. kr. naučnega ministerstva z dne 20. septembra 1873, šte. 8172).

A. Obvezni predmeti.

I. razred.

1.) **Verouk.** Veliki katekizem: vera in apostolska veroizpoved, upanje in molitev, ljubezen in zapovedi, milost in svetstva, krščanska pravičnost in poslednje reči.

2.) **Latinščina.** Pravilno oblikoslovje, t. j. petero pravilnih sklanjatev, pravila o spolu, pridevniki in prislovi s svojo stopnjatvijo, najvažnejši zajmki, glavni in vrstilni števniki, četvero pravilnih spregatev, nekateri važnejši predlogi in vezniki; učenje vzorcev in slov, prevajanje iz latinščine in slovenščine; po zadostni vaji najprej zapisovanje polatinjenih slovenskih stavkov, potem vsak teden jedna ali dve mali domači nalogi za vajo v latinjenju, pozneje vžak teden jedna polurna šolska naloga.

3.) **Nemščina.** Empirično razlaganje osnutkov prostega in zloženega stavka. Oblikoslovje vzporedno s slovenskim in latinskim poukom. Vežbanje v krepkih glagolih poleg čitanja. — Čitanje, govorjenje, obnavljanje in predavanje na izust naučenih beril v vezani in nevezani besedi. — Naloge: izprva le pravopisne vaje, vršeče se vsak teden, potem pismeno prevajanje iz slovenščine v nemščino; v drugem polletju semtertja pismene obnove razloženih beril in vsak drugi teden pravopisne vaje. Vsak mesec dve nalogi, premenjema domači in šolski.

4.) **Slovenščina.** Nauk o prostem stavku v elementarni popolnosti; pravilno oblikoslovje in najvažnejše nepravilnosti; empirično razlaganje osnutkov zloženega in skrčenega stavka. — Čitanje s stvarno razlago in potrebnimi slovniškimi opazkami. Obnavljanje, učenje na pamet in predavanje beril v vezani in nevezani besedi. — Naloge: narekovano pisanje za pravopisne namene, obnova predvanih prostih povestij in pripovednih opisov. Vsakih 14 dni jedna šolska naloga; v drugem polletju se čredijo šolske naloge z domačimi.

5.) **Zemljepis.** Nazorno dovajanje do osnovnih zemljepisnih predstav. Dnevne solčne poti gledé na šolsko poslopje in dom o raznih letnih časih; po tem opoznavanje v pravi okolici, na zemljevidu in na zemeljskem obl. Popisovanje in razlaganje svetlobnih in toplotnih razmer, pojavljajočih se v domovini tekom jednega leta, kolikor so neposredno zavisne od dnevne dolgoti in solčnega viška.

Glavni liki trdine in tekočine, njih razdeljenost po zemlji, kakor tudi leža najznamenitejših držav in mest poleg vednega vežbanja in udovrševanja v čitanju z zemljevidov. Poskušnje v risanju najjednostavnejših zemljepisnih predmetov.

6.) **Matematika.** A. Aritmetika: Dekadični številni sistem. Rimske številke. Četvero osnovnih računov neimenovanih in jednoimenskih celih in decimalnih števil. Meterski merni in utežni sistem. Računanje z mnogoimenskimi števili. O deljivosti števil. Razstavlanje števila na njegove prafaktorje. Najjednostavnejše začetne vaje v računanju z navadnimi ulomki. Skupna mera in skupni mnogokratnik. — B. Geometrija (II. polletje): Osnovni tvori. Prema, krog, kot in vzporednice. Najjednostavnejša svojstva trikotnikova. Vsako polletje tri šolske naloge; poleg tega male domače vaje od ure do ure.

7.) **Prirodopis** (nazorni nauk). Prvih šest mesecev šolskega leta: Živalstvo, in sicer: sesavci in žuželke, primerno izbrani. Zadnje štiri mesece šolskega leta: Rastlinstvo: Opazovanje in opis nekaterih semenskih rastlin raznih vrst, pri čemer se je ozirati na njih važnejše znake; primerjalno opazovanje rastlin, da se spozna njih sorodnost.

II. razred.

1.) **Verouk.** Obredoslovje: vnanje službe božje pomen; obredi sv. maše; svetstev, cerkvenega posvečevanja in blagoslavljanja; cerkvene molitve in razne pobožnosti; cerkveno leto.

2.) **Latinščina.** Pravilno oblikoslovje, spopolnjevano z onimi vrstami zaimkov in števnikov, ki so se v I. razredu preskočile; najvažnejše nepravilnosti v sklanjatvi, spolu in spregatvi. Vežbanje kakor v I. razredu; pomnožitev sintaktičnih oblik s pridejanim akuzativom cum infin. in absolutnim ablativom. Učenje na pamet kakor v I. razredu, pozneje domače pripravlanje (preparacija). — Vsak mesec jedna domača in tri šolske naloge, zvršljive v $\frac{1}{2}$ ali $\frac{3}{4}$ ure.

3.) **Nemščina.** Ponavljanje in dopolnjevanje pravilnega oblikoslovja, zlasti sistematično razpravljanje krepkih glagolov. Empirično obravnavanje zloženega in skrčenega stavka. Sistematično preučevanje pravopisnih pravil. Nauk o ločilih. — Čitanje kakor v I. razredu. — Naloge kakor v I. razredu, toda z večine obnoljene povesti.

4.) **Slovenščina.** Zloženi in skrčeni stavki; nauk o ločilih; dopolnjevanje oblikoslovja, posebno natančno razpravljanje glagola. — Čitanje in naloge kakor v drugem polletju I. razreda.

5.) **Zemljepis in zgodovina.** A. Zemljepis (2 uri na teden): Azija in Afrika po leži in obrisu v goropisnem, vodopisnem in krajepisnem pogledu z ozirom na podnebne razmere, kolikor se dajo pojasniti iz stanja solčne poti proti različnim obzorom. Zveznost podnebja z vegetacijo, deželnimi prirnodninami in opravi li narodov pokaži se le na posameznih, iz obližja vzetih in prav jasnih vzgledih. Evropa: pregled po obrisu, reliefu in vodovju. Dežele južne Evrope in britskega otoškega kraljestva z motrišča, označenega pri Aziji in Afriki. Vaje v črtanju jednostavnih zemljevidnih obriskov. — B. Zgodovina (2 uri na teden): Stari vek. Podrobnejše obravnavanje bajk. Najvažnejše osebe in dogodki, zlasti iz grške in rimske zgodovine.

6.) **Matematika.** A. Aritmetika: Širje vaje o meri in mnogokratniku. Natančna razlaga in vaja v računanju z ulomki. Pretvarjanje decimalnega ulomka na navadni ulomek in obratno. Glavna pravila o razmerjih in sorazmerjih. Razreševanje jednostavnih regeldetrijskih nalog po sklepih in s pomočjo sorazmerij.

Procentni in jednostavni obrestni račun. — *B. Geometrija*: Somernica prem in kotov. Skladnost trikotnikov in njena uporaba. Najvažnejša svojstva kroga, četverkotnikov in mnogokotnikov. — Naloge kakor v I. razredu.

7.) **Prirodopis** (nazorni nauk). Prvih šest mesecev šolskega leta: Živalstvo, in sicer: ptiči, nekaj plazivcev, krkoni in ribe, nekateri brezvretencarji. Zadnje štiri mesece šolskega leta: Rastlinstvo: Pouk I. razreda se nadaljuje, kaže se nove semenske rastline ter napeljuje do razumevanja sistematične rastlinske sestave. Nekatero trosocvetke.

III. razred.

1.) **Verouk**. Svetopisemska zgodovina stare zaveze: razodetje božje pred prihodom Odrešenikovim.

2.) **Latinščina**. Slovnica (3 ure na teden): Nauk o skladnosti, rabi sklonov in predlogov. — Čitanje (3 ure na teden) iz Kornelija Nepota. — Domača priprava. Vsakih 14 dni jedna šolska naloga za celo uro, vsake tri tedne jedna domača naloga.

3.) **Grščina**. Vežbanje v pravilnem oblikoslovju do glagolov na *mu*. Učenje slovk. Obojno prevajanje iz vadne knjige. Domača priprava. — Začenši z drugo polovico I. polletja vsakih 14 dni jedna naloga, premenjema šolska in domača.

4.) **Nemščina**. Slovnica: Sistematičen pouk v oblikoslovju in sklonoslovju s posebnim ozirom na pomenoslovje. — Čitanje s stvarnimi in jezikovnimi razlagami in opazkami, zadnje zlasti za stilistične namene. Učenje na pamet in predavanje; (ako možno) tudi prevajanje težjih slovenskih povestij. — Vsakih 14 dni premenjema jedna šolska in domača naloga.

5.) **Slovenščina**. Sistematično ponavljanje oblikoslovja, skladnja imenska, pri kateri se je ozirati na pomenoslovje. — Čitanje s stvarnimi, jezikovnimi in stilističnimi razlagami in opazkami. Učenje na pamet in predavanje. — Vsak mesec jedna šolska in jedna domača naloga.

6.) **Zemljepis in zgodovina** (3 ure na teden, premenjema zemljepis in zgodovina). *A. Zemljepis*: Evropske dežele, ki se v II. razredu niso obravnale (izvzemši avstrijsko-ogersko monarhijo), Amerika in Avstralija z istih motrišč kakor v II. razredu, posebno tudi gledé na pojasnjevanje podnebnih razmer. Vaje v črtanju jednostavnih zemljevidnih obriskov. — *B. Zgodovina*: Srednji vek. Najvažnejše osebe in dogodbe s posebnim ozirom na zgodovino avstrijsko-ogerske monarhije.

7.) **Matematika**. *A. Aritmetika*: Četvero osnovnih računov s celimi in ulomljenimi običnimi števili. Kvadromanje in potezanje kvadratnega korena. V zvezi z geometrijskimi računi: nepopolna števila, okrajšano množenje in deljenje. — *B. Geometrija*: Jednostavno primerjanje, pretvarjanje in razdeljevanje likov. Merjenje dolžine in ploščine. Pitagorov izrek na podlagi najjednostavnejših dokazov. Najvažnejša pravila o sličnosti geometrijskih tvorov. — Naloge kakor v I. razredu.

8.) **Prirodoznanstvo**. I. polletje: *Fizika*: Osnovni pojmi: prostornost in neprodinost teles. Opis treh vrst skupnosti. Vodoravna in navpična mer; absolutna in specifična teža. Zračni tlak. — *Iz nauka o toploti*: Toplotni občutki; stopinja in množina toplote; izpreminjanje prostornine in skupnosti; utajena toplota pri izpreminjanju skupnosti; prevod toplote in žarjenje (najjednostavnejše prikazni); izvori toplote. — *Iz kemije*: Uvod: zveznost, sprjemnost, prožnost, krhkost, trdnost, mešanje, raztop, kristalizovanje. Spajanje, razkrajanje in nado-meščanje. Dokaz (s poskusi) o neizpremenljivosti množine tvarine, o spajanju prvin v stalnih utežnih in prostornih razmerjih. Prvine; molekul, atom; spojinske osnove,

kislina in soli. Najnavadnejše nekovine in nekoliko njih spojin. Gorenje. — II. polletje: Prirodopis (nazorni nauk): Mineralogija: Opazovanje in opis nekaterih imenitnih in prav navadnih rudninskih vrst brez posebnega ozira na sistematiko. Najnavadnejše hribine.

IV. razred.

1.) **Verouk.** Svetopisemska zgodovina nove zaveze: prihod Odršenikov, njegovi nauki, njegovo življenje, trpljenje in vstajenje; cerkve božja ustanovitve, njeno razširjanje po apostolih.

2.) **Latinščina.** Slovnica (3 ali 2 uri na teden): Skladne posebnosti imenske in zaimenske, poraba časov in naklonov, vezniki; zlogomerje in osnovno stihoslovje. — Čitanje (3 ali 4 ure na teden): kake 3 knjige iz Cezarjeve «galske vojne». V drugi polovici II. polletja vežbanje v stihoslovju na podlagi krestomatije iz Ovidija (2 uri na teden). — Naloge kakor v III. razredu.

3.) **Grščina.** Slovnica: Završek pravilnega oblikoslovja s pridejanimi glagoli na *uu*, najvažnejše nepravilnosti v pregibanju. Glavne točke iz skladnje. Vežbanje v obojnem prevajanju, učenje slovk, domača priprava. — Vsakih 14 dni jedna naloga, premenjema šolska in domača.

4.) **Nemščina.** Slovnica: Sistematičen pouk. Skladnja zloženega stavka, perijoda. Posnetek zlogomerja in stihoslovja. — Čitanje, učenje na pamet, predavanje in naloge kakor v III. razredu.

5.) **Slovenščina.** Sistematično ponavljanje zloženega stavka v zvezi z glagolsko skladnjo. Posnetek zlogomerja in stihoslovja, prilike in podobe. — Čitanje in naloge kakor v III. razredu.

6.) **Zemljepis in zgodovina.** A. Zemljepis (2 uri na teden): Prirodosnanski in politični zemljepis avstrijsko-ogerske monarhije brez statističnega dela, toda obširneje uvažajoč deželne pridelke, opravila, prometne in kulturne razmere narodov. Vaje v črtanju jednostavnih zemljevidnih obriskov. — B. Zgodovina (2 uri na teden): Novi vek. Najvažnejše osebe in dogodbe; jedro pouku je zgodovina avstrijsko-ogerske monarhije.

7.) **Matematika.** A. Aritmetika: Jednačbe prve stopinje z jedno in več neznankami, čiste jednačbe druge in tretje stopinje, ki se upotrebljajo pri geometriškem računanju. V zvezi z njim kubovanje in potezanje tretjega korena. Sestavljena regeldetrija, razdelbeno pravilo. — B. Geometrija: Medsebojna leža prem in ravnin. Telesni ogli. Najimenitnejša telesa. Jednostavno preračunjanje površine in prostornine teles. — Naloge kakor v I. razredu.

8.) **Prirodoslovje.** I. polletje: Iz nauka o magnetizmu: Prirodni in narajeni magneti; magnetni poli in njih vzajemno delovanje; magnečenje po razdelbi; zemeljski magnetizem. — Iz nauka o elektriki: Električnost, najjednostavnejši elektroskopi; dobri in slabi elektrovodi; pozitivna in negativna elektrika; elektrizovanje po razdelbi; najnavadnejša orodja in priprave za vznujanje in nabiranje elektrike; blisk in grom; strelvod; Voltov člen, izmed stalno delujočih členov le tiste, ki se upotrebljajo pri poskusih; najimenitnejši učinki galvanskega toka, galvanoskop, električni in magnetni navod pa njegova najnavadnejša in najjednostavnejša elektrotehnična uporaba (n. pr. električna luč, galvanoplastika, Morsejev pisalni brzovjav). — Iz mehanike: Opis najvažnejših vrst gibanja: premočrtno, krivočrtno, enakomerno in enakomerno pospeševano gibanje; oba učinka mehaničnih sil: pospešba in tlak (teg), statičnega delovanja merjenje z uteži; pojav vztrajnosti pri menjavi hitrosti in meri (sredobežnost); težnost, udar,

ovire gibanja; sestavljanje in razstavljanje enakovrstnega gibanja, izmed' nedakovrstnega: met; sestavljanje in razstavljanje sil s skupnim prijemališčem in istomerno vzporednih sil; težišče, vrste ravnotežja, nihalo; nekoliko jednostavnih in sestavljenih strojev. — II. polletje: Značilna svojstva kapljivotekočih teles; gladina, hidrostatični tlak; ravnotežje kapljevine in ne mešajočih se kapljev in občujočih posodah: Arhimedov zakon; najjednostavnejši način določevanja specifične teže trdnih in kapljivotekočih teles; lasovitost. Značilna svojstva raztezno tekočih teles (Mariottov zakon); Torricelijev poskus, barometer pa še kaka druga uporaba delovanja zračnega tlaka; zračna sesaljška, zrakoplav; princip parnih strojev. — Iz akustike: Zvočni dojmi, šum, žvenk; višina tona, lestvica tonov; najjednostavnejša zvočila; človeško glasilo, telefon; širjenje in odboj zvoka, sozvočenje; človeško uho. — Iz nauka o svetlobi: Dojmi svetlobe; premočrtno širjenje svetlobe, senca, svetlomer, odboj in lom svetlobe; zrcala in leče (temna sobica, princip fotografije); razkroj svetlobe v njene sestavine, mavrica; oko, drobnogled, najjednostavnejši dioptrični daljnogledi. — Dodá naj se fizikalnemu pouku, posebnó v mehaniki, opis prikaznij na nebesnem obloku gledé na nepremičnice; mene in obhod mesečev v teku jednega meseca; letno gibanje solnca. Navedene prikazni in pa razlike dnevnih in letnih časov na krajih različne zemeljske širine in dolžine naj se razlagajo iz vrtenja zemlje okoli njene osi v jednem zvezdnem dnevu in iz njenega letnega gibanja okoli solnca v teku jednega leta. Solčni in mesečni mrki.

V. razred.

1.) **Verouk.** Resničnost katoliške vere: zanesljivost zgodovinskih knjig sv. pisma; Jezusovo božanstvo; po njem ustanovljeno in vedno podpirano kraljestvo — katoliška cerkev; viri razodetja in versko vodilo.

2.) **Latinščina.** Čitanje (5 ur na teden). V I. polletju T. Livij; razen prve knjige naj se bere 21. ali pa 22. ali pa važnejši deli iz bojev med patriciji in plebejci. V II. polletju P. Ovidij, in sicer izbrana mesta iz metamorfoz in fastov; poleg tega se čitaj tudi v tem polletju semtertam Livij. — Slovniško-stilistične vaje (1 uro na teden). — Vsako polletje pet šolskih nalog, katerih zadnja bodi prevod iz latinščine v nemščino. Domače naloge: natančna priprava na berilo in slovniško-stilistične vaje.

3.) **Grščina.** Čitanje (4 ure na teden). V I. polletju Ksenofontova «Anabasis» ali izbrana mesta iz Ksenofontovih glavnih del po kaki krestomatiji. V II. polletju izbrana mesta iz Homerove Ilijade v obsegu dveh do treh knjig; mimo tega se nadaljuje (1 uro na teden) čitanje iz Ksenofonta. Domača priprava, učenje slovk; nekaterih mest iz Ilijade naj se nauče učenci na izust. — Slovniški pouk (1 uro na teden) naj razširi in utrdi učencem poznanje atiškega narečja. — Vsako polletje štiri šolske naloge, izmed katerih bodi zadnja prevod iz grščine v nemščino.

4.) **Nemščina.** Slovnica: slovotvorje; izposojenke, tujke; narodna etimologija. — Čitanje iz čitanke z razlagami in pripomnjami; zadnje naj uvažujejo poleg stilističnih prikaznij zlasti označevanje onih epskih, lirskih in čisto didaktičnih pesniških vrst, s katerimi se je učenec seznanil i v prejšnjih i v tem letu. Izbrani odstavki iz Wielandovega «Oberona» in Klopstockove «Mesijade». Učenje na izust in predavanje. — Naloge kakor v III. razredu.

5.) **Slovenščina.** Najvažnejše točke iz slovotvorja; imenska in glagolska debla; zložena imenska debla. Epika, narodna in umetna. — Čitanje dotičnih beril s posebnim ozirom na epsko narodno slovstvo. Privatno berilo. Učenje na izust in predavanje. — Vsak mesec jedna naloga, premenjema šolska in domača.

6.) **Zgodovina:** Zgodovina starega veka, zlasti Grkov in Rimljanov do nastopa Grakov; pouk poudarjaj zlasti kulturno-zgodovinske momente in se oziraj neprestano na zemljepis.

7.) **Matematika.** Aritmetika (2 uri na teden): Znanstveno izveden nauk o štirih osnovnih računih. Dokaz jednostavnih pravil o deljivosti števil. Teorija največje skupne mere in najmanjšega skupnega mnogokratnika, obrnjena tudi na mnogočlenike. Nauk o ulomkih. Nauk o razmerjih in sorazmerjih in njih uporaba. Nauk o enačbah prve stopinje z jedno in več neznankami in njih uporaba pri praktično važnih nalogah. — Geometrija (2 uri na teden): Geometriški osnovni tvori. Teorija vzporednic. Izreki o trikotnikih in njih skladnosti, o četverokotnikih in mnogokotnikih, o kotih in tetivah v krogu in o trikotnikih in četverokotnikih, ki so krogu ušrtani ali obšrtani. Razmerje in sorazmerje daljic in podobnost geometriških likov; iz tega idoči izreki o trikotniku in krogu. Ploščinsko jednaki liki pa njih pretvorba; izračunjanje ploščine. Pravilni mnogokotniki; krogomerje. — Naloge kakor v I. razredu.

8.) **Prirodopis.** I. polletje: Mineralogija: Kratko in lahko doumno obravnavanje kristalografije, popis najimenitnejših rudnin v sistematičnem redu, kakor tudi najnavadnejših hribin, oziraje se na njihova fizikalno-kemijska in druga poučna in važna svojstva; izpuste pa naj se vse redke in take rudnine, ki jih videti učenci nimajo prilike; naposled se prav ob kratkem očrtaj razvoj zemlje. — II. polletje: Botanika: Označevanje rastlinskih skupin po njih prirodnem sorodstvu, kakor tudi rastlinskih družin, opazuje tipične rastline gledé na njih delov zvanjanje obliko in notranjo sestavo; o priliki naj se učenci poučijo o rastlinskem življenju in o nekaterih okamenelih rastlinah, ki se morda nahajajo v šolski zbirki; izogibati se je vseh sistematičnih podrobnostij.

VI. razred.

1.) **Verouk.** Resnice katoliške vere: temeljna resnica o bivanju osebnega Boga z razumom spoznana; lastnosti božje; stvarjenje; človeškega rodu padee, odrešenje, posvečevanje in prihodnje povečanje.

2.) **Latinščina.** Čitanje (5 ur na teden). Proza: Sallustii bell. Jugurthinum (ali bellum Catilinae), Ciceronis oratio in Catilinam I, Caesaris bell. civile. Pesništvo: iz Vergilijevih del izbrane ekloge, posamezna mesta »poljedelstva« in začetek (1. spev) enejeide. — Slovniško-stilistične vaje (1 uro na teden) in naloge kakor v V. razredu.

3.) **Grščina.** Čitanje (4 ure na teden): v I. polletju: izbrana mesta iz Homerove ilijade, v obsegu 5 do 6 spevov; v II. polletju: Herodot, glavne točke iz zgodovine perzijskih vojn; poleg tega, zlasti v I. polletju, na priliko vsakih 14 dnij 1 uro čitanje iz Ksenofonta. — Slovnica in naloge kakor v V. razredu.

4.) **Nemščina.** Slovnica. Genealogija germanskih jezikov. — Čitanje (večidel iz berila). Izbrani odstavki iz nibelunške pesni in iz Waltherja von der Vogelweide; Klopstock, Lessing. Pripomnje naj merijo kakor prej na opazovanje in označevanje stilističnih oblik ter naj širijo in izpopolnjujejo opazke prejšnjega leta. — Domače berilo seznanjaj učenca (pod učiteljevim nadzorstvom) z onimi glavnimi deli, ki se ne bero v šoli. — Osnutek zgodovine nemškega slovstva (s čisto zgodovinskega stališča), od začetka do dobe, zvane »Sturm- und Drangepoche«; natančneje se razpravljaj slovstvena zgodovina le tam, kjer se naslanja na čitanje. — Vsak tretji teden jedna naloga, premenjema šolska in domača.

5.) **Slovenščina.** Nadaljevanje epike, lirika, dramatika. Čitanje dotičnih beril iz čitanke. Izbrane srbske narodne pesni; predno se začno čitati, naj se na kratko razlože najznaменitejše posebnosti srbsko-hrvatskega jezika. — Domače berilo, učenje na izust in predavanje, naloge kakor v V. razredu.

6.) **Zemljepis in zgodovina.** Zgodovina Rimljanov od nastopa Grakov do razpada zapadnorimskega vladarstva; zgodovina srednjega veka, pri kateri je natančneje razpravljati zgodovino papeštva in cesarstva, iz teritorialne zgodovine pa uvaževati le najvažnejše svetovnozgodovinske dogodke. Zgodovina novega veka do začetka tridesetletne vojne. V poštev se jemlje vedno kulturna zgodovina in zemljepis.

7.) **Matematika** (3 ure na teden). Aritmetika: Nauk o potencah in korenih, pojem iracionalnih števil. Imaginarna enota; nauk o logaritmih; enačbe druge stopinje z jedno neznanko. — Geometrija: Telesomerstvo: Najimenitniši izreki o legi premic in ravnin v prostoru. Temeljna svojstva telesnih oglov sploh in tristraničnih posebej. Razdelitev in temeljna svojstva teles. Površje in prostornina prizme, piramide in prisekane piramide. Izračunjanje površja in prostornine valja, stožca in prisekanega stožca. Površje in prostornina krogle in njenih jednostavno omejenih delov. Trikotomerstvo ravnih likov: kotomerske funkcije, razrešitev pravokotnega in enakokrakega trikotnika. Drugi kotomerski razvoji. Jednostavne kotomerske enačbe. — Naloge kakor v I. razredu.

8.) **Prirodopis** (2 uri na teden, sistematičen pouk): Zoologija: Najimenitniše o osnovi človeškega telesa in opraviła njegovih ustrojov s priličnimi opazkami o zdravstvu. Premotrivanje raznih razredov vretenčarjev in najvažnejših skupin brezvretenčarjev na izrazitih živalih gledé na posamezne dele kakor tudi na njih zgodovinski razvoj, pri čemer je opustiti sistematične podrobnosti. Ozirati se je prilično tudi na predzgodovinske živali.

Pregled predmetov,

razpredeljenih po posameznih razredih in tedenskih urah.

Predmet	I. a.	I. b.	II. a.	II. b.	III.	IV.	V.	VI.	Skupaj
Verouk	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Latinščina	8	8	8	8	6	6	6	6	56
Grščina	—	—	—	—	5	4	5	5	19
Nemščina	4	4	4	4	3	4	3	3	29
Slovenščina	3	3	2	2	3	2	2	2	19
Zemljepis in zgodovina	3	3	4	4	3	4	3	4	28
Matematika	3	3	3	3	3	3	4	3	25
Prirodopis	2	2	2	2	—	2	—	2	12 (I. polletje) 14 (II. polletje)
Prirodoslovje	—	—	—	—	2	3	—	—	5 (I. polletje) 3 (II. polletje)
Skupaj	25	25	25	25	27	28	27	27	209

B. Neobvezni predmeti.

1. Telovadba.

V tem predmetu so se poučevali učenci II. državne gimnazije posebej in sicer razdeljeni po svoji spretnosti v dva tečaja (vsak tečaj 2 uri na teden); v I. tečaju so telovadili večinoma učenci I., II. in III., v II. pa večidel učenci IV., V. in VI. razreda.

Učni načrt za oba tečaja:

V I. tečaju se je prevadila tvarina, ki jo propisuje učni načrt (razglašen z vis. c. kr. naučnega ministerstva razpisom z dne 12. febr. 1897, številka 17.261) za I., II. in deloma za III. razred, v II. tečaju pa tvarina, propisana za III., IV., V. in VI. razred.

Na orodju se je vadilo v vsakem tečaju v štirih telovadnih oddelkih s pomočjo predtelovadcev, proste in redovne vaje pa so se vršile v vsakem oddelku skupno.

Udeležba: v I. polletju 40 + 13, v II. polletju 35 + 20 učencev.

2. Petje.

V tem predmetu so se poučevali učenci v dveh tečajih (po 2 uri na teden) posebej in sicer nastopnim načinom:

I. tečaj (deški glasovi: 1. oddelek 1 uro na teden, 2. oddelek 1 uro na teden). Predmet temu tečaju so bili temeljni petja do vseh durovih načinov v zvezi z zgodovinskimi podatki o razvoju glasbe; poleg tega vaje v jednoglasnem in večglasnem petju na podlagi Foersterjeve «Pevske šole», v kateri služi vsem notnim vajam metoda po številkah kot naravni pripomoček.

Udeležba: v I. polletju 39, v II. polletju 21 učencev.

II. tečaj (mešani zbor 1 uro na teden, izmed njega jeden oddelek kot cerkveni zbor, 1 uro na teden). V tem tečaju so se prepevale pesni in zbori cerkvenega in posvetnega značaja; razen tega so se razpravljali molovi in ponavljali durovi načini.

Udeležba: v I. polletju 34, v II. polletju 31 učencev.

Glasbe in petja se je učilo več učencev v šoli «Glasbene Matice».

3. Laščina.*

Pouka v I. in II. tečaju tega predmeta so se udeleževali učenci IV., V. in VI. razreda skupno z učenci tukajšnje I. državne gimnazije. — Učna knjiga: A. Mussafia, Italienische Sprachlehre. — Učni načrt:

I. tečaj (2 uri na teden): Izreka, pregibanje samostalnika in pridevnika, svojilni in kazalni zaimki, sedanjik pomožnikov in glagolov na -are, -ere, -ire, pretekli deležnik in iz njega izhajajoča tvoritev preteklega časa in trpne dobe, prihodnjik. Najpotrebniši skladni členi za tvoritev prostih stavkov. Ustno in pismeno pripravljanje na dotične vaje.

Udeležba: v I. polletju 14, v II. polletju 12 učencev.

II. tečaj (2 uri na teden): Povratni glagoli, stopnjatev, oziralni zaimki, krepki glagoli, nauk o porabi časov in naklonov do konjunktiva. Prevajanje

* Pounk v tem predmetu je moral z zadnjo tretjino meseca aprila prenehati, ker ni bilo možno dobiti obolelemu učitelju te stroke primernega namestnika.

dotičnih vadbenih primerov. Govorne vaje. — Čitanje: Nekoliko beril, opirajočih se na slovnico. V II. polletju: Čitanje iz Lionove knjige: «Le aventure di Pinotto, racconto di F. Morandi».

Udeležba: v I. polletju 8, v II. polletju 6 učencev.

III. tečaj (1 uro na teden): Ponavljanje oblikoslovja in najvažnejših sintaktičnih pravil. Čitanje: Silvio Pellico: «Le mie prigioni» (izd. Guigoni v Milanu, 1878).

Udeležba: v I. polletju 3, v II. polletju 3 učenci.

4. Francoščina.

Tudi tega pouka so se udeleževali učenci IV., V. in VI. razreda skupno z učenci tukajšnje I. državne gimnazije v dveh tečajih. — Učni načrt:

I. tečaj (2 uri na teden): Glasoslovje in oblikoslovje, metodično razporejeno, da se more učenec po sluhu naučiti francoskega pravopisa in slovnice. Določni in nedoločni spolnik, samostalnika sklanjatev in spol, pridevnik, zaimek, števnik, prislov, jednostavni predlogi, osnovni pojmi o spregatvi jednostavnih časov. Metodično urejeno narekovanje, učenje na izust in recitovanje prostih, predelanih vaj in beril, na njih sloneče razgovarjanje po prof. Em. Feichtingerja francoski slovnici za gimnazije.

Udeležba: v I. polletju 6, v II. polletju 4 učenci.

II. tečaj (2 uri na teden): Oblikoslovje pravih in nepravilnih glagolov se nadrobno obravnava na podlagi metodične razpredelnice francoske spregatve; mimogrede se izpopolnjuje oblikoslovje drugih govornih razpolov. Skladnja veznega in naznanilnega naklona, deležnikov, glagolnika, določnega spolnika, pridevnikov in predlogov. Čitanje pripovednih, dialoških, pisemskih in zgodovinskih beril, pisanih v nevezani besedi; učenje na izust in recitovanje pesnij; razgovarjanje, sloneče na predelanih berilih iz francoske krestomatije dr. Fileka pl. Wittinghausna.

Udeležba: v I. polletju 1, v II. polletju 1 učenec.

5. Lepopisje.

Pouka v tem predmetu, ki se je učil za zavod posebej, so se udeleževali učenci nižjih razredov v dveh tečajih, in sicer deloma svojevolsjno, deloma zaradi slabe pisave primorani od učiteljskega zbora na predlog razrednikov.

V I. tečaju (1 uro na teden) so se učenci vežbali v genetiški razvijanih črkah slovenskega tekočega pisa.

Udeležba: v I. polletju 38, v II. polletju 27 učencev.

V II. tečaja (1 uro na teden) prvem oddelku so se učenci vežbali v genetiški razvijanih črkah nemškega tekočega pisa, v drugem oddelku pa so se na isti način urili v francoskem okroglem pisu in naposled v grških črkah.

Udeležba: v I. polletju 17, v II. polletju 33 učencev.

6. Risanje.

V tem predmetu so se poučevali učenci vseh razredov skupno z učenci I. državne gimnazije v treh tečajih po 2 uri na teden. — Učni načrt:

I. tečaj: Premočni liki, geometriški osnovni tvori (kvadrat, pravokotnik in trikotnik) kot podlaga ploskovi delbi, izmed mnogokotnikov osmerokotnik in šestekotnik, polni krog in njega ploskovna delba (rožice), elipsa in špirala, kom-

binacije obločnih in valovitih črt, jednostavni listni liki po nariskih in po predlogi na tabli. Listi po naravi. Vsi zriski se izvajajo s svinčnikom, v dveh vodenih bojah. — Učenci se poučujejo skupno.

Udeležba: v I. polletju 13, v II. polletju 7 učencev.

II. tečaj: Pojasnjevanje perspektivnih načel s pomočjo obriskov na tabli in pri risanju po žičnih modelih (palica, kvadrat in krog); kocka in najvažnejši stereometriški osnovni tvori s kroglo vred. Skupine modelov. Najjednostavnejše narisovanje svetljavnih prikaznij s svinčnikom. Jednostavni ploski okraski grških zlogov po predlogah na tabli, izvedeni v dveh bojah. Nekatere cvetice po naravi. — Učenci se poučujejo skupno in skupinoma

Udeležba: v I. polletju 6, v II. polletju 3 učenci.

III. tečaj: Narisovanje starovinskega posodja, arhitektonskih ukrasnih členov, renesančnih in nekaterih gotskih okraskov po sadrenih modelih, šarnega ploskega okrasja po predložkih in predlogah na tabli, risanje glav po reliefih in sadrenih doprsnicah, izvedeno z jedno in dvema kredama. Razlaganje najvažnejših arhitektonskih oblik. Cvetice po naravi. Pokrajine po predlogah; tihožitja. Skiciranje po naravi. — Učenci se poučujejo skupinoma ali posamezi.

Udeležba: v I. polletju 6, v II. polletju 5 učencev.

7. Stenografija.

Pouka v I. tečaju tega predmeta, ki se je učil (2 uri na teden) za zavod posebej, so se udeleževali učenci IV., V. in VI. razreda.

Učni načrt: Korespondenčno pismo (t. j. nauk o besedotvoritvi in o besednem krajšanju): znaki, zložki, vokalizacija, sestavljenke, lastna imena in tujke; predpone, pripone, spolnik, samostalni, pridevnik, zaimek, glagol, členki in združenke, označevanje števil, samoznaki, kratice, ločila in druga znamenja. — Učna knjiga: E. Kramsall, Lehrbuch der Stenographie (System Gabelsberger) für die österr. Mittelschulen, Wien, 1900.

Udeležba: v I. polletju 27, v II. polletju 20 učencev.

III. Učne

ki bodo služile pouku v obveznih

Predmeti	I. razred	II. razred	III. razred
Verouk	Veliki katekizem ali krščanski nauk, po izvirniku avstrijskih škofov. V Ljubljani, 1896.	Lesar, Liturgika, 3. in 4. nat.	Karlin, Zgodovina razodetja božjega v stari zavezi.
Latinsčina	Kermavner, Latinska slovnica, 1. in 2. nat. Wiesthaler, Lat. - slov. vadbe za I. gimn. razr., 3. nat.	Kermavner, kakor v I. razredu. Wiesthaler, Lat. - slov. vadbe za II. gimn. razr., 2. nat.	Kermavner, kakor v I. razredu. Cornelius Nepos, ed. Weidner-Schmidt, 4. nat. Dr. Požar, Lat. vadbe za III. gimn. razred.
Grščina			Curtius-Hartel, Griechische Schulgrammatik, 22. nat. Schenkl, Griechisches Elementarbuch, 15. do 17. nat.
Nemščina	Willomitzer, Deutsche Grammatik, 9. nat. Stritof, Deutsches Lesebuch für die I. u. II. Gymnasialklasse.	Willomitzer, Deutsche Grammatik, 8. nat. Stritof, Deutsches Lesebuch, kakor v I. razredu.	Willomitzer, Deutsche Grammatik, kakor v II. razredu. Stritof, Deutsches Lesebuch für d. III. Gymnasialklasse.
Slovensčina	Sket-Janežič, Slovenska slovnica, 8. nat. Sket, Čitanka, I., 2. nat.	Sket-Janežič, Slovenska slovnica, 8. nat. Sket, Čitanka, II.	Sket-Janežič, Slovenska slovnica, 7. nat. Sket, Čitanka, III.
Zemljepis in zgodovina	Vrhovec, Zemljepis za srednje šole, I. stop. Kozenn, Schulatlas, 33. do 39. nat., ali: Kozenn-Haardt-Umlauf, Atlas, 43 Kart., 33. do 37. nat.	Bežek, Zemljepis za II. in III. gimn. razr. Mayer-Kaspret, Zgodovina starega veka. Atlanti, kakor v I. razr., poleg njih še: Putzger, Histor. Schulatl., 19. do 22. nat.	Bežek, kakor v II. razr. Mayer-Kaspret, Zgodovina srednjega veka. Atlanti, kakor v II. razr.
Matematika	Matek, Aritmetika, I. del. Matek, Geometrija, I. del.	Kakor v I. razredu.	Matek, Aritmetika, II. del. Matek, Geometrija, II. del.
Prirodnanstvo	Pokorny-Erjavec, Živalstvo. Paulin, Rastlinstvo.	Kakor v I. razredu.	Senekovič, Fizika. Erjavec, Mineralogija.
Modroslovnopropedeutika			

knjige,

predmetih v šolskem l. 1902./1903.

IV. razred	V. razred	VI. razred	VII. razred.
Karlin, Zgodovina razodetja božjega v novi zavezi.	Wappler, Lehrbuch der kath. Religion, I. Teil (Einleitung), 8. nat.	Wappler, Lehrbuch der kath. Religion, II. Teil (Glaubenslehre), 7. nat.	Wappler, Lehrbuch der kath. Religion, III. Teil (Sittenlehre), 6. nat.
Kermavner, kakor v I. razredu. Caesar, comment. de bell. Gall., ed. Prammer, 6. nat. Ovids ausgewählte Gedichte, ed. Sedlmayer, 5. nat. Dr. Požar, Lat. vadbe za IV. gimn. razred.	Scheindler, Latein. Schulgrammatik, 3. in 4. nat. Sedlmayer-Scheindler, Latein. Übungsbuch für die ober. Kl. der Gymn. Livii ab urbe condita, lib. I, II, XXI., XXII., ed. Zingerle, 3. bis 5. Aufl. Ovidij, kakor v IV. razr.	Lateinische Grammatik, kakor v V. razredu. Lat. Übungsbuch, kakor v V. razredu. Klouček, Vergils Aeneis, 3. nat. Sallusts bell. Jugurth., ed. Scheindler. Caesar, de bell. civili, ed. Dinter. Cicero, orationes in Catilinam, ed. Nohl, 3. nat.	Latein. Grammatik, kakor v VI. razredu. Süpfle, Aufgaben zu lat. Stilüb., II. Teil, 2. nat. Vergils Aeneis, kakor v VI. razredu. Cicero, oratio pro Milone, ed. Nohl, 3. nat. Cicero, orationes in Catilinam, kakor v VI. razredu. Cicero, Laelius de amicitia, ed. Schiche, 2. nat.
Kakor v III. razredu.	Griech. Gramm. in Griech. Elementarbuch, kakor v III. razredu. Schenkl, Chrestomathie aus Xenophon, 11. in 12. nat. Homeri Iliadis epitome, ed. Scheindler, I., 6. nat.	Griech. Gramm. in Griech. Elementarbuch, kakor v III. razredu. Homeri Iliadis epitome, ed. Scheindler, I., II., 6. ozir. 4. nat. Herodoti hist. lib. VI., ed. Holder. Xenophon, kakor v V. razr.	Griechische Grammatik in Elementarbuch, kakor v III. razredu. Schenkl, Chrestomathie aus Xenophon, kakor v V. razredu. Homers Odyssee, ed. Christ, 3. nat. Demosthenes, ausgewähl. Reden, ed. Wotke, 4. nat.
Willomitzer, Deutsche Grammatik, kakor v II. razredu. Stritof, Deutsches Lesebuch für die IV. Gymnasialklasse.	Willomitzer, Deutsche Grammatik, 6. in 7. nat. Kummer-Stejskal, Deutsches Lesebuch, V. Teil, 7. nat.	Willomitzer, kakor v V. razredu. Kummer-Stejskal, Deut. Leseb., VI. Teil (Ausz. B. ohne mittelhochdeut. Text), 3. nat.	Kummer-Stejskal, Deut. Lesebuch, VII. Teil, 5. nat.
Slovnica, kakor v III. razredu. Sket, Čitanka, IV.	Slovnica, kakor v III. razr. Sket, Slov. čitanka za V. in VI. razred, 2. nat.	Kakor v V. razredu.	Sket, Staroslovenska čitanka. Sket, Sloven. slovnica čitanka za VII. in VIII. razred.
Mayer-Kaspret, Zgodovina novega veka. Jesenko, Avstrijsko-ogerska monarhija. Atlanti, kakor v II. razr.	Zeehe, Lehrbuch der Geschichte des Altertums f. obere Klassen, 3. nat. Supan, Geograph., 9. nat. Atlanti, kakor v II. razr.	Zeehe, kakor v V. razr. Zeehe, Gesch. d. Mittelalt. für obere Klassen. Zeehe, Gesch. d. Neuzeit für obere Klassen. Supan, kakor v V. razr. Atlanti, kakor v II. razr.	Zeehe, Geschichte der Neuzeit. Supan, Geographie, kakor v V. razredu. Atlanti, kakor v II. razr.
Kakor v III. razredu.	Močnik, Lehrb. d. Arithm. u. Algebra f. Obergymn., 25. nat. Močnik-Wallentin, Lehrbuch der Geometrie f. obere Klassen, 22. nat.	Kakor v V. razr.; k temu še: Adam, Logarithmen.	Kakor v VI. razredu.
Senekovič, Fizika.	Hochstetter-Bisching, Miner. u. Geol., 14. nat. Wettstein, Leitf. d. Bot. f. Mittelschulen, 2. nat.	Graber, Leitfaden der Zoologie, 3. nat.	Wallentin, Lehrbuch der Physik, 11. in 12. nat.
			Lindner-Leclair, Allgemeine Logik, 2. nat.

IV.

Prebrana tvarina iz klasičnih jezikov.

a) Iz latinščine.

III. razred. Cornelius Nepos (ed. Weidner-Schmidt): Miltiades, Themistocles, Aristides, Cimon, Epaminondas, Pelopidas, Lysander, Thrasybulus, Conon. — *Privatno berilo*: Pausanias, Iphicrates. — *Na izust*: Aristides, c. 1., Themistocles, c. 7., Epaminondas, c. 4.

IV. razred. Caesaris comment. de bello Gall. (ed. Prammer): lib. I., lib. IV. (izbrana mesta). — Ovid.: Metamorph.: Quattuor actates; Fast.: Arion. *Privatno berilo*: Caesaris comment. de bello Gall.: lib. II. — *Na izust*: Caesaris comment. de bello Gall.: lib. I., c. 44. — Ovid.: Quattuor actates, Arion.

V. razred. T. Livii ab u. cond. (ed. Zingerle): lib. I., 1—34; 35, 1—2; 37 sq.; 39; 43 sq.; 46, 1—2; 55; 59 sq.; lib. XXI., 1; 4—9; 11, 3—13; 12; 14; 15, 1—2; 40; 43. — P. Ovid. (ed. Sedlmayr): Metamorph.: Die große Flut, Deucalion und Pyrrha, Perseus und Andromeda, der Raub der Proserpina, Daedalus und Icarus, Philemon und Baucis, die Griechen in Aulis, der Tod des Achilles, Apotheose des Aeneas. Fast.: Am 1. Januar, der 13. Februar, der 24. Februar, der 1. Juni. — *Privatno berilo*: Bončina: Ov. Am. I, 15; Trist. I, 3. — Dolenc: Ov. Metamorph. XIV, 246—307. — Jebačič: Ov. Trist., I, 3. — Karlin: Ov. Metamorph. X, 1—63; 72—77. — Ladiha: Ov. Metamorph. IV, 615—662; VIII, 743—842; 875—878; IX, 110—142. — Novak: Ov. Fast. II, 639—684; Trist. V, 3. — Ogrinc: Ov. Am. I, 15; Fast. I, 1—26; Trist. IV, 6. — Osana: Liv. IV, 1—8; Ov. Metamorph. XII, 39—145. — Remškar: Ov. Fast. II, 475—512; 639—684. — Starè: Ov. Metamorph. VI, 146—312. — Vertačnik: Ov. Trist. III, 10; 12. — Volčič: Ov. Metamorph. VI, 146—312. — *Na izust*: Ov. Metamorph.: Deucalion und Pyrrha vv. 36—54; Baucis und Philemon vv. 1—17.

VI. razred. Sallustius: Jugurtha (ed. Scheindler). — Cicero: in Catilinam or. I. (ed. Nohl). — Vergilius (ed. Klouček): Ecloga I. Georgicon lib. II., v. 319—345 (Descriptio veris), lib. IV., v. 315—558 (Fabula de Aristaco pastore). Aeneis, lib. I. — *Privatno berilo*: Čiuh: Sall. Catilina, Caes. bell. civ. lib. III. — Černe: Caes. bell. civ. (usoda Masiljanov) lib. I., c. 34, 36, 56—58, lib. II., c. 1—16, 22. — Čok: Sall. Catilina, c. 1—36. — Dimnik: Sall. Catilina. — Fatur: Caes. bell. civ. lib. III. — Jan: Sall. Catilina. — Jelenc: Sall. Catilina. Caes. bell. civ. lib. II. Cic. in Catilinam or. IV. — Keel: Sall. Catilina. Caes. bell. civ. lib. III., c. 82—99. Cic. in Catilinam or. IV. Verg. Georg. lib. II., v. 458—540, lib. IV., v. 149—227. — Lovšin: Caes. bell. civ. lib. III. — Matko: Caes. bell. civ. lib. II., c. 1—20. — Močnik: Sall. Catilina. Caes. bell. civ. lib. III., c. 22—71. — Novak: Sall. Catilina. — Polak: Caes. bell. civ. lib. II. — Potočnik: Caes. bell. civ. lib. II., c. 1—8. — Samsa: Sall. Catilina. Caes. bell. civ. lib. II. Verg. Georg. lib. II., v. 458—540. — Svetlič: Caes. bell. civ. lib. III. Verg. Georg. lib. II., v. 458—540, lib. III., v. 339—383. — Šabec: Sall. Catilina. — Tomec Ernest: Caes. bell. civ. lib. II. et III. — Tomec Valentin: Sall. Catilina. — Tomšič: Sall. Catilina. Caes. bell. civ. lib. II., c. 72—105. Verg. Georg. lib. II., v. 458—540, lib. IV., v. 149—227. — Ženko: Sall. Catilina. — *Na izust*: Sall. Jug., c. 31 (Memijev govor). — Cic. or. in Catil. I., c. 1. — Verg. Ecl. I. Georg. lib. II., v. 319—745 (Descriptio veris); lib. IV., v. 453—527. Aeneid. lib. I., v. 1—11.

b) Iz grščine.

V. razred. Xenophon (Chrestomath., ed. K. Schenkl): An. I—IV; V, 1—54. — Homeri Il. (ed. A. Scheindler) lib. I. et II. — *Privatno berilo*: Bačar: Hom. Il. VII. — Bončina: Hom. Il. VIII, 167—330. — Karlin: Hom. Il. IV, 1—150; Xen. Kyr. III. — Mesec: Hom. Il. V, 1—160. — Remškar: Hom. Il. VIII, 1—166. — Sitar: Hom. Il. IV, 300—451. — Veršec: Hom. Il. V., 1—120. — Volčič: Hom. Il. III, 1—56; VIII, 1—27. Xen. An. VI, 1—9. — *Na izust*: Hom. Il. I, 1—71.

VI. razred. Homeri Ilias (ed. Scheindler): lib. II., v. 117—426; lib. III.; lib. IV., v. 1—66; lib. VI., v. 52—476; lib. XI., v. 1—189, v. 525—541, v. 615—671; lib. XVI. — Herodot (ed. Holder): lib. V., § 1—39, § 49—52, § 55—67, § 97—126. — Xenophon (Chrestomath. ed. K. Schenkl): Memorabil., lib. II., § 21—34; Kyrupaid., lib. VIII., cap. 5, § 1, 17—28; cap. 7, § 1—28. — *Privatno berilo*: Ciuha: Hom. Il. V. — Černe: Hom. Il. VII. — Čok: Hom. Il. VII. — Dimnik: Hom. Il. VII. — Fatur: Hom. Il. XVII. — Jan: Hom. Il. VII, VIII, XVI—XIX (incl.), XXII; Xenophon, Memorabil. lib. I. — Jelenec: Hom. Il. VII et XVII. — Keel: Hom. Il. VII et XIX. — Močnik: Hom. Il. VIII et XII. — Novak: Hom. Il. IV. — Polak: Hom. Il. VII. — Potočnik: Hom. Il. XIX. — Samsa: Hom. Il. VIII et XII. — Svetlič: Hom. Il. XVII. — Šabec: Hom. Il. VII et VIII. — Švigelj: Hom. Il. XXII. — Tomec Ernest: Hom. Il. VII, XX et XXI. — Tomec Valentin: Hom. Il. VII. — Tomšič: Herodot, lib. VI. (izbrana mesta); Hom. Il. VII. — Vovk: Hom. Il. XIX. — Ženko: Hom. Il. XVII. — *Na izust*: Homeri Ilias, lib. II., v. 267—273, v. 398—426; lib. III., v. 154—158; lib. VI., v. 383—387. — Herodot: lib. V., § 109.

V.

Naloge.

a) Za nemške sestavke.

V. razred. *Domače naloge*: 1.) Zeige, wie im Schillerschen Gedichte «Die Kraniche des Ibykus» die Kraniche Reisebegleiter, Zeugen des Todes, Rächer des Mordes sind. — 2.) Gedankengang in Schillers «Klage der Ceres». — 3.) Siegfried im Nibelungenliede. — 4.) Donec eris felix, multos numerabis amicos. — 5.) Ein Frühlingsmorgen im Walde. (Eine Schilderung.) — 6.) Disposition zum ersten Buche der Ilias. — 7.) Das Gewitter. (Eine Schilderung.) — *Šolske naloge*: 1.) Des Aeneas sterbliche Taten nach seiner Ankunft in Italien. (Nach Livius.) — 2.) Der Herbst. (Eine Schilderung.) — 3.) Der Löwenritt. (Nach dem gleichnamigen Gedichte von Freiligrath.) — 4.) Der Kampf der Horatier und Curiatier. (Nach Livius.) — 5.) Reinekens List. (Nach Goethes «Reineke Fuchs».) — 6.) Philemon und Baucis. (Nach Ovid.) — 7.) Der Streit zwischen Achilles und Agamemnon.

VI. razred. *Domače naloge*: 1.) «Des Todes rührendes Bild steht — Nicht als Schrecken dem Weisen und nicht als Ende dem Frommen». — 2. a) «Das . . . ist der Fluch der bösen Tat, daß sie fortzuegend Böses muß gebären!» (Nach dem Nibelungenliede nachzuweisen.) b) Siegfrieds letztes Jagdvergnügen. (Nach dem XVI. Abenteuer des Nibelungenliedes.) — 3.) Der Ölbaum und seine Bedeutung

in der Geschichte der Menschheit. (Vgl. S. Gregorčič, «Oljki».) — 4.) Die Vaterlandsliebe in Geschichte und Poesie. — 5.) Das Leben der Alpenbewohner. (Im Anschlusse an Hallers «Alpen».) — 6. a) Hün im Palaste des Kalifen. (Nach Wielands «Oberon», IV. und V. Gesang.) b) Die Parabel von den drei Ringen in Lessings «Nathan», ihre Quelle und ihre Bedeutung. — *Šolske naloge*: 1.) Das Seelenleid Hildebrands nach dem alten Hildebrandsliede. — 2.) Die Teilnahme Siegfrieds an Gunthers Werbung und ihre Bedeutung für die folgenden Handlungen des Nibelungenliedes. — 3.) «Sieht man am Hause doch gleich so deutlich, wes Sinnes der Herr sei, — Wie man, das Städtchen betretend, die Obrigkeiten beurteilt.» — 4.) Beziehungen Walthers von der Vogelweide zum österreichischen Hofe. (Auf Grund der gelesenen Lieder.) — 5.) Kleines, die Wiege des Großen. — 6.) Das Edelste hat er gesungen — Und nach dem höchsten Ziel gerungen. (Inwiefern passen diese Worte auf Klopstock?) — 7.) Wohl dem, dessen Herbst hält, was der Frühling versprochen!

b) Za slovenske sestavke.

V. razred. Domače naloge: 1.) Najlepši dan mojih zadnjih počitnic. — 2.) Ali se nahajajo v pesmi «Vojska z volkom in psom» vsi znaki živalske pravljice? — 3. a) Velikonočni običaji v mojem rojstnem kraju. b) «Ta ni možak, ta ni za rabo, kdor videl tujih ni ljudij.» — 4.) Kako sem prežil 22. dan velikega travna t. l. — *Šolske naloge*: 1.) Kakšne ugodnosti nam nudi rana ura? — 2.) Bajevna snov v berilu «Solnce in Nasta». — 3.) Na sveti večer. — 4.) Zimski dan. — 5.) Skalarjev značaj v «Rosani». — 6.) Periklejev pomen za Atence.

VI. razred. Domače naloge: 1.) Umrlim v spomin. — 2.) Slava slovenskega kmetstva. (Po Koseskega «Kdo je mar?».) — 3.) «O urbem venalem et mature perituram, si emptorem invenerit!» (Po Salustijevi Jugurtinski vojni naj se pokaže, je li bil ta vzklik kralja Jugurte opravičen.) — 4.) Pejronci in njih usoda po Herodotu. (V. knjiga.) — 5.) Lirsko pesništvo slovensko in «Kranjska Čebelica.» — *Šolske naloge*: 1.) «Ta ni možak, ta ni za rabo, kdor videl tujih ni ljudij.» — 2.) Helena in starejšine trojanski. (Po Homerjeve Ilijade III. spevu, verz 121.—244.) — 3.) Kaj je doživel in kaj nas uči samostanski vratar? (Gl. S. Gregorčič, «Samostanski vratar».) — 4.) Pomlad — doba nad. — 5.) Ne hvali dneva pred večerom! (Povest.) — 6.) Mesta izobražajo narode.

VI.

U č i l a.

I. Gimnazijska knjižnica, in sicer:

1.) Učiteljska knjižnica (ki jo je oskrboval prof. dr. Ivan Tertnik) se je pomnožila v šolskem letu 1901./1902. za 98 del v 159 zvezkih in 47 snopičih pa za 270 šolskih izvestij:

a) Po nakupu:

α) Časopisov in zbornikov: Verordnungsblatt für den Dienstbereich des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht, 1902. — Zeitschrift für österr. Gymnasien, 1901. — Westermanns illustr. deutsche Monatshefte, 90. und 91. Bd. — Archiv für slavische Philologie. Herausgegeben von V. Jagić, 23. Bd., 1901.

— Österr.-ungar. Revue. Herausgegeben von A. Mayer-Wyde. 28. Bd. — Mitteilungen des Musealvereines für Krain, 1901. — Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, 1901. — Ljubljanski Zvon, 1901. — Letopis Slovenske Maticе za I. 1901. — Pedagoški Letopis, I. zvez., 1901. Na svetlo daje Slovenska Šolska Matica. — Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. Na svetlo daje Slovenska Matica, III zvez., 1901.

β) Knjig: Jahrbuch des höheren Unterrichtswesens in Österreich, 1902. — G. J. Cäsars Memoiren über den Gallischen Krieg. Deutsch von H. Köchly und W. Rüstow. — C. Julii Caesaris commentarii de bello civili. Erklärt von A. Dobrenz. 5. Auflage, besorgt von G. B. Dinter. — C. Sallusti Crispi Bellum Catilinae, Bellum Jugurthinum, Orationes et Epistulae ex Historiis excerptae. Erklärt von Th. Opitz. — Kubik J., Realerklärung und Anschauungsunterricht bei der Lektüre des Sallust und des Bellum civile Caesaris. — Vergils Gedichte. Erklärt von Th. Ladevig. 6. Auflage von C. Schaper. — Thesaurus Linguae Latinae. Vol. I., Fasc. III. et IV.; Vol. II., Fasc. II. et III. — Nägelsbach K. Fr., Lateinische Stilistik. 8. Auflage, besorgt von Iw. Müller. — Kreuser A., Übungsbuch zum Übersetzen aus dem Deutschen ins Lateinische für die oberen Klassen der Gymnasien. — Vollbrecht W., Übungsstücke zum Übersetzen in das Lateinische im Anschluß an ausgewählte Abschnitte aus Livius XXI, — XXX. — Ribbeck O., Geschichte der römischen Dichtung. 2. Aufl. — Herodotos. Erklärt von K. Abicht. — Homers Odyssee. Erklärt von K. Fr. Ameis und C. Hentze. — Kühner R., Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache. 3. Auflage, besorgt von B. Gerth. — Müller Iw., Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft. V. Bd., 4. Abt. — Börnes gesammelte Schriften. — Hamerlings Werke. — Heines sämtliche Werke. Herausgegeben von E. Elster. — Dietlein R., Dietlein W., Frick O., Polack Fr. und Gaudig H., Aus deutschen Lesebüchern. Epische, lyrische und dramatische Dichtungen erläutert. — Lüben A. und Nacke C., Einführung in die deutsche Literatur. — Gregorčič S., Poezije, III. — Kersnik I., Zbrani spisi, II. zvez., seš. 1. — Orožen Fr., Vojvodina Kranjska. — Knezova knjižnica, VIII. zvez. — Realna knjižnica, 1. snop. — Zabavna knjižnica, XIII. zvez. — Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. K. Štrelkelj. 6. snop. — Zgodbe sv. pisma. Priredila in razložila dr. Fr. Lampe in dr. J. E. Krek. 8. snop. — Dr. Ilešič Fr., O pouku slovenskega jezika. — Die österr.-ungar. Monarchie in Wort und Bild, 376. do 397. snop.

b) Po darilih:

Podarilo je: Visoko c. kr. naučno ministerstvo: Riegl, Antike Kunstindustrie nach den Funden in Österreich-Ungarn. — Založništvo Geroldovo na Dunaju: C. Sallusti Crispi Bellum Catilinae, Bellum Jugurthinum, ex Historiis quae exstant Orationes et Epistulae. Bearbeitet von Fr. Perschinka. P. Vergilii Maronis Aeneidos epitome cum delectu ex Georgicis et Bucolicis. Herausgegeben von E. Hoffmann. — Založništvo Hölderjevo: P. Vergilii Maronis carmina selecta. Herausgegeben von J. Golling. — Založništvo Hölzelovo: Heidrich Fr., Österreichische Schulgeographie. — Založništvo Manzovo: Deutsches Lesebuch für österreichische Gymnasien und Realschulen. Herausgegeben von K. F. Kummer und K. Stejskal. I. Bd. 7. Aufl. 1902. — Založnik Tempusky: Schüler-Kommentar zu Cäsars Denkwürdigkeiten über den Gallischen Krieg. Herausgegeben von J. Schmidt. 3. Aufl.; Ciceros Reden gegen L. Catilina und seine Genossen. Herausgegeben von H. Nohl. 3. Aufl.; Des C. Sallustius Crispus Bellum Jugurthinum. Herausgegeben von A. Scheindler. 2. Aufl.; Vergils Aeneis nebst ausgewählten Stücken der Bucolica und Georgica. Herausgegeben von W. Klouček.

4. Aufl.; Herodoti Historiarum liber quintus. Ed. A. Holder. Schüler-Kommentar zu Platons Euthyphron. Von G. Schneider. — Založnik G. Freytag v Lipskem: Gemoll W., Schulwörterbuch zu Xenophons Anabasis, Hellenika und Memorabilien. — R. Oldenbourg v Monakovem: Luckenbach H., Kunst und Geschichte, I. Teil, Abbildungen zur alten Geschichte. 4. Aufl. 1902. — Pisatelj J. Strigl, Lateinische Schulgrammatik. — Knezoškofijski konzistorij ljubljanski: Catalogus cleri dioecesis Labacensis, 1891—1902. — Nemškega in avstrijskega alpinškega društva sekcija «Kranjska»: Festschrift zur Feier des 20jährigen Bestehens seit der Begründung im Jahre 1881. — Ravnatelj Fr. Wiesthaller: Bock E., Die Philharmonische Gesellschaft in Laibach 1702—1902. — Profesor S. Rutar: Zeitschrift für österreichische Volkskunde (1901) in Weber G., Allgemeine Weltgeschichte, 2. Aufl., 108 snopičev. — Dr. J. Komljanec: Brand Ed., Nepossätze zur Einübung der lateinischen Syntax. — Phaedri fabulae. Mit Anmerkungen versehen, von J. Siebelis. 6. Auflage, besorgt von Fr. Polle. — Publius Virgilius Maro. Deutsch in der Versweise der Urschrift (Aeneis). — Demosthenes ausgewählte Reden. Erklärt von C. Rehdantz. — Benicks H. K., Das dritte und vierte Lied vom Zorne des Achilleus nach Karl Lachmann aus I' und A' der Ilias. Herausgegeben und mit einem Anhang «Th. Bergk und die Homerische Frage» begleitet. — Sophokles, Trachinerinnen. Griechisch mit metrischer Übersetzung und erklärenden Anmerkungen von J. A. Hartung. — Sophokles, Elektra, Oedipus tyrannus, Trachinerinnen. Erklärt von F. W. Schneidewin und A. Nauck. — Krüger K. W., Griechische Sprachlehre für Schulen, 4. (2.) Aufl. — Brežnik Fr., Erziehung und Unterricht bei den Griechen. Rudolfswerter Gymnasialprogramms-Aufsatz, 1884. — Tylor E. B., Die Anfänge der Kultur. Aus dem Englischen von J. W. Spengel und Fr. Poske. — Pinter R., Njemačka kjiževnost do Goetheove smrti. — Chronica Nestoris. Textum Russico-Slovenicum, edidit Fr. Miklosich. Vol. I. — Franca Preširna Stihotvorenija. Prevel Th. Korš. Moskva. 1901. — Matija Kračmanov Valjavec, Poezije. Uredil Fr. Levec. — Ilešič Fr., Prešeren in slovanstvo. — Marn J., Jezičnik, 1881 in 1882, 1884—1887. — Letopis Slovenske Matice za l. 1898. — Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. Na svetlo daje Slovenska Matica. I. in II. zvezek, 1899 in 1900. — Spomen-Cviete iz hrvatskih i slovenskih dubrava. U vienac savila Matica Hrvatska, 1900. — Nemčić A., Izabrana Djela. Uredio i uvod napisao M. Šrepel. — Lobmayer A., Čovjek i njegovo zdravlje. — B. Poparić, O pomorskeji sili Hrvata za dobe narodnih vladara. — Svjetska poviest. Izdaje Matica Hrvatska. Knjiga 7.—10. in 12. — Slike iz svjetske književnosti. Izdaje Matica Hrvatska. Svezak VI. — Poučna knjižnica Matice Hrvatske. Knjiga XXIV. — Slavenska knjižnica. Izdaje Matica Hrvatska. Knjiga IV. in VI.—VIII. — Zabavna knjižnica Matice Hrvatske. Svezak CCX.—CCIL. — Hrvatske narodne pjesme. Skupila i izdala Matica Hrvatska. Odio prvi. Knjiga III. — A. Kolessa, Ševčenko i Mickevič. Porivnujuća studija. — Čehov A., Razskazy. — M. Lermontov, Sočinjenja. — L. N. Tolstoj, Voskresenie. — Puškinova Izabrana Djela u Hrvatskoj knjizi. Izdala Matica Hrvatska. — Reinholdt A., Geschichte der russischen Literatur von ihren Anfängen bis auf die neueste Zeit. — N. A. Načov, Za pobratimstvo. — Berneker E., Die Wortfolge in den slavischen Sprachen.

c) Po zameni:

270 šolskih izvestij.

Koncem šolskega leta 1901./1902. šteje ta knjižnica 2280 del v 2993 zvezkih in 586 sešitkih pa 4271 šolskih izvestij.

2.) Dijaška knjižnica (ki jo je oskrboval prof. dr. *Jos. Pipenbacher**) se je pomnožila za 119 del, oziroma 128 knjig, in sicer:

a) Po nakupu (za 75 del, oziroma 84 knjig):

Janko Leban, Na različnih potih; Sto beril za otroke. — Jos. Jurčič, Zbrani spisi, 3 zvez. — Jak. Dimnik, Avstrijski junaki (2 izv.). — Borislav, Spominski listki. — Angeljček, IX. zvez. (2 izv.). — Dom in Svet, XIV. l. (2 izv.). — Plininski Vestnik, VII. l. 1091. — J. B-č, Zaročenca. — Vrtec, 1901 (2 izv.). — Slovenske Večernice, 53. zvez. — Koledar družbe sv. Mohorja za l. 1902. — Malograjski, Za srečo. — S. Gregorčič, Poezije, III. — Rud. Vrabl, Čujte nas (5 izv.). — Gaudeamus, Blätter und Bilder für die studierende Jugend, III. Jahrg., IV. Jahrg., I. Bd. — Dr. Huber, Österreichische Geschichte für das Volk, IV. Bd. — Jul. Verne, Das Dorf in den Lüften, J. Marie C. — Karl Federn, Dante. — Lud. Bellermann, Schiller. — Georg Witkowski, Goethe. — E. v. Barfus, Treue Kameraden. — Anna Klie, Für Kinderherzen. — Fried. Meister, Burenblut. — Graesers Schulausgaben klassischer Werke: Schiller: Wilhelm Tell, Jungfrau von Orleans, Die Räuber, Das Fragment des Demetrius, Wallenstein, Maria Stuart, Die Braut von Messina, Kabale und Liebe, Die Verschwörung des Fiesco zu Genua, Don Carlos, Gedichte; Goethe: Götz von Berlichingen, Dichtung und Wahrheit, Hermann und Dorothea, Iphigenie auf Tauris, Torquato Tasso, Egmont, Clavigo, Faust (I. Teil), Reineke Fuchs, Gedichte; William Shakespeare: Der Kaufmann von Venedig, Julius Cäsar, Mäceth, König Lear, Coriolanus, Hamlet; Lessing: Emilia Galotti, Nathan der Weise, Miß Sara Sampson, Minna von Barnhelm; Wieland: Oberon; Herder: Cid; Klopstock: Messias; Voß: Luise; Körner: Zriny; Österreichische Dichter des XIX. Jahrhunderts. — Karl May, Bd. XX. und XXI. — Trog, Sagen aus dem Leben großer Männer. — B. Grabow, Unserer Kinder Freudenzeit. — Der gute Kamerad, 15. Jahrg. (2 izv.). — Stern der Jugend, 8. Jahrg. — Jugend-Gartenlaube, Bd. XIX. und XX. — Alte und Neue Welt, 35. Jahrg.

b) Po darilih (za 44 del):

Darovali so: Gg. prof. Rutar 1, ravnatelj Fr. Wiesthaler 1, A. Aškerc, urednik «Ljubljanskega Zvona», 9, dr. Komljanec 6, Jos. Zöhrer 8, Neimenovan 2, založništvo Graeser & Co. 1, učenci Zorko (I. a.) 1, Ravnik (I. b.) 1, Ustar (II. a.) 5, Jesenko (III.) 3, Šabec (VI.) 6 knjig.

Koncem šolskega leta 1901./1902. šteje ta knjižnica 1324 slovenskih del, oziroma 1462 knjig in 9 sešitkov, pa 1194 nemških del, oziroma 1237 knjig in 3 sešitke; skupaj 2518 del, oziroma 2699 knjig in 12 sešitkov.

II. Zemljepisna in zgodovinska učila (varuh prof. *Simon Rutar*) so se pomnožila:

Po nakupu:

Časopisov: Umlauf, Rundschau für Geographie und Statistik, 1902. — Dr. Becker, Zeitschrift für Schulgeographie, 1902. — 1 zbirke podob: Grefe, Stara Kranjska, 7., 8. in 9. sešitek, in 2 podob: Lehmanns Charakterbilder: a) ägyptischer Tempel, b) römisches Haus. — 1 atlanta: Hickmanns Taschenatlas, 1902. — 1 knjige: Hübner, Statistische Tabellen, 1901.

* Na pomoč so mu bili šestošolci: Al. Ciuha, Iv. Čok, Dav. Dimnik, Ern. Močnik, K. Šabec in Jos. Tomšič.

Vsa zbirka šteje koncem tega šolskega leta: 89 zemljevidov (v 90 izvodih), 18 atlantov (v 19 izvodih), 22 podob in tabel, 3 zbirke podob, 1 Felklov telurij, 2 zemeljski obli in 36 knjig.

III. Prirodoslovni kabinet (oskrbuje prof. *Vinko Borštner*).

1.) Kupila so se nastopna učila:

1 črtalo z nonijem, 1 kvadrant z nonijem, 8 vzorcev za dokaz težišča v ravnini, 6 vzorcev za dokaz težišča v prostoru (s stojalom), 3 dvojnati stožci, ki se premikajo navzgor, 1 prožna tehtnica v steklenem valju, 2 stekleni plošči za dokaz lasovitosti, 1 priprava za prosti pad po tetivi in loku, 1 paralelogram gibanja po Lemingerju, 1 priprava za dokaz, da se z drganjem tvori toplota, po Tyndallu, 1 priprava za tlak na stene (iz stekla), 1 piknomet, 2 zaviti nategi, 1 vodomet, 1 vzorec samodelnega vodovoda, 1 vzorec dvotrobe zračne sesalke (razstavne, iz lesa), 1 vzorec človeškega ušesa iz papirovine, 1 vzorec človeškega jabelka z dušnikom iz papirovine, 1 vzorec človeškega očesa iz papirovine, 1 priprava za določitev vrelišča, 1 meteorološki termometer, 1 higrometer po Daniellu, 1 vzorec varnostne svetilke po Davyju, 1 kriofor po Weinholdu, 1 termometer s trojno lestvico, 1 priprava za kuritev z razplinjenim petrolejem po Barthelu.

2.) Kupljene knjige:

Jahrbuch der Erfindungen und Fortschritte auf dem Gebiete der Physik etc., 1901, 37. Jahrg.

3.) Darovane knjige:

Dr. Lanner, Naturlehre, daroval založnik Jos. Roth.

IV. Prirodopisni kabinet (oskrbuje prof. *Davorin Sinkovič*).

1.) Kupila so se nastopna učila in priprave:

Človeška okostnica; Fiedler: anatomske stenske tabele, 3 l vinskega cveta.

2.) Kupljene knjige:

Dr. v. Wettstein, Botanische Zeitschrift, 1902. — Dr. Rabenhorst, Kryptogamenflora, IV. Band., 3. Abt., 37. Heft. — Thome, Flora von Deutschland, V. Bd., Kryptogamenflora, 1. bis 4. Heft. — Paulin Alfons, Beiträge zur Kenntnis der Vegetationsverhältnisse Krains, 1. Heft.

3.) Darovana učila in knjige:

Založništvo C. Geroldov sin: Fritsch, Schulflora, 2 iztisa; založništvo Alfred Hölder: Dr. Nalepa, Grundriß der Naturgeschichte des Tierreiches, 1902. — Razne rudnine in živali so nabirali ter jih potem podarili šoli učenci I. a. razreda: Božič B., Cvar R., Dostal P., Pogorelec M., Pözllep A., Strauß F., Virant A., Zalokar F.; I. b. razreda: Fajdiga I., Kavčič R.; III. razreda: Rovšček L., Kobi F.; IV. razreda: Širca St., Šraj I.; V. razreda: Kandare A., Novak I.; VI. razreda: Tomšič I.

Vsa prirodoznanska zbirka šteje koncem šolskega leta: 295 fizikalnih pristrojev, 258 vretenčarjev, 2430 brezvretenčarjev, 216 kemikalij, 244 kristalnih vzorcev, 1315 rudnin in geoloških predmetov, 1609 vrst suhih rastlin, 61 stereo-metričnih teles, 212 prirodoznanskih slik, 8 narodopisnih predmetov, 145 del, oziroma 343 zvezkov prirodoznanske in matematične vsebine, skupaj 6991 komadov.

V. Risalna učila (oskrbuje glavni učitelj *Fran Saher*) se letos niso nič pomnožila, ker se ni pojavila nikakršna potreba.

Ta zbirka, ki obseza tudi vsa risalna učila razpuščene nižje gimnazije kranjske, šteje koncem tega šolskega leta 23 knjig, 24 predložnih zbirk, 168 vzorcev (modelov), 1 sadreno doprsnico, 11 risalnih desk z oporami, 1 pristoj iz steklenih plošč, 1 trikotnik, 1 šestilo, 1 risalno ravnilo, 1 črtalo in 127 komadov risalnične oprave, skupaj 359 komadov.

VI. C. kr. botanični vrt (pod nadzorstvom c. kr. prof. na tukajšnji l. državni gimnaziji, *Alfonza Paulina*, in v oskrbi c. kr. botaničnega vrtnarja *Ivana Rulitza*). Pravico, uporabljati ga v svoj prid, imajo vsa ljubljanska učilišča. Troške njegovega vzdržavanja zlagata (po naredbi c. kr. naučnega ministerstva z dne 17. aprila 1891, števil. 6323) tukajšnji gimnaziji s skupnim doneskom letnih 420 K iz prispevkov za učila, plačevanih od učencev, država z doneskom letnih 420 K in mestna občina, prispevajoča 210 K na leto.

Javna (licejna) knjižnica z letno dotacijo 2400 K in v oskrbi c. kr. varuha gosp. *Konrada Stefana* je pod zakonitimi pogoji pristopna i učiteljem i učencem. Koncem l. 1901. je štela 36.427 del, in sicer: 55.667 zvezkov, 6966 sešitkov, 2414 listov, 420 rokopisov in 242 zemljevidov.

Deželni muzej *Rudolfinum* z bogatimi zbirkami iz vseh treh delov prirodstva, mnogimi starinami in kulturnozgodovinskimi predmeti, katerim se pridružujejo obilne prazgodovinske najdbe, zlasti ostanki nakolnih stavb na Kranjskem

VII.

Statistika učencev.*

I. Število.	V r a z r e d u									Skupaj
	I.		II.		III.		IV.	V.	VI.	
	a	b	a	b	a	b				
Koncem šolskega l. 1900./1901.	42	36	27	25	32	37	49	32	—	280
Začetkom » » 1901./1902.	63	59	30	29 +2	47		46	42	26 +1	342 + 3
Med šolskim letom vstopilo . .	—	—	—	1	—		+1	1	—	2 + 1
Vseh skupaj torej vzprejetih .	63	59	30	32	47		47	43	27	348
Med njimi:										
Na novo vzprejetih, in sicer:										
Iz nižjih razredov premeščenih	58	54	1	1	1		2	5	3	125
Repetentov	—	—	—	2	—		1	—	1	4
Zopet vzprejetih, in sicer:										
Iz nižjih razredov premeščenih	—	—	26	28	35		40	34	23	186
Repetentov	5	5	3	1	11		4	4	—	33
Med šolskim letom izostalo . .	18	19	5	4	3		—	4	—	53
Št. učenc. konc. šol l. 1901./1902.:	45	40	25	28	44		47	39	27	295
Med njimi:										
Javnih učencev	45	40	25	28	44		45	39	27	293
Privatistov	—	—	—	—	—		2	—	—	2
2. Po rojstnem kraju (domovini).										
Iz Ljubljane	8	6	5	2	4		9	8	1	43
» Kranjske sicer	34	33	17	23	37		5	23	20	222
» Štajerskega	1	—	—	1	1		32	4	2	11
» Primorskega	2	—	2	2	2		1	3	4	16
» Češkega	—	—	1	—	—		—	—	—	1
» Hrvaškega	—	1	—	—	—		—	1	—	2
Skupaj	45	40	25	28	44		47	39	27	295
3. Po materinščini.										
Šlovencev	45	40	24	28	44		47	39	27	294
Čehov	—	—	1	—	—		—	—	—	1
Skupaj	45	40	25	28	44		47	39	27	295
4. Po veri.										
Katoličani (lat. obreda) vsi . . .	45	40	25	28	44		47	39	27	295

* Znamenje + (pred številko) znači privatiste.

	V razredu								Skupaj
	I.		II.		III.	IV.	V.	VI.	
	a	b	a	b					
5. Po starosti.									
11 let starih	6	1	—	—	—	—	—	—	7
12 » »	4	8	—	1	—	—	—	13	
13 » »	13	13	6	5	6	—	—	43	
14 » »	15	9	10	8	5	4	—	51	
15 » »	5	8	6	9	17	5	2	52	
16 » »	1	1	1	5	10	12	9	42	
17 » »	1	—	—	—	3	13	10	32	
18 » »	—	—	1	—	2	10	9	28	
19 » »	—	—	1	—	—	3	7	19	
20 » »	—	—	—	—	1	—	1	6	
21 » »	—	—	—	—	—	—	—	1	
23 » »	—	—	—	—	—	—	1	1	
Skupaj	45	40	25	28	44	47	39	27	295
6. Po bivališču staršev.									
Iz Ljubljane	15	10	8	7	12	15	15	8	90
Od drugod	30	30	17	21	32	32	24	19	205
Skupaj	45	40	25	28	44	47	39	27	295
7. Razredba.									
<i>a) Koncem šolskega l. 1901./1902. jih je dobilo:</i>									
Izpričevalo I. reda z odliko	1	3	1	1	—	—	1	5	12
» I. »	26	26	17	17	35	29	26	19	195
» II. »	9	6	5	5	5	7	7	—	44
» III. »	1	—	—	2	—	3+2	—	—	6+2
Ponavljalna izkušnja se je dovolila	8	5	2	3	3	5	4	3	33
Dodatna izkušnja se je dovolila (zaradi bolezni)	—	—	—	—	1	1	1	—	3
Izvenrednih učencev	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skupaj	45	40	25	28	44	45+2	39	27	293+2
<i>b) Dodatek k šol. l. 1900./1901.</i>									
Ponavljalnih izkušenj je bilo dovoljenih	2	1	1	—	2	2	4	5	17
Izkušnjo je prebilo:									
Povoljno	1	1	—	—	2	1	4	4	13
Nepovoljno (ali pa jih ni prišlo)	1	—	1	—	—	1	—	1	4
Dodatnih izkušenj je bilo dovoljenih	1	—	—	1	—	1	—	1	4
Izkušnjo je prebilo:									
Povoljno	—	—	—	1	—	1	—	1	3
Nepovoljno	1	—	—	—	—	—	—	—	1
K izkušnji jih ni prišlo	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tedaj je končni posledek za šolsko leto 1900./1901.:									
Dobilo jih je:									
Izpričevalo I. reda z odliko	1	4	5	3	1	—	—	5	19
» I. »	27	25	16	16	22	20	36	19+1	181+1
» II. »	9	5	6	6	6	10	11	4	57
» III. »	5	2	—	—	3	7	2	2+1	21+1
Neizprašanih	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skupaj	42	36	27	25	32	37	49	30+2	278+2

	V razredu								Skupaj
	I.		II.		III.	IV.	V.	VI.	
	a	b	a	b					
8. Denarni prispevki učencev.									
Šolnino jih je moralo plačati:									
v I. polletju	34	24	12	5	12	13	7	4	111
v II. »	7	5	8	12	11	16	9	5	73
Na pol oproščenih je bilo:									
v I. polletju	—	—	—	—	—	—	—	—	—
v II. »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Popolnoma oproščenih je bilo:									
v I. polletju	19	17	17	26	32	34	33	22	200
v II. »	37	34	17	16	33	29	30	22	218
Šolnina je znašala:									
v I. polletju . . . . . K	1360—	960—	480—	200—	480—	520—	280—	160—	4440—
v II. » . . . . . »	280—	200—	320—	480—	440—	640—	360—	200—	2920—
Skupaj K	1640—	1160—	800—	680—	920—	1160—	640—	360—	7360—
Vzprejemnina je znašala K	234·60	226·80	4·20	12·60	4·20	12·60	21—	16·80	532·80
Prispevki za učila so znašali . . . . . »	126—	118—	60—	64—	94—	94—	86—	54—	696—
Prispevki za igrala . . . »	16—	16—	10—	10—	16—	16—	16—	10—	110—
Pristojbina za izpričevalne devjnice . . . . . K	—	—	4	—	—	—	—	—	4
Skupaj K	376·60	360·80	78·20	86·60	114·20	122·60	123—	80·80	1342·80
9. Udeležba pri pouku v odnosno-obveznih in neobveznih predmetih.									
Francoščina	—	—	—	—	—	1	3	1	5
Laščina	—	—	—	—	—	7	7	7	21
Risanje	4	3	1	2	—	1	1	3	15
Lepopisje	13	14	4	6	20	3	—	—	60
Telovadba	12	7	2	8	7	9	7	3	55
Petje	7	3	2	6	8	8	9	9	52
Stenografija	—	—	—	—	—	7	6	7	20
10. Ustanove.									
Število študentov	2	1	2	—	3	3	5	9	25
Skupni znesek ustanov K	219·80	80·69	238—	—	417·60	1069·56	799·68	2205·52	5030·85

II Podpore.

a) Ustanove (prim. štev. 101).

Štev.	Ime študentov	Razred	Ime ustanove	Podelilni odlok	Znesek v kronah
1	Lindtner Ciril	I. a.	ustanova sirotinskega zaklada	deželni odbora kranjskega z dne 15. IV. 1899, štev. 4048	100—
2	Šušteršič Fran	I. a.	Jurij Töttinger, 3. mesto	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 10. II. 1902, štev. 2895	119·80
				Odnos	219·80

Štev.	Ime študentov	Razred	Ime ustanove	Podelilni odlok	Znesek v kronah
3	Cerar Rudolf	I. b.	Martin Derčar	Prenos . . . c. kr. dež. vlade kranjske z dne 21. I. 1902, štev. 22.664 de 1901	219·80 80·69
4	Dequal Fran	II. a.	Marija Supančič	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 1. II. 1902, štev. 2313	80—
5	Mohorič Ivan	II. a.	Anton Alojzij Wolf, 3. mesto	knezoškof. ordinarijata z dne 24. I. 1902, štev. 292.	158—
6	Česen Anton	III.	Klement Tadej grof Lanthieri	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 17. VI. 1899, štev. 8826	159·60
7	Lesar Josip	III.	Anton Lesar	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 5. I. 1900, štev. 19.273 ex 1899	134—
8	Senčar Dušan	III.	cesarja Franca Jožefa ustanova	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 7. II. 1902, štev. 2760	124—
9	Cepuder Milan	IV.	Polidor Montegnana, 1. mesto	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 13. I. 1899, štev. 18.603 ex 1898	147·56
10	Pleničar Ivan	IV.	Matej Langus, 2. mesto	c. kr. okrajnega sodišča v Radovljici z dne 15. XI. 1898, štev. IV. $\frac{274·56}{13}$	420—
11	Požanel Karol	IV.	Ivan Kallister, 8. mesto	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 15. I. 1900, štev. 18.961 ex 1899	502—
12	Bačar Justus	V.	Janez Bapt. Weizer	c. kr. namestništva štajerskega z dne 12. II. 1901, štev. 40.373	300—
13	Bončina Fran	V.	Janez Ev. Kavčič	županstva idrijskega z dne 3. VIII. 1898, štev. 1850	100—
14	Juvan Alojzij	V.	Matej Raunicher	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 5. III. 1902, štev. 1651	202·76
15	Ržen Vinko	V.	Lovro Lakner, 1. mesto	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 25. III. 1902, štev. 129	87·72
16	Tavzes Karol	V.	I. Unbekannt	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 15. I. 1900, štev. 18.969 ex 1899	109·20
17	Černe Filip	VI.	Jakob Cerne	c. kr. namestništva tržaškega z dne 29. XII. 1894, štev. 22.895 štev. VII	300—
18	Jelenec Celestin	VI.	Ivan Kallister, 1. mesto	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 31. III. 1902, štev. 133	496—
19	Keel Ivan	VI.	Fran Oblak	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 25. III. 1902, štev. 1926	258·52
20	Kuster Ivan	VI.	Unbekannt I., 2. mesto	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 25. III. 1902, štev. 121	81—
				Odnos . . .	3960·85

Štev.	I m e štípendístov	Razred	I m e ustanove	Podelilni odlok	Znesek v kronah
21	Močnik Ivan	VI.	Anton Alojzij Wolf, 1. mesto	Prenos . . . c. kr. dež. vlade kranjske z dne 17. I. 1900, šte. 671	3960·85 158·—
22	Samsa Ivan	VI.	Jernej Sallocher, 5. mesto	mestnega magistrata ljubljanskega z dne 13. II. 1902, šte. 4564	100·—
			Unbekannt II.	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 25. III. 1902, št. 120	80·—
23	Šabec Karol	VI.	Ivan Kallister, 3. mesto	c. kr. dež. vlade kranjske z dne 31. V. 1899, šte. 7903	502·—
24	Tomec Ernest	VI.	Jernej Sallocher, 3. mesto	mestnega magistrata ljubljanskega z dne 21. III. 1900, šte. 5686	100·—
25	Tomec Valentin	VI.	Marija Tomec	ravnateljstva I. državne gimnazije ljubljanske z dne 12. V. 1900, šte. 251	130·—
Skupaj . . .					5030·85

b) *Podporna zaloga.* Večina naših učencev, ki so do mala kmetskih roditeljev sinovi, je z doma tako ubožna, da bi se ne mogla šolati v mestu, ko bi ne imela trdne in zanesljive zaslombe v občeznani milosrčnosti tukajšnjega prebivalstva. Zavod sam sicer doslej še ne zmaga nikakršnega podpornega društva ali stalnega podpornega zaklada. Da se je pa vendar vsaj kolikor toliko olajšala sirotnikom beda, hvala za to gre mnogim posameznikom in skupščinam, od katerih je prejemale ravnateljstvo i v preteklem šolskem letu v podporo potrebnih pomočkov. Med temi blagotvorniki se zopet odlikujeta visoki *deželni zbor kranjski* in preslavna *hranilnica kranjska*, ki sta velikodušno volila zavodu v podporne namene 600, oziroma 300 K. Iz nabranih prispevkov so se preskrbovali pridnejši potrebni z učnimi knjigami in obleko, vrhu tega pa so prejeli večje ali manjše zneske v gotovini (za stanovanje, hrano, zdravila i. t. d.). Podpore je delilo ravnateljstvo, sporazumevši se vsakokrat z dotičnim razrednikom.

Knjižnica podporne zaloge se je pomnožila za 270 knjig. Nakupilo se je namreč 246 učnih knjig in 6 slovarjev, podarili pa so: ravnatelj 5, dr. Jos. Komljanec 6, učenci: Ganoni (II. a razreda) 2, Jesenko (III. razreda) 2, Vrhovnik (III. razreda) 1 in bivši petošolec Šmuc 2 knjigi.

Računski pregled.

A. D o h o d k i :

Prenos iz šolskega leta 1900./1901. (po obračunu, podanem dne 28. septembra l. 1901. pod šte. 356, in potrjenem od c. kr. deželnega šolskega sveta z razpisom z dne 10. oktobra l. 1901., šte. 3047) . K 127·58

Darovali so:

Visoki deželni zbor kranjski (za l. 1901.) . . . . . » 600·—
Preslavna hranilnica kranjska . . . . . » 300·—

Odnos . . . . K 1027·58

	Prenos	K 1027·58
Gospod O. Bamberg, knjigotržec, posestnik i. t. d.	>	30·—
» dr. Iv. Oražen	>	13·—
Slavna tvrdka O. Fischer	>	10·—
» » J. Giontiani	>	10·—
» » L. Schwentner	>	10·—
Gospa M. Dolencec	>	6·60
Gospod A. Aškerc, mestni arhivar, urednik »Ljubljanskega Zvona» i. t. d.	>	5·—

Ob novem letu:

a) gg. profesorji: dr. Gr. Pečjak 20, dr. I. Tertnik 10·18, S. Rutar 10, V. Borštner, D. Karlin, D. Sinkovič, dr. J. Pipenbacher po 4, dr. K. Lončar 3, I. Koštič in M. Majcen po 2, ravnatelj 10 K, skupaj		73·18
b) učenci* razreda I. a. 14·82, I. b. 15·30, II. a. 8·70, II. b. 23·10, III. 20·29, IV. 11·—, V. 22·76, VI. 41·50 K, skupaj		157·47
Popustek, dobljen pri nakupu zvezkov, od razreda I. a. —·40, I. b. 2·18, II. a. 1·38, II. b. 1·85, III. 2·42, IV. 5·02, V. 2·40, skupaj	>	15·65
Odškodnina, plačana od učencev za izgubljene ali po- škodovane knjige	>	10·40
Skupaj	K	1368·88

B. Stroški:

Za učne knjige	K	898·34
Za vezanje knjig	>	34·40
Za obleko in obutev	>	244·74
Podpore v gotovini	>	155·98
Skupaj	K	1333·46

* I. a. razreda: Šusteršič 2·20 K, Virant 1·20 K, Svetek 1·02 K, Ogrizek 64 b, Vizjak 60 b, Jelenc 52 b, Novak in Preželj po 50 b, Možek 44 b, Majcen 40 b, Likar, Mislej in Zalokar po 32 b, Helmich 24 b, Božič, Dostal, Gostiša, Jeras, Pečjak, Pogorelec K., Roglič in Zupančič po 22 b, Ahlin, Borštner, Grum, Kete, Knez, Martinčič, Pogorelec M., Poženel, Požlepe, Supan in Svigelj po 20 b, Klenbas in Tratnik po 12 b, Badiura, Bramor, Gostič, Lindtner, Ločnik, Lojk, Oražen, Peterlin, Rodič, Rupnik, Selan, Sturm, Zeleznik in Žerjav po 10 b. — I. b. razreda: Cerar 2·20 K, Fajdiga in Kaudič R. po 2 K, Justin, Ogrinc in Pelc po 1 K, Straud 60 b, Gabrovšek Fr., Hiti in Jelenc po 40 b, Borja, Koder in Tomih po 30 b, Belič, Gerweiss, Gostiša, Habijan Keber, Kete, Kovachič, Lavrenčič, Lenarčič, Matičič, Ravnik, Straj in Zavrč po 20 b, Bogataj, Gustinčič, Naberger, Podlogar, Tomšič, Tršar in Uranič po 10 b. — II. a. razreda: Mohorič 1·20 K, Zorko 1·05 K, Šimenc, 66 b, Mikuš in Sečnik po 60 b, Ustar 50 b, Čok 42 b, Detela, Dežela in Tomič po 40 b, Dequal, Mrevlje in Zajc po 30 b, Puc 26 b, Hönigmann 25 b, Ganoni, Škrbec in Vovk po 20 b, Kokel 16 b, Koschel in Trpin po 10 b. — II. b. razreda: Flerin 10 K, Guzelj 5 K, Bolč, Lapajne, Levar, Lovar in Zupan po 1 K, de Gleria Stanjo in de Gleria Viktor po 50 b, Dermelj 40 b, Ipavec 30 b, Gruden, Hladnik, Modrijan, Pekle, Petkovšek in Sinkovec po 20 b, Del Linc in Kovachič po 10 b. — III. razreda: Senčar 5·22 K, Hieng in Kobi po 2 K, Lesar, Luschützky in Zorec po 1 K, Kodre 60 b, Antončič, Grum, Koder in Zalar po 40 b, Albreht, Cepuder, Dolgan, Jesenko, Kristan, Lušin in Sermič po 30 b, Česen 22 b, Dežela, Dolinar, Dostal, Knays, Maršič, Novak, Palčič, Stojkovič, Trost, Vrhovnik, Vrhunec in Zupančič po 20 b, Štubec 15 b, Fajdiga in Skof po 14 b, Radovič 12 b, Badiura, Močnik, Peršin, Rupnik, Sevsček in Ulčaker po 10 b. — IV. razreda: Druškovič, Plenčar in Poženel po 1 K, Bratina in Širca po 50 b, Poljanec in Tavželj po 40 b, Domicelj, Grebenc, Jelenc, Mrevlje, Straub in Šraj po 30 b, Blaž, Bolka, Cepuder, Kavčič, Lapajne, Lušin, Ottavi, Prijatelj, Selan Ant., Selan Fr., Uran, Vadnal in Verhovc po 20 b, Aleš, Borštner, Černe, Hribar, Jež, Kebe, Krašovec, Ločnik, Lukan, Maslič, Nefima, Prudič, Rigler, Rupnik, Schmutz, Tratnik, Zlatnar in Žnidaršič po 10 b. — V. razreda: Starč 6 K, Juvan 2·10 K, Jebačič in Karlin po 2 K, Favai, Kandare, Prisljan, Remškar, Sitar in Svetek po 1 K, Bačar 50 b, Bizjak, Boštjančič in Kastelic po 30 b, Bončina, Česnik, Erjavec, Goljar, Kovač, Lončar, Maračič, Mesec, Novak, Ogrinc, Osana, Siška, Tavzes in Vertačnik po 20 b, Dolenc, Gostič, Ržen in Svigelj po 10 b, Borštner 6 b. — VI. razreda: Jelenc 10·50 K, Kecl in Sabec po 5·20 K, Samsa 4·40 K, Kuster 4·20 K, Tomec Val. 1·30 K, Dimnik 1·20 K, Polak 1·10 K, Čok, Holecček in Matko po 1 K, Tomšič 60 b, Čuha, Potočnik, Tomec E. in Vovk po 50 b, Močnik in Svetličič po 40 b, Černe in Svigelj po 30 b, Fatur, Jan, Lovšin, Novak, Perhavec, Perič in Zenko po 20 b.

C. Bilanca:

Ako se od dohodkov v znesku	K 1368·88
odbijejo stroški v znesku	> 1333·46
ostane prebitka	K 35·42

Blagodušno so podpirali revne učence, podajajoč jim hrano vsak dan ali vsaj posamične dneve v tednu, tudi: prečast. vodstvo usmiljenih sester v hiralnici, v kateri so nekateri učenci brezplačno uživali vso oskrbo, nadalje samostana prečast. oo. frančiškovcev in mm. uršulink, nemški viteški red, knezoškof. Alojzijevišče, slavno ravnateljstvo «ljudske in dijaške obednice» in mnogi zasebniki. Med njimi so si zavezali zavod na posebno hvaležnost prečast. gg. duhovniki ljubljanski, ki so bili mnogim učencem v raznih stiskah in nadlogah na pomoč, zlasti prečast. gosp. kanonik in deželni poslanec Andrej Kalan, čigar požrtvovalno mladino-ljubje je preskrbelo znatnemu številu učencev brezplačno hrano v omenjeni obednici. — Slavna tvrdka A. Skabernè je podarila šest zimskih životnikov, ki so se razdelili med slabeje oblečene učence.

Ispolnjujoč prijetno dolžnost zahvaljuje poročevalec v imenu zavoda vse njegove p. n. dobrotnike kar najtopleje ter se usoja priporočati pomoči potrebne učence še nadaljnji njih blagohotnosti.

12. Vzprejemnine in prispevki učencev za učila (glej štev. 8!).

Ti doneski so se porabili v zmislu ministerskih naredb z dne 14. junija 1878, štev. 9299, in z dne 17. aprila 1891, štev. 6323, za nakup učil, potrebnih pri posameznih učnih strokah.

VIII.

Wichtigere Erlässe der k. k. Unterrichtsbehörden.

1.) Mit dem Erlasse vom 26. Juni 1901, Z. 15.028, hat das k. k. Ministerium für Kultus und Unterricht die in Aussicht genommene zeitweilige Unterbringung des II. Staatsgymnasiums und der Studienbibliothek in Laibach und zu diesem Zwecke die Inbestandnahme des (Dr. Jos. Waldherrschens) Hauses Beethovengasse Nr. 6 für die Zeit vom 1. August 1901 bis 31. Juli 1904 genehmigt.

2.) Erlaß des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 31. August 1901, Z. 26.106: Beim Bezuge von Reißzeugen sind inländische Erzeugnisse in erster Linie zu berücksichtigen, wenn dieselben in Hinsicht auf Qualität und Preis entsprechen.

3.) Erlaß des k. k. Landesschulrates für Krain vom 16. Oktober 1901, Z. 3337: Die von den Mittelschulen des Landes auszufertigenden Semestral- und Abgangszeugnisse haben vom ersten Semester 1901/1902 angefangen auch das Geburtsjahr der Schüler zu enthalten.

4.) Erlaß Sr. Exzellenz des Herrn Ministers für Kultus und Unterricht vom 2. Jänner 1902, Z. 23: Vom Schuljahre 1901/1902 ab haben die Jahresprogramme der Mittelschulen wieder regelmäßig (im Sinne der Ministerial-Verordnung vom 9. Juni 1875, Z. 8710) eine wissenschaftliche oder pädagogische Abhandlung zu enthalten.

5.) Erlaß des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 24. Februar 1902, Z. 36.991 ex 1901, mit welchem die neue, veränderte Auflage der »Regeln für die deutsche Rechtschreibung nebst Wörterverzeichnis« veröffentlicht und Weisungen in Betreff der Einführung der neuen deutschen Orthographie gegeben werden.

6.) Erlaß Sr. Exzellenz des Herrn Ministers für Kultus und Unterricht vom 28. Februar 1902, Z. 3961, betreffend die Teilnahme der Schule an der Bekämpfung des übermäßigen Alkoholgenusses.

7.) Erlaß Sr. Exzellenz des Herrn Ministers für Kultus und Unterricht vom 12. März 1902, Z. 3330, betreffend den Wechsel der Lehrbücher und Lehrmittel und die Herstellung neuer, veränderter Auflagen von Lehrtexten.

8.) Erlaß des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 10. Juni 1901, Z. 4793, demzufolge zum Zwecke der Anschaffung von Einrichtungsstücken und Lehrmitteln für die demnächst an der Anstalt zu eröffnende VII. Klasse der Betrag von 2500 K in den Staatsvoranschlag für das Jahr 1902 einbezogen worden ist, und Erlaß desselben k. k. Ministeriums vom 2. Mai 1902, Z. 1349, wonach zu dem gleichen Zwecke für die (im Schuljahre 1903/1904 zu aktivierende) VIII. Klasse der Betrag von 3000 K als außerordentliches Erfordernis in den Staatsvoranschlag für das Jahr 1903 und weiters der Betrag von 1700 K als außerordentliches Erfordernis in den Staatsvoranschlag für das Jahr 1904 einbezogen werden wird.

9.) Erlaß Sr. Exzellenz des Herrn Ministers für Kultus und Unterricht vom 30. Mai 1902, Z. 17.579, mit welchem eine Instruktion für den Unterricht der zweiten Landessprache als Anhang zu den neuen Instruktionen für den Unterricht an den Gymnasien und Realschulen in Österreich veröffentlicht wird.

IX.

Kako se je pospeševal telesni razvoj mladine.

(Zvršitev ministerske naredbe z dne 12. oktobra l. 1890., štev. 1853.)

Preteklo šolsko leto je bilo telesnemu razvoju šolske mladine precej neugodno. Deževna jesen je bila vzrok, da se je igralo v I. polletju na igrišču samo trikrat.

Istotako je oviralo vreme od 1. do konca maja kopanje (plavanje), igre in izlete.

Šolske igre je vodil s hvalno vnamo in potrebno opreznostjo namestni učitelj *Ivan Koštičič*.

A. Nižja gimnazija (I. do IV. razred).

Igralo se je v jeseni ob torkih in četrkih na travniku, ki ga je odmenil v ta namen slavni mestni zbor. Pri igrah so bili učenci večidel razvrščeni po razredih. Igre so si smeli izbirati sami.

Ugajalo jim je v prvi vrsti takozvano balinecanje, manj pa metanje velike ročne žoge.

Učenci I. razreda so se zabavali z vrvjo in z malimi žogami. Takozvane proste igre so pa bile povsem neprijjubljene.

Poleti (od 1. junija) so se prirejale ob četrkih igre, ob torkih pa (zaradi kolizije z igrami I. državne gimnazije) telovadni izleti.

Kdaj se je igralo, oziroma kam se je šlo, in koliko je bilo udeležencev, kaže naslednja preglednica:

Dan	Igrišče, oziroma pot	Čas	Število udeležencev
3. oktobra 1901	Travnik	4—6	100
15. >	>	4—6	70
29. >	>	4— $\frac{1}{2}$ 6	72
3. junija 1902	Na Ježico (k Savi)	5—7	12
5. >	Travnik	$\frac{1}{2}$ 6—7	30
10. >	>	$\frac{1}{2}$ 6—7	40
12. >	>	5—7	70
17. >	Na gorenji Rožnik	5—7	16
24. >	Proti Laverci (skoz gozd)	5—7	10
26. >	Travnik	5—7	50
3. julija	>	5—7	50
8. >	>	5—7	50

B. Višja gimnazija.

V. in VI. razred sta igrala svoje igre (kroket in balincanje) vsak torek in četrtek na šolskem dvorišču.

Potrebni igral je pribavilo ravnateljstvo iz prispevkov, ki jih v ta namen plačujejo učenci.

Vsak šolski dan se je dovolilo učencem ob desetih deset in ob enajstih (kadar je bil pouk do dvanajste ure) pet minut počitka; ta čas so se smeli izprehajati po prostornem dvorišču, dočim so se zračile učilnice.

X.

Kronika.

Šolsko leto 1901./1902. se je pričelo dne 18. septembra s slovesno sv. mašo z «Veni sancte», ki jo je v stolnici služil preč. gosp. katehet *dr. Gregorij Pečjak*. Vzprejemne izkušnje so se opravile dne 16., ponavljalne in dodatne pa v dobi od 16. do 18. septembra. Ker se je začetkom šolskega leta otvoril VI. razred v zmislu ministerskega razpisa z dne 4. avgusta 1900. l., št. 22.102, in ker sta se mogla zaradi znatno skrčenega števila učencev v III. razredu spojiti oddelka *a* in *b* lanskega II. razreda, je štel letos zavod šest razredov z dvema vzporednima oddelkoma (I. b. in II. b). Poučevalo pa je na njem (mesto 12) le enajst učiteljev: ravnatelj, šest profesorjev, jeden redni in trije namestni učitelji. Za celo leto na dopust danemu prof. *dr. L. Požarju* namreč ni bilo možno dobiti primerne namestnika; zato so se morale njegove učne ure porazdeliti med učitelje jezikoslovne stroke.

Prvo polletje se je končalo dne 15. februarija s sv. mašo, po kateri se je pela cesarska pesen, drugo polletje pa se je pričelo dne 19. februarija.

Dne 7. maja je prisostvoval c. kr. deželni šolski nadzornik, gospod *Peter Končnik*, latinskemu pouku v I. b. in zgodovinskemu v II. b. razredu, dne 9. junija pa nemškemu pouku v VI. in matematičnemu v V. razredu.

Dne 22. maja so priredili posamezni razredi pod vodstvom svojih učiteljev izlete v bližnjo in daljšo okolico ljubljansko: v Cerknico, na Vrhniko, goro sv. Jošta i. dr.

Bogoslužne vaje: God Njegovega Veličanstva cesarja *Franca Jožefa I.* je obhajal zavod dne 4. oktobra s sv. mašo, po kateri se je pela cesarska pesen. Dne 19. novembra pa se je služila spominska sv. maša za Njeno Veličanstvo rajno cesarico *Elizabeto*. Učiteljstvo se je vrhu tega udeležilo tudi še slovesnih sv. maš v nunski na rojstveni in godovni dan Njegovega Veličanstva cesarja *Franca Jožefa I.* (dne 18. avgusta, oziroma 4. oktobra) kakor tudi slovesnih zadušnic za rajne ude presvetle cesarske rodovine (dne 9. septembra za Njeno Veličanstvo cesarico *Elizabeto*, dne 28. junija pa za Njegovo Veličanstvo cesarja *Ferdinanda I.*). — K izpovedi in sv. obhajilu je šla šolska mladina trikrat. V zmislu razpisa c. kr. naučnega ministerstva z dne 23. junija l. 1899., šte. 861 ex 1897, so se vršile dne 16., 17. in 18. marcija v nunski cerkvi velikonočne duhovne vaje, ki jih je vodil preč. gosp. katehet *dr. Gregorij Pečjak*. Od istega pripravljene so prejeli štirje učenci dne 21. junija prvič sv. obhajilo, trije pa o duhovem svetstvo sv. birne. Ob nedeljah in praznikih so se udeleževali učenci skupne službe božje v nunski cerkvi (ob osmih), v toplejših mesecih pa tamisto dvakrat na teden (ob torkih in četrkih) tudi še sv. maše, darovane pred šolskim poukom. Cerkevno petje je vodil petošolec *Alojzij Juvan*, spremljal pa je na harmoniju gojenec orglarske šole *Ivan Jerin*. — Zavod se je korporativno udeležil slovesnega cerkvenega obhoda na dan sv. rešnjega telesa (29. maja), zastopniki učiteljskega zbora pa tudi cerkvenega obhoda na veliko soboto (dne 29. marcija).

Zdravstveno stanje učencev letos ni bilo posebno ugodno; obolelo je namreč več učencev tako, da so morali učenje pred koncem šolskega leta prekiniti.

Ustne prejemne izkušnje so se vršile v dobi od 30. junija do 9. julija; razredbene konferencije so bile dne 9., 10. in 11., završna pa 14. julija. Šolsko leto se je končalo dne 15. julija s slovesno sv. zahvalno mašo, po kateri se je pela cesarska pesen. Istega dne so se pričele (ob poldesetih) vzprejemne izkušnje za vstop v I. razred.

XI.

Naznanilo o začetku šolskega leta 1902./1903.

Šolsko leto 1902./1903., v katerem se otvori na zavodu VII. razred, se prične dne 18. septembra s slovesno sveto mašo z «Veni sancte», ki se bo služila ob desetih v nunski cerkvi. Na novo vstopajočim učencem (vseh razredov) se je zglasiti, spremljanim od staršev ali njih namestnikov, dne 15. septembra pri gimnazijskem ravnateljstvu z rojstvenim listom, šolskim izpričevalom zadnjega leta (študentom in šolnine oproščenim tudi z dotičnimi dekreti) ter plačati 4 K 20 b vzprejemnine in 2 K 40 b prispevka za učila in igrala.

Učenci, ki se dajo vpisati v prvi razred, morajo tekom solnčnega leta 1902. dovršiti deseto leto ter prebiti vzprejemno izkušnjo z dobrim uspehom. Oni, ki so doslej obiskovali kako javno ljudsko šolo, naj se izkažejo (v zmislu razpisa c. kr. naučnega ministerstva z dne 7. aprila 1878, šte. 5416) z dotičnim šolskim (obiskovalnim) izpričevalom, obsezajočim rede iz krščanskega nauka, učnega (= slovenskega in nemškega) jezika in računstva. Vzprejemne izkušnje se pričnó dne 16. septembra, in sicer pismene zjutraj ob osmih, ustne popoldne ob treh.

Pri teh izkušnjah se zahteva (po določilih minist. razpisov z dne 14. marcija 1870. l., šte. 2370, in z dne 27. maja 1884. l., šte. 8019): **Iz krščanskega nauka** toliko znanja, kolikor se ga more pridobiti v prvih štirih letnih tečajih ljudske šole; v **učnem jeziku** (slovenskem in nemškem) spretnost v čitanju in pisanju, znanje početnih naukov iz oblikoslovja, spretnost v analizovanju prostorazširjenih stavkov, poznavanje pravopisnih pravil; v **računstvu** izvežbanost v štirih osnovnih računskih vrstah s celimi števili.

Izpraševancem, ki bi vzprejemne izkušnje ne prebili s povoljnim uspehom, se vrne vsa plačana pristojbina. Vzprejemno izkušnjo ponoviti v istem letu na istem učilišču ali na kakih drugi srednji šoli ni dovoljeno.

Po 15. septembru se na novo vstopajoči učenci ne bodo več vzprejemali.

Učencem, ki so že doslej obiskovali ta zavod, se je javiti **dne 17. septembra** pri ravnateljstvu s šolskim izpričevalom zadnjega polletja ter plačati 2 K 40 b prispevka za učila in igrala.

Učenci, ki nameravajo prestopiti z drugih učilišč na c. kr. II. državno gimnazijo ljubljansko, naj si priskrbe na izpričevalu zadnjega polletja pripomnjo o pravilno naznanjenem odhodu; isto je storiti tudi onim tukajšnjim učencem, ki hočejo prihodnje leto nadaljevati svoje nauke kje drugje.

Zapiski učnih knjig se dobivajo pri tukajšnjih knjigotržcih.

Ponavljalne in dodatne izkušnje se bodo vršile v dobi od **16. do 18. septembra**, istotako vzprejemne izkušnje za vse druge razrede (izvzemši I.).

Polletna šolnina znaša 40 K. Učenci I. razreda jo morajo plačati za I. polletje v prvih treh mesecih šolskega leta; vendar smejo (v zmislu razpisa vis. naučnega ministerstva z dne 6. maja l. 1890.), ako so revni, prositi plačilnega odloga, oziroma oproščanja šolnine ter oddati dotične prošnje ravnateljstvu v prvih osmih dneh šolskega leta. Njih prošnji se more ugoditi, ako jim prizna učiteljski zbor po prvih dveh mesecih v vsakem šolskem predmetu najmanj znamko »povoljno« (»befriedigend«), v vedenju znamko »hvalno« (»lobenswert«) ali »povoljno«, v pridnosti pa »vztrajno« (»ausdauernd«) ali »povoljno«, koncem I. polletja pa I. razred v napredku, v vedenju in pridnosti pa najmanj znamko »povoljno«. V vseh drugih slučajih morajo neoprosčeni učenci plačati polletno šolnino v prvih šestih tednih vsakega polletja, ako jih ni med tem presl. deželni šolski svet oprostil plačevanja šolnine na njih upravičeno prošnjo. Upravičena pa je prošnja (po razpisu vis. naučnega ministerstva z dne 12. junija l. 1886., šte. 9681) le, ako so prosilci zares revni in ako so dobili v izpričevalu zadnjega polletja najmanj prvi red v napredku, v vedenju in pridnosti pa vsaj znamko »povoljno«.

Prošnjam za oproščanje šolnine, naslovljenim na »preslavni c. kr. deželni šolski svet kranjski«, naj pridenó revni prvošolci (ki niso repetenti) revnostno izpričevalo, obsezajoče natančne in vestne podatke o stanu in imetku staršev ter ne nad jedno leto staro; neoprosčeni revni učenci drugih razredov pa morajo priložiti svojim prošnjam tudi še izpričevalo zadnjega polletja.

Učenci, pripadajoči po svojem rojstvenem kraju ali po rodbinskih razmerah ozemlju c. kr. okrajnih glavarstev v Kranju, Radovljici, Črnomlju in Novem mestu ali pa ozemlju c. kr. okrajnih sodišč v Kamniku, Kostanjevici, Mokronogu in Višnji gori, se po razpisu preslavn. c. kr. deželnega šolskega sveta z dne 28. avgusta l. 1894., šte. 2354, na ljubljanskih gimnazijah ne smejo vzprejemati. V posebnega ozira vrednih slučajih more jim vzprejem izjemoma dovoliti le c. kr. deželni šolski svet.

P. n. starši ali varuhi takih učencev, ki nameravajo tukaj na novo vstopiti ter potrebujejo takega dovoljenja, naj si je pravočasno izposlujejo pri preslavn. c. kr. deželnem šolskem svetu s posebno, dobro utemeljeno prošnjo.

Ravnateljstvo.

Mitteilungen, den Beginn des Schuljahres 1902/1903 betreffend.

Das Schuljahr 1902/1903, in welchem an der Anstalt die VII. Klasse eröffnet wird, wird am 18. September mit einem in der Ursulinenkirche um 10 Uhr abgehaltenen heil. Geistamte eröffnet werden. **Neu eintretende Schüler** aller Klassen haben sich **am 15. September** bei der Gymnasialdirektion zu melden, sich mit dem Taufscheine, den Schulnachrichten, resp. dem Zeugnisse über das letzte Semester (Stipendisten und vom Schulgelde befreite Aufnahmwerber überdies mit den betreffenden Dekreten) auszuweisen und eine Aufnahmstaxe von 4 K 20 h nebst einem Lehr- und Spielmittelbeitrage von 2 K 40 h zu entrichten.

Schüler, welche in die **I. Klasse neu eintreten** wollen, müssen das zehnte Lebensjahr erreicht haben oder es noch im Solarjahre 1902 erreichen und sich einer Aufnahmeprüfung mit gutem Erfolge unterziehen. Die **Aufnahmeprüfungen** beginnen **am 16. September**, und zwar um 8 Uhr vormittags die schriftlichen, um 3 Uhr nachmittags die mündlichen. Bei diesen Prüfungen werden im Sinne der Ministerial-Verordnungen vom 14. März 1870, Z. 2370, und vom 27. Mai 1884, Z. 8019, folgende Anforderungen gestellt: In der **Religion** jenes Maß von Wissen, welches in den ersten vier Jahreskursen einer Volksschule erworben werden kann; in der **Unterrichtssprache** (slovenisch und deutsch) Fertigkeit im Lesen und Schreiben, Kenntnis der Elemente aus der Formenlehre, Fertigkeit im Analysieren einfach bekleideter Sätze, Bekanntschaft mit den Regeln der Orthographie; im **Rechnen** Übung in den vier Grundrechnungsarten in ganzen Zahlen.

Schülern, welche diese Aufnahmeprüfung nicht bestehen, werden die erlegten Taxen rückerstattet. Eine Wiederholung der Aufnahmeprüfung im selben Jahre, sei es an dieser oder an einer anderen Anstalt, ist unzulässig.

Nach dem 15. September werden neu eintretende Schüler nicht mehr aufgenommen.

Die dieser Anstalt bereits angehörenden Schüler haben sich **am 17. September** bei der Direktion mit dem letzten Semestralzeugnisse zu melden und einen Lehr- und Spielmittelbeitrag von 2 K 40 h zu erlegen.

Die **Nachtrags- und Wiederholungsprüfungen** sowie die **Aufnahmeprüfungen** für die II. bis VII. Klasse finden in der Zeit vom **16. bis 18. September** statt.

Die Verzeichnisse der pro 1902/1903 dem Unterrichte zugrunde zu legenden Lebrbücher sind in den hiesigen Buchhandlungen erhältlich.

Nach den Bestimmungen des Erlasses des hochlöbl. k. k. Landesschulrates vom 28. August 1894, Z. 2354, dürfen Schüler, welche nach ihrem Geburtsorte und nach ihren Familienverhältnissen dem Bereiche der k. k. Bezirkshauptmannschaften Krainburg, Radmannsdorf, Rudolfswert und Tschernembl und dem Bereiche der

k. k. Bezirksgerichte Landstraß, Nassenfuß, Weichselburg und Stein angehören, hierorts nur ausnahmsweise in besonders berücksichtigungswürdigen Fällen mit Genehmigung des k. k. Landesschulrates aufgenommen werden.

Die P. T. Angehörigen jener Schüler, welche hierorts **neu eintreten** wollen und einer solchen Genehmigung bedürfen, wollen um dieselbe beim k. k. Landesschulrate rechtzeitig mit einem gut motivierten Gesuche einschreiten.

Die Direktion.

Imenik učencev.*

I. a. razred.

- Borštnik Božidar, Hrib pri Žužemberku.
Božič Bogomir, Pulj na Primorskem.
Cepuder Leon, Leskovec pri Krškem.
Dostal Pavel, Ljubljana.
Gostič Florijan, Ljubljana.
Gostiša Avguštin, Dolenji Logatec.
Grum Alojzij, Mali Lipoglav.
Helmich Julij, Trebnje.
Jelenc Leon, Sv. Jurij pri Kranju.
Kete Ivan, Dolenje pri Planini.
Klembas Anton, Ljubljana.
Knez Leopold, Sv. Jurij pod Kumom.
Likar Fran, Kolk pri Šturjah.
Lindtner Ciril, Kranj.
Ločnik Emerik, Borovnica.
Lojk Rudolf, Črniče pri Ajdovščini.
Maicen Henrik, Vipava.
Martinčič Andrej, Artiče pri Zagorju ob Savi.
Mislej Rudolf, Lozice pri Vipavi.
Mohorčič Avguštin, Ljubljana.
Možek Fran, Kot pri Igu.
Novak Anton, Štepanja vas pri Ljubljani.
Oražem Ivan, Goriča vas pri Ribnici.
Pečkaj Ivan, Brod pri Logatecu.
Peterlin Fran, Kisovec pri Zagorju ob Savi.
Pogorelec Friderik, Ljubljana.
Pogorelec Karol, Ljubljana.
Poženel Anton, Lome pri Idriji.
Preželj Rudolf, Šmartno pri Litiji.
Rodič Alojzij, Sv. Jurij pod Kumom.
Roglič Karol, Velike Lašče.
Rupnik Ferdinand, Ig pri Ljubljani.
Selan Ivan, Štepanja vas pri Ljubljani.
Šturm Ivan, Dolenja Košana.
Supan Ivan, Liboje pri Celju na Štajerskem.
Svetek Miloslav, Ljubljana.
Šušteršič Fran, Horjul.
Švagelj Josip, Lože pri Vipavi.
Tratnik Leopold, Idrija.
Virant Albin, Dolenji Logatec.
Vizjak Ivan, Ljubljana.
Zalokar Feliks, Verd pri Vrhniki.
Zupančič Josip, Litija.
Železnik Fran, Orle pri Krškem.
Zerjav Ivan, Toplice pri Novem mestu.

I. b. razred.

- Belič Ivan Zgornja Šiška.
Bogataj Jakob, Račeva.
Bozja Fran, Spodnja Košana.
Cerar Rudolf, Moravče.
Fajdiga Ivan, Ljubljana.
Gabrovšek Fran, Rovte.
Gabrovšek Josip, Sv. Jošt pri Vrhniki.
Gerwaiss Josip, Bedenica.
Gostiša Ivan, Preserje.
Gostinčič Ljudevit, Košana.
Habijan Ivan, Dol.
Hiti Fran, Malin.
Jelenc Josip, Dvor.
Justin Rafael, Novo mesto.
Kaučič Rafael, Rače.
Kavčič Srečko, Devica Marija v Polju.
Keber Ivan, Ladija.
Kete Anton, Dolenje.
Kocijan Vinko, Ljubljana.
Koder Anton, Toplice pri Zagorju.
Kovačič Fran, Smerje pri Il. Bistrici.
Lavrenčič Ivan, Vrhpolje pri Vipavi.
Lenarčič Fran, Brod pri Spodnjem Logatecu.
Matičič Ivan, Rakek.
Medved Fran, Ljubljana.
Nabergoj Ivan, Lože pri Vipavi.
Ogrinc Fran, Grahovo.
Pele Stanislav, Ljubljana.
Podlogar Alojzij, Velika Goba.
Poženel Fran, Spodnji Logatec.
Ravnik Josip, Bohinjska Bistrica.
Rotar Viljem, Spodnja Šiška.
Strnad Ivan, Ljubljana.
Širaj Jakob, Metulje.
Tomšič Ciril, Zgornji Kašelj.
Tonih Rudolf, Devica Marija v Polju.
Tršar Fran, Spodnja Planina.
Uranič Rudolf, Ljubljana.
Zakrajšček Jakob, Škufče pri Rakeku.
Zaverl Alfonz, Velika Goba.

* Debeli tisk znači odličnjake.

II. a. razred.

- Babič Vladimir, Ljubljana.
 Bajc Fran, Logatec.
 Čok Josip, Lonjor pri Trstu.
 Dequal Fran, Ljubljana.
 Detela Stanislav, Dob.
 Dežela Avguštin, Idrija.
 Ganoni Josip, Breznica.
 Hönigmann Fran, Goriča vas.
 Jaklič Josip, Pusti Javor pri Št. Vidu.
 Kokel Fran, Idrija.
 Koschel Anton, Radeče.
 Mš Celestin, Chrudim na Češkem.
 Mohorič Ivan, Idrija.
- Mrevlje Artur, Sv. Križ pri Ajdovščini.
 Puc Fran, Ljubljana.
 Sečnik Josip, Samotorica.
 Smole Albin, Ljubljana.
 Šimenc Josip, Podgora.
 Škrbec Matija, Podcerkev.
 Tome Alojzij, Ljubljana.
 Treven Viktor, Idrija.
 Ustar Anton, Slivna.
 Zaje Karol, Žigmarice pri Sodražici.
 Žorko Stanislav, Št. Vid pri Prevojah.
 Zau Emil, Ljubljana.

II. b. razred.

- Bole Ivan, Laze pri Planini.
 Čadež Dragotin, Škofja Loka.
 Del Linz Aleksander, Hruševje pri Postojni.
 Dermelj Mirko, Cerknica.
 Flerin Fran, Kamnik.
 de Gleria Stanko, Dolenji Logatec.
 de Gleria Viktor, Dolenji Logatec.
 Gruden Ivan, Vojsko nad Idrijo.
 Guzelj Albin, Ljubljana.
 Hladnik Leopold, Idrija.
 Jančar Ivan, Bazovica pri Trstu.
 Knez Rudolf, Zagorje ob Savi.
 Kovačič Ivan, Smerje pri Il. Bistrici.
 Kraljič Aleksander, Spodnja Šiška.
 Levar Ivan, Rakek.
- Lokar Fran, Ljubljana.
 Modrijan Ivan, Pako pri Borovnici.
 Neřima Ferdinand, Kamnik.
 Pekle Gašper, Glince.
 Petkovšek Valentin, Vrhnika.
 Potrato Josip, Št. Vid pri Lukovici.
 Punčuh Mirko, Čol pri Vipavi.
 Sablich Justus, Cres na Primorskem.
 Svetina Stanko, Razdrto pri Šmarju pod Ljubljano.
 Šinkovec Dragotin, Idrija.
 Volek Anton, Mali Vrh pri Šmarju.
 Zemljič Fran, Radomirje pri Gornjem Gradu na Štajerskem.
 Zupan Ivan, Kamna Gorica.

III. razred.

- Albreht Anton, Orehek.
 Antončič Adolf, Ljubljana.
 Badiura Josip, Litija.
 Čepuder Josip, Litija.
 Cesen Anton, Lože pri Vipavi.
 Dežela Miroslav, Idrija.
 Dolgan Josip, Košana.
 Dolinar Josip, Dobrova.
 Dostal Adolf, Ljubljana.
 Fajdiga Rudolf, Lože pri Vipavi.
 Grum Josip, Mali Lipoglav.
 Hieng Ivan, Rakek.
 Ilc Josip, Goriča vas pri Ribnici.
 Jesenko Stanislav, Ljubljana.
 Knavs Karol, Gora pri Sodražici.
 Kobi Ferdinand, Breg pri Borovnici.
 Koder Fran, Zagorje.
 Kodre Anton, Gorenja Branica pri Vipavi.
 Kristan Pavel, Orehek.
 Lesar Josip, Slatnik pri Ribnici.
 Luschützky Josip, Gornje Ležeče.
 Lušin Anton, Hrib pri Loškem potoku.
- Maršič Fran, Globelj pri Sodražici.
 Močnik Josip, Idrija.
 Novak Lovro, Zgornja Šiška.
 Palčič Venceslav, Markovec pri Starem trgu.
 Peklaj Josip, Setnica pri Polhovem Gradcu.
 Peršin Aleš, Stožice.
 Radovič Ernest, Gorica na Primorskem.
 Rovšek Ljudevit, Gaberje pri Moravčah.
 Rupnik Pavel, Št. Vid pri Ljubljani.
 Semič Alojzij, Spodnja Šiška.
 Senčar Dušan, Senožeče.
 Sevšek Anton, Podpeč pri Dobropoljah.
 Starman Fran, Št. Ivan pri Postojni.
 Stojkovič Gašper, Podgrad pri Zalogu.
 Škof Fran, Ljubljana.
 Štuhčec Josip, Sv. Tomaž pri Ormožu.
 Trost Miroslav, Vodice.
 Ulčaker Fran, Trst.
 Vrhovnik Fran, Mengeš.
 Zalar Matija, Pudob pri Ložu.
 Zorec Rudolf, Ljubljana.
 Zupančič Viktor, Kranjska gora.

IV. razred.

Aleš Fran, Ljubljana.
 Blaž Karol, Ljubljana.
 Bolka Fran, Cerklje.
 Borštnik Vladimir, Hrib pri Žužemberku.
 Bratina Fran, Ustje pri Ajdovščini.
 Čepuder Milan, Litija.
 Černe Josip, Dvor pri Žužemberku.
 Delak Edvard, Ljubljana.
 Domicelj Ivan, Zagorje na Pivki.
 Druškovič Andrej, Ljubljana.
 Grebene Oton, Radeče pri Zidanem mostu.
 Hribar Zdravko, Mengeš.
 Jelenec Vitelji, Senčur pri Kranju.
 Jež Fran, Vipava.
 Kavčič Fran, Koseze nad Ljubljano.
 Kebè Matevž, Dolenje Jezero pri Cerknici.
 Kraševac Andrej, Podstrmec pri Vel. Laščah.
 Lapajne Vinko, Idrija.
 Ločnik Pavel, Borovnica.
 Lončar Fran, Ljubljana.
 Lukan Ivan, Radovljica.
 Lušin Dominik, Hrib pri Loškem potoku.
 Masle Gregor, Borovnica.
 Mrevlje Anton, sv. Križ pri Ajdovščini.
 Ottavi Anton, Ljubljana.

Pleničar Ivan, Gaberje pri Celju.
 Poljanec Ivan, Ljubljana.
 Pozenel Karol, Rakitnik pri Postojni.
 Prijatelj Ivan, Škrloviča pri Velikih Laščah.
 Prudič Anton, Cerknica.
 Rigler Fran, Praproče pri Velikih Laščah.
 Rupnik Matevž, Idrija.
 Schmutz Karol, Vipava.
 Selan Anton, Dobrunje pri Ljubljani.
 Selan Fran, Dobrunje pri Ljubljani.
 Strauss Ludovik, Novo mesto.
 Širca Stanislav, Griže pri Celju.
 Šraj Ivan, Zelezniki.
 Tavželj Fran, Zdenska vas pri Dobropoljah.
 Tratnik Fran, Idrija.
 Uran Ivan, Ljubljana.
 Vadnal Ludovik, Borovnica.
 Verhovec Ivan, Horjul.
 Zlatnar Fran, Godič pri Kamniku.
 Znidaršič Josip, Mramorovo pri Rakeku.

Privatista:

Nerima Aleksander, Kamnik.
 Toman Herman, Ljubljana.

V. razred.

Agneletto Josip, Trsek na Primorskem.
 Bačar Justus, Uhanje pri Ustju na Primorskem.
 Bešter Ivan, Kropa.
 Bizjak Fran, Sanabor pri Vipavi.
 Blazinšek Henrik, Socka na Štajerskem.
 Bončina Fran, Spodnja Idrija.
 Borštnik Bogoslav, Banja Loka pri Kočevju.
 Boštjančič Leopold, Smerje pri Il. Bistrici.
 Česnik Ivan, Sanabor pri Vipavi.
 Dolenc Ivan, Repnje.
 Erjavec Anton, Brod pri Št. Vidu nad Ljubljano.
 Favai Ivan, Spodnja Šiška.
 Goljar Fran, Trata pri Ljubljani.
 Gostič Anton, Ljubljana.
 Jebačin Ivan, Ljubljana.
 Juvan Alojzij, Vače.
 Kandare Albin, Ljubljana.
 Karlin Ivan, Kranj.
 Kovač Fran, Ljubljana.

Ladiha Ludovik, Trebnje.
 Lončar Fran, Zagreb.
 Maračić Niko, Nova Baška na Primorskem.
 Mesec Andrej, Stara Vrhnika.
 Novak Ivan, Rozore pri Dobravi.
 Oblak Valentin, Horjul.
 Ogrinc Fran, Zlebič pri Ribnici.
 Osana Josip, Ljubljana.
 Prisljan Fran, Gornji Grad na Štajerskem.
 Remškar Peter, Brezovica pri Ljubljani.
 Ržen Vinko, Ljubljana.
 Sitar Ivan, Ljubljana.
 Smolč Moric, Bršljin pri Prečini.
 Starč Bruno, Kranj.
 Svetek Stanislav, Ljubljana.
 Šiška Ivan, Hrastje pri Ljubljani.
 Tavzes Karol, Idrija.
 Veršec Vladimir, Sevnica na Štajerskem.
 Vertačnik Alojzij, Vič.
 Volčič Fran, Lindek na Frankolovem na Štajerskem.

VI. razred.

Čuha Viktor, Hrušica pri Ljubljani.
 Černe Filip, Tomaj na Primorskem.
 Čok Ivan, Lonjer pri Trstu.
 Dimnik Davorin, Jarše ob Savi.
 Fatur Jakob, Zagorje pri Št. Petru.
 Holeček Peter, Spodnja Šiška.

Jan Jurij, Višelnica pri Gorjah.
 Jelenec Celestin, Trnje pri Slavini.
 Keel Ivan, Trzin.
 Kuster Ivan, Gaberje na Štajerskem.
 Lovšin Anton, Hrovača pri Ribnici.
 Matko Ivan, Rajhenburg na Štajerskem.

Močnik Ernest, Idrija.
Novak Viktor, Spodnja Šiška.
Perhavec Alojzij, Divača.
Perič Ludovik, Borovnica.
Polak Venceslav, Vevče.
Potočnik Bogomir, Domžale.
Samsa Ivan, Gora pri sodražici.
Svetlič Ivan, Ljubljana.

Šabec Karol, Selce pri Št. Petru.
Švigelj Viktor, Borovnica.
Tomec Ernest, Fara pri Blokah.
Tomec Valentin, Moravče.
Tomšič Josip, Poreč v Istriji.
Vovk Alojzij, Goče pri Vipavi.
Ženko Fran, Spodnja Šiška.

